

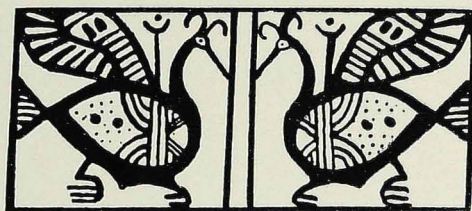


# ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Π. Ν. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ, ΜΑΙΡΗ ΠΑΤΡ. ΣΤΑΥΡΟΥ, ΑΓΓΛΟΦΩΝΟΙ  
ΚΑΝΑΔΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ,  
ΣΠ. Κ. ΑΡΟΤΗΣ, C. SANDBURG, ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΙΑΣ, ΜΑΡΙΑ ΠΥ-  
ΛΙΩΤΟΥ, Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

ΜΙΚΡΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΑΓΓΛΟΦΩΝΗΣ ΚΑΝΑΔΙΚΗΣ ΠΟΙΗΣΗΣ

81



# ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνος έκδοτης : ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ  
'Ανδροκλέους 2, Λευκωσία.

'Ετησία συνδρομή £ 1,250 μίλς

'Ετησία συνδρομή έξωτερικού £ 1,500 μίλς

Τιμή τεύχους £ 0,125 μίλς

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται. Κλισὲ καὶ φωτογραφίες ἐπιστρέφονται.

Τὰ ἀνάτυπα πληρώνονται ἀπὸ τὸν συγγραφέα.

---

## ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

|  |        |
|--|--------|
| Π. Ν. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗ: Τρία ποιήματα .....                           | σ. 245 |
| ΜΑΙΡΗΣ Π. ΣΤΑΥΡΟΥ: Τὸ τίμημα (διήγημα) .....                   | 246    |
| ΑΓΓΛΟΦΩΝΗ ΚΑΝΑΔΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ (μετ. Κ. Χρυσάνθη) (ἀνθολογία) ..... | 252    |
| Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗ: Προσωπεΐα καὶ πρόσωπα (δοκίμιο) .....           | 262    |
| ΣΠ. Κ. ΑΡΟΤΗ: Δεκάλογος (ποιήματα) .....                       | 267    |
| Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗ: Πέτρος Χάρης (ραδιοφωνικὴ ὁμιλία) .....           | 268    |
| С. SANDBURG (μετ. Ν. Σπάνιας): Α. Ε. F. (ποίημα) .....         | 270    |

ΚΑΘΕ ΜΗΝΑ — Κ. Χρυσάνθη: 'Η δημοτικὴ 'Επιτροπὴ 'Αμμοχώστου καὶ ἡ Μαρία Π. 'Ιμάννου, Τὰ τριάντα χρόνια τῆς «'Εταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν» — Μαρία Σ Πυλιώτου: 'Ἐκθεση ζωγραφικῆς Χρυσ. Σάββα — Κ. Χρυσάνθη: Γ. Κάτου «Οἱ μικροὶ μας ἄγγελοι», Μιχ. Περάνθη «'Ἑλληνικὴ Πεζογραφία», Β. Μπαγλάνη «Βλάστηση τῶν Ρηγμάτων», Μ. Ράλλη «'Απὸ τὸ ἓνα στὸ ἄλλο», 'Ιφ. Διδασκάλου «Παράθυρο στὸν οὐρανό», Σ. Παπαδημητρίου «Τὸ δωμάτιο», Γ. Κάρτερ «Ποιήματα 5», 'Α. Καραντώνη «Δεῖντες» — 'Α. Περνάκη: Γ. Πιερίδη «Οἱ 'Ἐξοχότετες», Κ. Πετρίδη «Κορυφογραμμὲς» — ΓΕΝΙΚΑ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ — ΠΡΟΣΑΡΤΗΜΑ (Κ. Χρυσάνθη: Θεοτόκε ἡ ἐλπὶς... τέλος).

---

'Υπεύθυνος κατὰ τὸν νόμον: δρ Κ. Χρυσάνθης.  
Τυπώθηκε στὰ Τυπογραφεῖα ΖΑΒΑΛΛΗ, Λευκωσία-Κύπρος.

# ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

Πνευματική Όμάδα: ΦΡΙΞΟΣ ΒΡΑΧΑΣ, ΤΑΚΗΣ ΦΥΛΑΚΤΟΥ,  
Α. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ, Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Γραμματέας: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ Ζ'

ΙΟΥΝΙΟΣ 1967

ΑΡ. 81

## ΤΡΙΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

### Κ Α Π Ρ Ι

Στό Κάπρι νάμουνα ξανά, στά εικοσιδύ μου χρόνια  
της όμορφιάς τη θεία χαρά νά μπόρεια νά γευτώ...  
Κι' όταν βαθείά μου βουβαθούν, τὰ λυρικά τ' άηδόνια,  
του Άxel - Μounde, τή ζωή, γλυκά νά όνειρευτώ...

Κάπρι 1966

### Φ Λ Ω Ρ Ε Ν Τ Ι Α

Τὰ μυστικά σου οί Μέδικοι, κρατάνε πάνω άπ' όλα  
Μά έγώ μιά νύχτα άγέλαστη, βουθή και σκοτεινή,  
άγροίκισα νά με καλεί σπαραχτικά ή φωνή,  
του τραγικού «προφήτη σου» τ' άχρου Σαβοναρόλα.

Φλωρεντία 1966

### ΣΤΕΡΝΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Στό σπίτι μου πού νιώθω ξένο,  
κλαίει μιά γνώριμη φωνή  
πού μυστικά με τυραννεί  
κάθε φορά πού μπαίνω - βγαίνω...

Ξεθωριασμένα και παλιά:  
φωτογραφίες πανωραίες,  
κουρτίνες, έπιπλα, χαλιά.  
Κι' όλες οί άδρες του μοιραίες...

Γέρικα δέντρα και κυριά  
γιομίζουν φύλλα τις άλλées  
και μόνο εικόνες φευγαλέες  
ή μνήμη τώρα συναρτά...

Κι' ως φάντασμα όλο τριγυρίζω  
χωρίς νά ξέρω τó γιατί  
κι' αυτή ή έλπίδα περιττή.  
Όυτε μπορώ και νά δακρύζω...

Στό σπίτι μου πού νιώθω ξένο,  
κούφιο τó βήμα μου άνηχεί...  
και για στερνή μου προσευχή  
«Θεέ μου γιατί νά μη πεθαίνω;»

Λεμεσός 1966

Π. Ν. ΔΡΟΥΣΙΩΤΗΣ

## ΤΟ ΤΙΜΗΜΑ

(δ ί γ η μ α)

‘Ο μικρός τέντωσε τ’ αυτί του να πάρη τὸ νέο. Τόπε κι’ ὁ πατέρας, τόπανε κι’ ὄλοι οἱ ἄλλοι καὶ τὸ ραδιόφωνο, πὸν πρωτόφερε τὴ συνταρακτικὴ εἶδηση. “Ὅλα τὰ δελτία τόχανε σάν τὴν πρώτη, τὴν κυριώτερη εἶδηση τῆς ἡμέρας. Δὲν ἦταν πρωταπολιτὰ καὶ κανεὶς δὲ σκέφτηκε νὰ τὸ ἀμφισβητήσῃ, ντίθετα ὄλοι τὸ δέχτηκαν σάν κάτι πὸν ἔπρεπε νάχη γίνεϊ ἀπὸ καιρὸ, κάτι πὸν ἀνάφελα ἀργοῦσε, πὸν ἡ καθυστέρησή του δὲν εἶχε νόημα. Νάϊ, δὲν ἰπῆρχε ἀμφιβολία, ἡ εἶδηση ἦταν ἀληθινή. Κανεὶς δὲ δέχεται νὰ πῆ ψέματα σ’ ὅ,τι ἔχει σχέση μ’ αὐτὸ τὸ θέμα, δὲν τὸ πῆγαινε ἡ καρδιά κανενοῦ νὰ παῖξη μὲ κάτι πὸν ἀγγίζει ἀπ’ εὐθείας τὴν οὐσία τῆς ὑπαρξῆς, πὸν φτάνει ὀλόϊσα στὴν καρδιά.

Νάϊ, ὁ πόλεμος εἶχε τελειώσει χτές. Ἔτσι πῆραν λίγο φῶς καὶ ἔλαμψαν τὰ μάτια ποῦταν σθησιμένα καὶ θολὰ ἀπὸ χρόνια καὶ ξάνοιξε ἡ ἔκφραση πὸν σὲ πολλὰ πρόσωπα εἶχε ξεχαστὴ κλειστὴ μὲ μιὰ μόνιμη ἀυλακία ἀνάμεσα στὸ ριζόφρυδο. Ἔτσι ἔλαμψε καὶ πάλι τὸ θαμπὸ βλέμμα τῆς γιαιγιάς, πὸν τᾶβλεπε ὄλα σὰ μιὰ δίκαια τιμωρία γιὰ κάποιο ἔγκλημα ποῦχε κάνει ὁ ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ μπορῆ νὰ προσδιορίσῃ ποιὸ. Ἐδειχνε σάν κάτι νάξερε πὸν δὲν τόξεραν οἱ ἄλλοι καὶ συχνὰ ξεσοῦσε σὲ φοβεροὺς ἀφορισμοὺς γι’ αὐτὸ τὸ κάτι φοβερὸ πὸν μᾶς ἔρριχναν οἱ ἄνθρωποι καὶ τὸ τιμωροῦσε ὁ θεός. Ἡ μάνα πάλι ὕστερα ἀπὸ χρόνια τραγοῦδησε μὲ μιὰ φωνὴ ἀβέβαιη καὶ σασισμένη κι ἀκούστηκε σὰ θρηῆνος γι’ αὐτὰ τὰ ὄραϊα χρόνια πὸν φύγαινε καὶ πὸν ἔφεραν τόσες ἀλλαγές στὸ πρόσωπο καὶ στὴ ψυχὴ. Οἱ ἄνθρωποι ἔξω τὸ χαίρονταν καὶ τὸ διαλαλοῦσαν καὶ δὲν ἄφηναν στιγμὴ πὸν νὰ πῆ χαμένη χωρὶς νὰ τὸ σχολιάσουν καὶ νὰ τὸ φονάξουν γιὰ νὰ τὸ ἀκούσουν οἱ ἄλλοι, μὰ πιότερο γιὰ νὰ τὸ ἀκούσουν καὶ νὰ τὸ συνειδητοποιήσουν αὐτοὶ οἱ ἴδιοι.

‘Ο μικρὸς τᾶκουσε σ’ ὄλες τὶς μορφές καὶ σ’ ὄλες τὶς ἀποχωρήσεις. Τᾶκουσε ἀπὸ γείτονες καὶ περαστικοὺς καὶ εἶχε κάθε φωνὴ καὶ τὸ δικὸ της τόνο καὶ τὸ δικὸ της ταμπαραμένο πὸν ἀπηχοῦσε ἄμεσα τὸ βαθύτερο αἰσθήματα μὲ τὸν κάθε ξεχωριστὸ χαρακτηριστῆρα. Τᾶκουσε κι ἀπ’ τὸ γειτονὰ τους τὸν κύριο Κυριαζή, ποῦχε μεράκι ν’ ἀναγγέλλῃ τὰ νέα πρῶτος, γι’ αὐτὸ κίβλας εἶχε ἀγοράσει ραδιόφωνο αὐτὸς πρῶτος ἀπ’ ὄλους καὶ δὲν ἔχανε κανένα δελτίο εἰδήσεων, γιὰ νὰ μὴ στερηθῆ ποτές αὐτὴ τὴν εὐχαρίστηση. Ἔτσι βγῆκε στὸ παράθυρο καὶ τὸ φώναξε σὲ κάτι βιαστικοὺς πὸν ἔρχεαν νὰ προλάβουν τὸ λεωφορεῖο κι’ εἶχαν τὰ μάτια διαρκῶς στὸ ρολοὶ τους. Μά, παρὰ τὴ βιασύνη τους καὶ τὴν ἄωρητά τους, κοντοστάθησαν ν’ ἀρπάξουν τὸ νέο κι’ ὄλο ἔστρεφαν τὸ κεφάλι γιὰ νὰ πάρουν τὴν εἶδηση ξανά καὶ ξανά. Εἶδε ὕστερα νὰ τὸ συζητοῦν οἱ γέροι κι’ οἱ ἀργόσχολοι κι’ ὕστερα οἱ γυναῖκες σάν γύριζαν μὲ τὰ ψώνια τους ἀπὸ τὴν ἀγορά. Κι’ ἕνας νέος, πὸν πέραγε μὲ τὸ ποδήλατο, τὸ σφύριζε σάν ρεφραῖν ἑλαφροῦ τραγουδιοῦ κι’ ἔβγαινε μέσ’ ἀπ’ τὰ σφιγμένα δόντια σιγαιχτὸ, μακροσούστο καὶ παραλλαγμένο μὰ, πὸν μὰ λέξη ξεχώριζε καθαρά, «τέλειωσε, τέλειωσε».

Οἱ κρῖσιμες στιγμὲς ἀναδειχνοῦν εὐκολα πρόσωπα πὸν σὲ μιὰ ἥρεμη καὶ χωρὶς ἀπρόοπτα ἐποχὴ ἐκτελοῦνε μιὰ ὑπηρεσία συννησιμένη, χαμένη στὴ μονοτονία, μπλεγμένη μὲ τὴ μικρολεπτομέρεια καὶ γι’ αὐτὸ χωρὶς καμμιά ἰδιαίτερη σημασία. Ἐνας ἀπ’ αὐτοὺς, πὸν ξαφνικὰ ἀναδειχνοῦνται πρόσωπο τῆς ἡμέρας κι’ ὕστερα ξαναχάνεται μέχρι πὸν νὰ τὸν ἀνασθῆ ἀπ’ τὴν ἀφάνεια καμμιά παρόμοια εὐκαιρία, εἶναι κι ὁ ἐφημεριδοπώλης. Αὐτὸς φάνηκε λόγοι ἀγῶτερὰ ἀπ’ ἄλλες φορές, ἴσως καὶ νὰ τοὺς φάνηκε βέβαια, κι ἀρχισε νὰ παῖξη μὲ σπουδαιότητα τὸ ρόλο του. Περνοῦσε σχεδὸν τρέχοντας καὶ φώναζε θριαμβεινικὰ. «Νέα... νέα... τελευταία ὄρα... νέα». Μὰ σάν ἔφτανε κοντὰ, ἕνας σαδισμὸς τὸν ἔπιανε, κοντοστεκόταν, χάζευε, λὲς κι’ ἤθελε νὰ χαρῆ τὸν ἐφήμερο θρίαμβό του κι’ ἀργοποροῦσε κι’ ἐκεῖ πὸν ἄλλοτε εὔρισκε τὴν ἐφημερίδα πὸν ἔφερε πῶς κάθε πελάτης του ἀπὸ χρόνια διάβαζε, τώρα σὰ νὰ τὸ ξέγαινε καὶ ξανασῶταγε καὶ μετὰ τὶς ἀνασκάλευε ὄλες γὰ νὰ φτάσῃ σὲ κείνη πὸν ἔπρεπε καὶ πὸν τὴν μπερδευε καὶ τὴ λάθρευε καὶ ξαναρχιζε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τὸ ψάξιμο. Κι ὕστερα, ἀντὶ ἀνοικτὴ, τὴν ἔδινε διπλωμένη, γιαιτὶ κι ἀκόμα μ’ αὐτὴν τὴν μικρὴ καθυστέρηση ἔπαιρνε τὴ ρεβάνς γι’ ἄλλες πολὺ λιγώτερο ἡρωικὲς ἐποχὲς γι’ αὐτόν, ἔδινε πίσω ὅ,τι ἄλλοτε ἔπαιρνε, τὴν παραγνώριση. Κι ὕστερα, χοροπηδηκτὸς, εὐτυχής, ἔτρεχε γιὰ τοὺς παρακάτω πὸν ἀνάμεναν μὲ ἀνοικτὰ τὰ χέρια, μὲ ἀπλωμένη τὴ διάθεση, ποῖος νὰ τὴν πάρη πρῶτος νὰ διαβάσῃ τὶς λεπτομέρειες γιὰ νὰ τὶς πῆ ἁλοῦ νὰ ξεθυμάνῃ.

“Ὅλοι τόξεραν πὰ, μὰ στὸ φρεσκοτυπωμένο χαρτὶ παίρνει ἄλλη σπουδαιότητα, γίνεται

πό επίσημο κάθε νέο. Κι' ήθελαν όλοι να τὸ διαβάσουν. Ὁ πόλεμος τέλειωσε. Ὁ μικρὸς χαϊρόταν τὴ χαρὰ τῶν μεγάλων ὄχι πῶς τοὺς πολυυπολόγιζε, μὰ ἤξερε ἀπὸ τὴ μικρὴ του πείρα πῶς, ὅταν οἱ μεγάλοι δὲν εἶναι εὐχαριστημένοι, τὴν πληρώνουν οἱ μικροί. Γι' αὐτὸ φρόντιζε κι αὐτὸς νὰ χορεύη στὸ ρυθμὸ ποὺ τοῦ παίζαν τώρα, ποὺ δὲν ἦταν καὶ τόσο ἀσχημὸς σὰν ἄλλες φορὲς. Στροβιλιζόταν ἀνάμεσά τους καὶ ρουφούσε μὲ ἡδονὴ πρωτόγνωρη αὐτὴ τὴν καινούργια ἐμπειρία ποὺ οἱ μεγάλοι τοῦ πρόσφεραν, γιατί ἦταν καινούργια γι' αὐτὸν αὐτὴ ἡ ἔκφραση τῆς νίκης στὰ πρόσωπά τους, αὐτὸς ὁ θρίαμβος ποὺ ἔδειχνε πῶς κατὶ ξεπέρασαν, πῶς ἀπὸ κατὶ ξέφυγαν.

Καὶ τὰ μάτια γελοῦσαν καὶ φάνταζαν μεγαλωμένα κι' ἐκστατικά, μὲ τὸ ἀσπράδι ἀσυνήθιστα ἄσπρο καὶ λαμπρὸ ἀπ' τὴ ζωηράδα ποὺ ἔφερε ἡ ἀναπάντευχη εὐχαρίστηση. Καὶ τὸ πρόσωπο τεντωνόταν καὶ ξάνοιγε πέρ' ἀπ' τοὺς κροτάφους καὶ τὸ στόμα πλάταινε σ' ἕνα χαμόγελο ποὺ ὄφτανε ἴσαμε τ' αὐτιά κι' οἱ χαραξιῆς π' αὐλάκωναν τὰ πρόσωπα χάναν τὴν σκληράδα τους καὶ μαλάκωναν μὲ τὸ τέγμα τῶν βασάνων. «Ὅλα φανέφωσαν πῶς κατὶ ἄλλαξε, κι ἡ ἀτμόσφαιρα ἀλάφρωσε. Τὸ τέλος τοῦ πολέμου ἦταν νίκη ὀλωνῶν, ὀλων τούτων ποὺ πανηγυρίζανε, γιατί εἶχαν κατορθώσει κατὶ μεγάλο, νὰ ἐπιζήσουν.

Βάζανε καὶ ξαναβάζανε τὸ ραδιόφωνο ν' ἀκούσουνε κι ἄλλο, νὰ μὴ τοὺς ξεφύγη τίποτα. Κι ὁ μικρὸς ἄκουγε κι αὐτὸς καὶ μέτραγε τὰ σχόλια κι ἔβλεπε τὴ χαρὰ τῶν μεγάλων καὶ ἀξιολογοῦσε τὴν εἶδηση ποὺ ἀπ' τὴ συχνὴ ἐπανάληψη κατάφερε νὰ τὴ μάθη ἀπόξω. «Τὸ πρακτορεῖον Ρώυτερ ἀναγγέλλει ὅτι τὴν Δευτέραν, 6 Αὐγούστου 1945, τὸ σκάφος τῆς Ἀμερικανικῆς ἀεροπορίας B 29 κατὰ τὴν διάσκεψιν ἀεροπορικῆς ἐπιδρομῆς ἐβομβάρδισε τὴν Ἰαπωνικὴν πόλιν Χιροσίμα διὰ βόμβας ἰσχυροτάτης ἐντάσεως, ἣτις ἔχει ἰσχὴν 20.000 τόνων δυναμίδιτος. Ὑπολογίζεται ὅτι 12.000 τετραγωνικά μέτρα ἐκ τῆς πόλεως ἠρημάθησαν καὶ ὅτι οἱ νεκροὶ ἀνέρχονται εἰς 240.000». Ἡ μάνα του ἐκείνη τὴ μέρα τοῦ γυάλισε μὲ ἰδιαίτερη ἐπιμέλεια τὰ παπούτσια κι εἶχε πολλὰ χρόνια νὰ τὸ κάνη. Ἄλλοτε οἱ κινήσεις τῆς ἦταν ἀργές, σήμερα εἶχαν ἀσυνήθιστη γρηγοράδα, γιατί ὁ πόλεμος σήμερα εἶχε τελειώσει. Τοῦ ἔτοιμάσε τὴν καινούργια φορεσιά, γιατί τώρα ἡ ζωὴ ξαναρχισε νὰ ἔχη νόημα καὶ νὰ μὴ υποχωρῆ στὸ ἀβέβαιο. Ἄλλοτε τοῦ ἔκανε διαρκῶς παρατηρήσεις, γιατί δὲν ἦταν σίγουρη γιὰ τὸ μέλλον καὶ χανότανε στὴ λεπτομέρεια, τώρα ὅμως μεγάλωνε καὶ κείνη, ἔπαινε τὴ διάστασι τῆς, ξανακέρδιζε τὸ μπόι τῆς, γινότανε ἐπεικῆς. Τὸ βράδυ τοῦ τραπέζι συζήτησαν τὸ γεγονός τῆς ἡμέρας. Τὸ ραδιόφωνο εἶχε ἀναγγεῖλει καὶ τὴν ἄλλη εἶδηση. «Χθὲς Πέμπτη, 9 Αὐγούστου 1945, εἰς τὴν Ἰαπωνικὴν πόλιν Ναγκασακί ἐρρίφθη ἀτομικὴ βόμβα ὑπὸ τῆς Ἀμερικανικῆς ἀεροπορίας.»

Στὸ τραπέζι φέραν καὶ κρασί γιὰ νὰ γιορτάσουν τὸ γεγονός. Ἦρθε κι ὁ γειτόνάς τους ὁ κύριος Κυριαζῆς ποὺ ἔφερε ἕνα σωρὸ λεπτομέρειες καὶ τίς πηλάγε μ' εὐχαρίστηση. «Ἡ Ἰαπωνία παραδίδεται ἄνευ ὅρων, ἄρχισαν συννομίλιες, ἔμ τί νόμιζαν». Καὶ χαϊρόταν ὁ κ. Κυριαζῆς ποὺ φημιζόταν γιὰ φαριλατῆς καὶ γιὰ γερὸ ποτήρι. Ὁ ἴδιος δὲν ἀφνιόταν οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο. «Ὅποιος πίνει», συνήθειζε νὰ λέη, «μιλάει, τοῦ λύνεται ἡ γλώσσα του». Κι ὅσο γιὰ τὸ κρασί καυχιόταν πῶς, ὄλα κι ὄλα, ἂν ζῆ, σ' αὐτὸ τὸ χρωστάει, «αὐτὸ μ' ἔσωσε στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς καὶ γιὰ καύσιμη ἔλη μοῦ χρησίμευσε καὶ γιὰ βασικὴ τροφή». Ἄποψε τὰ ἔχε μὲ τοῖς Γιαπωνέζους. «Τί θαρροῦσανε οἱ παλιοκίτρινοι πῶς θὰ νικούσανε, πήγανε νὰ βροῦνε κι αὐτοὶ τοὺς φίλους τους τοὺς Γερμανούς». Ἡ μάνα πηγαυνοερχόταν στὴν κουζίνα κι ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ δὲν τὴν ἄκουσε νὰ βαρυγκομάη. Τοὺς περιποῖοταν μ' εὐχαρίστηση, μὲ μεγαλοφυηχία. Ὁ μικρὸς θαύμαζε τὰ ρούχα του. Τοῦ πηγαίανε μιὰ χαρὰ κι ἀκόμη χαϊρόταν γιατί ἦταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ τὰ φοροῦσε στὸ τραπέζι. Ἴσως ἡ μάνα μέσα στὴ χαρὰ τῆς ξεχάστηκε καὶ δὲν τοῦ τὸ θύμισε, ἴσως ἐπίτηδες τὸν ἄφησε γιὰ νὰ δώσῃ ἕνα τόνο ἐπισημότητος στὸ τραπέζι.

Ἴσως ὅμως νὰ ἔχε καὶ βαθύτερη ἔννοια ὁ ἐπίσημος αὐτὸς στολισμὸς του. Εἶχε κι αὐτὸς κάποιου μεριδίου, ἀπ' ὅλη αὐτὴ τὴ γιορτὴ τῆς νίκης. Κι αὐτὸς εἶχε καταφέρει νὰ ἐπιζήσῃ σ' αὐτὴ τὴ διάρκεια τῶν πέντε χρόνων τοῦ πολέμου. Βέβαια δὲν ἔμεινε κι αὐτὸς ἀνέπαφος, κάποτε πρίστηκαν τὰ πόδια του κι ἦταν ἀπὸ ἀβιταμίνωση. «Ὅλοι τότε θορυβήθηκαν κι ὁ πατέρας του θμημήθηκε ἕνα φίλο καὶ πελάτη του ποὺ ἔμενε στὰ Μέγαρα. Ξεκίνησε νὰ πάη νὰ τὸν βροῖ, νὰ τὸν ἐκλιπαρήσῃ νὰ τοῦ δώσῃ λίγο τρόφιμα, λίγο λάδι.» Ξεκίνησε μιὰ Κυριακὴ καὶ γύρισε ὕστερα ἀπὸ 6 μῆνες. Στὸ δρόμο τὸν πιάσανε, τὸν ἀνακρίνανε, τὸν βόημανε ὑποπτο καὶ τὸν ρίξανε σὲ μιὰ φυλαχὴ. Ὅταν, ὕστερα ἀπὸ 6 μῆνες γύρισε σπίτι, τὰ πόδια τοῦ μικροῦ εἶχαν ξεπριστη. Γερὸς ὀργανισμὸς, ἄντεξε. Ἀργότερα ἄρπαξε τὸ μικρόβιο, σταφυλοκοκκίαση. Γιόμισε στὰ μούτρα, στὰ πόδια καὶ βρέθηκε μαζί μ' ἄλλους, παιδιὰ καὶ μεγάλους, σ' ἕνα

νοσοκομείο άναπήρων πολέμου πού τόν δέχτηκε, μιά και σ' άλλα νοσοκομεία δέν ύπήρχε θέση. Τά σπειριά πέρασαν σέ λίγο καιρό, λίγα σημάδια μέιναν γιά κανά χορομό κι αυτά όμως μέ τόν καιρό θά φεύγανε. "Άλλη φορά πρίστηκε ή κοιλιά του και τόν πείραξαν έντερικά. Μόλις πάτησε στά δέκα του χρόνια λογίζόταν γερός, έτρεχε από δω κι από κεί, πότε μόνος, πότε μ' άλλους, και περικίλωνε τά στρατόπεδα τών έχθρών. "Signore, una ranieta, ranieta, ranieta. —Bitte, Brot, Brot." "Άλλοτε τά κατάφερνε κι άλλοτε όχι, πολλές φορές τόν κυνηγήσανε μιά πάντοτε τούς Ξέφυγε.

Τότε, στόν καιρό τού χιονιού, συνήθιζε νά τρώη χιόνι πού τού άρρεσε κιόλας, μιά πρίστηκε οι άμυγδαλές του και μόλις γλύτωσε την πλευρίτιδα. "Όταν σηκώθηκε, τó χιόνι είχε χαθή, μιά και τίποτα άπ' την παιδική του ξεγνοιασιά δέν είχε μείνει. Κοιταζότανε συχνά στόν καθρέφτη και τρώμαζε γιατί μέσα σ' όλα αυτά τά χρόνια τού άγώνα γιά επιβίωση ή όψη του είχε αλλάξει. Τά μάγουλά του χώνεψαν, οι κρόταφοι έκαναν λακκούβες και τά μάτια τού προσώπου του ήταν δυό κόκκαλα έξογκωμένα, καφετιά μέ κάτι νευρές μακρόστενες πού θύμιζαν φύλλο χινοπωριάτικο. Μιά δέν ξαναρωσώτησε, γέρεψε και τά χρόνια πέρασαν μέχρι πού ή πρώτη νίκη ήρθε κι ή πατρίδα του λευτερώθηκε. Μιά ό πόλεμος Ξακολούθαγε και, νά, τώρα τέλειωνε γιά καλά. Στρώθηκε στη γή ή ειρήνη. Και κείνος, άν και μικρός, ένιωθε τó νόημά της. Στά τρία πρώτα χρόνια τού πολέμου, π' άρρώστανε και πάλευε καταπονημένος κι άνήμπορος, ένιωθε νά λιγοστεύη ή ζωή και νά μάχεται παθητικά. Μιά στά δύο έπόμενα, πού γέρεψε και δυνάωσε, άρχισε νά έλέγχει τή ζωή του και νά ώθη τή σκέψη του πρós τά μπρός. Έμαθε νά σκέφτεται και ν' άξιολογή, έπαψε νά όνειροπολή και νά πειραματίζεται πάνω στόν έαυτό του. Έτσι χάραξε τή γραμμή του.

"Όταν πολύ μικρός ρωτήθηκε τί θά γίνη σά θά μεγαλώση, έλεγε τó συνηθισμένο λόγο τών μικρών παιδιών: «Δάσκαλος». Σάν ήρθαν στή μόδα οι στρατιωτικοί, άλλαξε κι αυτός τó έπάγγελμά του «Θά γίνω στρατηγός, θά κάνω πολέμους και θά βγαίνω πάντα νικητής». Άργότερα παράτησε τó στρατηγίλι, γιατί δέν τού φάνταζε σάν πρίν σπουδαίο, μιά τούμεινε ή μαχητικότητα. «Θά κάνω πολέμους και θά βγαίνω πάντα νικητής». Μιά, τέλος, σ' ένα μόνο κατάληξε: «Νά βγαίνω πάντα νικητής». Είχε βγή νικητής και τώρα πιά έβλεπε τή νίκη παντού. Γι' αυτό άγκριζόταν σάν έβλεπε τούτο τó ύφος της ήττας στά πρόσωπα τών μεγάλων. Πόσο λίγο φτιαγμένοι γιά ήρωες ήταν όλοι τούτοι πού τόν περιστοίχιζαν, μόνο τó τομάρι τους φρόντιζαν κι άς ήταν άπ' τή χειρότερη ποιότητα. Πάσχιζε νά τούς δικαιολογήση, μιά ήταν άδύνατον νά τούς βρή έλαφρυντικά. «Γιατί τόσο λίγο φρόντιζαν την άνθρωπινή τους ύπόσταση; Γιατί είχαν σκύβει τó κεφάλι, γιατί φέσναν μόνιμα αυτό τó τόσο ύποταγμένο ύφος;» σκεφτόταν. Μιά ή σκέψη μόλις τώρα διαμορφωνόταν και δέν ήξερε πώς νά την καθοδηγήσει σωστά. Έβλεπε μόνο τ' άποτελέσματα και τούς καταδίκασε όλοκληρωτικά. «Έγώ, σάν θά μεγαλώσω, δέν θά λυγίσω, θά βγαίνω πάντα νικητής». Στό βάθος τούς λυπότανε γιά την άποτυχία τους. Τó βράδυ τούτο πάλι τούς παρατηρούσε. Σΰζητούσαν όλοι μαζί, ρίχναν γνώσεις, δίναν γνώμες, αυτοί οι άνίκανοι θεατές μιάς κοσμογονίας τή συζητούσαν και τήν κριτικάρανε άνάμεσα σέ μιά γουλιά κρασί και μιά μπουνιά μεζέ. Άναρωτήθηκε! «Άραγε τούς άφησε ό πόλεμος τραύματα; Κι άν ναι, γιατί τώρα χαίρονταν; Γιατί αυτό τó άπ' ύψηλού ύφος;»

«Γιά σκέψου», έλεγε ό πατέρας, «ένα τόσο δά πραγματάκι, νά, σά μιά γροθιά», κι έτεινε τή γροθιά του, «ένα τόσο δά πραγματάκι νά κάνη τέτοια καταστροφή. Τι είναι οι άνθρωποι!». «Τς, τς, τς», πρόσθεσαν σάν έπωδó οι δυό γυναίκες. «Ένα τόσο δά πραγματάκι, πού σκοτώνει όμως 250.000 άνθρώπους μονομιάς», γέλασε ό κύριος Κυριαζής. «Τó φαντάζεστε;» Και συνέχισε γέλαγε. «Και δέν έχει μέγεθος παραπάνω από μιά γροθιά», έλεγε κι αυτός κι έτεινε τή γροθιά του. «Ξέρεις, λένε πώς οι πρώτοι πού τ' ανακάλυψαν ήσαν οι Γερμανοί». 'Ο μικρός θυμόταν τά σχόλια τού παγκόσμιου τύπου, πού άνάφερε τó ραδιόφωνο. «Τó τρομερόν αυτό όπλον είναι προσπάθεια τετραετών άγγλοαμερικανικών έρευνών». 'Ο πατέρας σά νά πήρε τή σκέψη του. «Λένε πώς οι Άγγλοαμερικάνοι είναι πού τó ανακάλυψαν πρώτοι, αλλά την άτομική ένέργεια πρώτοι οι Έλληνες τή σκέφτηκαν. 'Ο Δημόκριτος, άν δέν κάνω λάθος». "Ε και, σκεφτόταν ό μικρός, τί έχει νά κάνη αυτό; Θυμόταν πώς ό Τσώρτσιλ είχε αναφέρει στό μήνυμά του και τούς Καναδούς. Δέ βαριέσαι, όλοι φαίνεται βάλανε τó χέρι τους. 'Ο κύριος Κυριαζής άπόδιδε την ανακάλυψη στους Έβραίους, οι Γερμανοέβραιοι είναι εκείνοι πού εργάστηκαν πρώτοι γιά τήν κατασκευή ενός τέτοιου όπλου μέ βάση τή διάσπαση τού άτόμου. «Καλά και πώς βρέθηκε στά χέρια τών Άγγλοαμερικανών;» ρώτησε ή μάνα άπορώντας. «Ού», όλοι τήν άποψήσαν, πήραν τó ύφος τού παντογνώστη και

άστραφε ή φυσιογνωμία ή άμέσως ή οικεία κίνηση! Τά τρία πρώτα δάχτυλα του δεξιού χειριού να ένωθούν και ν' άρχίσουν να τριβώνται με την έννοια της εξαγοράς, των χρημάτων. Κι έδειχναν να ξέρουν όλοι τή διαδικασία τής ύποκλοπής του μυστικού. «Ού, όποιος έχει τά λεφτά...» και σούφρωσαν τά χείλια σε μιá έκφραση θαυμασμού, επιδοκιμασίας. 'Ο μικρός είχε συνηθίσει να βλέπη κάτι τέτοιες χειρονομίες και ν' άνέχετα τους μορφαμούς. Τι μορφούσε να κάνη;

«Τους παλιοκίτρινους», Ξανάπε ο κύριος Κυριαζής, πού για κάποιο άνεξήγητο λόγο τά'χε βάλει μαζί τους. «Καί, ξέρετε, κύριοί μου, δέν τό 'βαζαν κάτω, να όμως μ'ένα πραγματάκι σά γροθιά, πού κρύβει όμως τό θάνατο, γιά, περάστε, κύριοι Άμερικανοί, γιά περάστε στή χώρα του «άνατέλλοντος ήλιού». 'Ο μικρός δέν έχανε λέξη άπ' όλα όσα άκουγε, τά 'παυνε και τά μυρηκάζοταν μα δέν τά χώνευε, τούρχονταν Ξανά και Ξανά. Φαντάσου να προλάβαινε ο Χίτλερ, σκέφτηκε γιά μιá στιγμή, ή γής θα γινόταν ένα τεράστιο γιγαντιαίο στρατόπεδο με αυτόματες καλοκορδισμένες μηχανές. Θυμήθηκε τή μπότα, τό βάδισμα τής χήνας, τό κοφτό άπότομο βρυχηθμό πού λέγανε όμιλία, τους γερούς ώμους, τους δυνατούς σβέρχους. Πόση δύναμη πήγε χαμένη! Πόναγε μέσα του γιά τό ξεστράτισμα αυτό τής ανθρώπινης δύναμης. Κάποτε ένας Γερμανός πήγε στο σχολείο τους, έβγαλε λόγο: «Θέλουμε τό καλό σας», κι ύστερα άναφέρθηκε στους Άρειούς, στους πρώτους Έλληνες πού ήταν Γερμανοί, γιά τή Φυλή τους πού 'ταν γνήσια χωρίς έπιμειξίες και πού τάχτηκε ν' αλλάξη τή μορφή του κόσμου. Τώρα όμως όλα είχαν αλλάξει, κάτι επιστήμονες πού φύγανε διωγμένοι άπ' τή χώρα τους καταλήξανε στο άλλο ήμισφαίριο και δούλευαν και κάναν πραγματικότητα τήν πρώτη άνακάλυψη του Δημόκριτου.

Ήθελε να ρωτήση να μάθη γι' αυτούς τους «παλιοκίτρινους». Τι ήταν αυτοί, πού ήταν! Μα δέ μίλησε. Του άρκοϋσε πού καθόταν στο τραπέζι άνάμεσα στους μεγάλους, ντυμένος με τά καλά του. Άλλοτε θα 'ταν άπό ώρα στο κρεβάτι του. Σά βρέθηκε μόνος, Ξανασκέφτηκε τους κίτρινους. Και τότε άξαφνα θυμήθηκε. Μιά φράση του κυρίου Κυριαζή τον έβαλε στο σωστό δρόμο. «Χώρα του ανατέλλοντος ήλιού». Κάτι τώρα θυμήθηκε άπ' τήν Γεωγραφία, μα πότερο άπό κάτι πού τ'όχε όλότελα ξεχασμένο. Ένα μικρό παιδικό βιβλίο, σαν ήταν μικρός. Τό βιβλίο μιλούσε γιά ένα παιδάκι, Γιτοχάουα τό λέγανε. Τ' όνομά του ήταν άστείο, τότε είχε γελάσει, άστείο του φάνηκε και τό σουλούπι του μικρού. Ήταν ένα κοντό άδύνατο άνθρωπάκι με πεταχτά μηλα πάνω σ' ένα πλατύ πρόσωπο, μα τό πιό καμικό του σημείο ήταν τά μάτια, κομμένα σε δυό σχισμές, τραβηγμένα στα πλάγια. Στην άρχή δέν ήξερε άν ήταν μεγάλος ή μικρός, τον πέρασε γιά νάνο, μα πρόσεξε τή γελαστή του έκφραση και γνώρισε τή παιδικότητα. Τά παιδιά δέ λαθεύουν ποτέ στην εξακριβωση τής ταυτότητας του άπέναντί τους, έτσι αναλογίστηκε πώς οι νάνοι δέν γελοϋνε ποτέ μα μορφάζουν, όπως όλοι οι μεγάλοι. Τό χρώμα τους είναι κίτρινο τούχαν πει τότε, κίτρινο σαν φλουρί, σαν φεγγάρι στή γέμισή του κι έτσι με τό πρόσωπο στρογγυλό και σαν τό φεγγάρι όλόγιομο φανταζότανε τον Γιτοχάουα του βιβλίου. Τώρα βέβαια πάνε πολλά χρόνια άπό τότε. 'Ο Γιτοχάουα ξεχάστηκε και χάθηκε άνάμεσα στα πρόσωπα όλων των άλλων παιδιών πού 'ρθαν και φύγανε όλα αυτά τά πέντε χρόνια του πολέμου. Ξανάδε κίτρινα πρόσωπα, μα μ' ένα άψύκιο, άρρωστημένο κίτρινο χρώμα, με έκφραση πικρή, τά 'δε αυτά τά ίδια πρόσωπα κατόπι να μπλαβίζουν κι ύστερα να μένουν άκίνητα. Θυμόταν αυτές τίς σκηνές σ' εκείνο τό νοσοκομείο πού δέν είχαν πάει σαν έβγαλε τά σπειριά. Είχε δει μικρά άνθρωπάκια με μεγάλα κεφάλια και τραβηγμένα χαρακτηριστικά κι όχι γιαντί γεννήθηκαν έτσι, μα γιαντί έγιναν.

Μέσα σ' αυτή τή χλαολή, πού σάρωσε τά πάντα, ξεχάστηκε κι ο μικρός Γιτοχάουα. Προσπάθησε να θυμηθί περισσότερα. Ήταν ένα μικρό Γιαπωνεζάκι με τραβηγτά σχιστά μάτια πού άνοιγε τήν πόρτα του βιβλίου. Τπήχε μιá πόρτα στο έξώφυλλο πού άνοιγε κι άπό τή πρώτη κιάλα σελίδα έμπαζε τους μικρούς του άναγνώστες στα μυστήρια τής χώρας του. Χαμογελαστός πήγαινε κι αυτός μαζί κι έξηγοϋσε. Τους έδειξε τήν πρωτεύουσά του, τον ψυχρό, άλύγιστο αήκονράτορά τους πού περνούσε γιά Θεός. 'Ο μικρός Γιτοχάουα έδειχνε να τον ύπολήπτειται πολύ, τους έδειχνε ένα θεό παχύ πού καθόταν σταυροπόδι, είχε γελάσει πολύ μ' αυτό τον θεό, μα ο Γιτοχάουα τον πίστευε βαθείά. «Οί παλιοκίτρινο», έλεγε ο κύριος Κυριαζής. Μα πάλι κείνοι μās λένε οι «παλιολευκοί». Τ'όχε άκούσει κι αυτό και του 'χε κακοφανή. Οί Έρυθρόδεμοι μισούν τους λευκούς, οι κίτρινοι μισούν τους λευκούς, οι μαύροι μισούν τους λευκούς. Μα γιαντί είμαστε ή πιό μισητή φυλή στον κόσμο;

Και τότε τον έπιασε τό παράπονο. 'Ο Γιτοχάουα δέν μίλησε γιά Χιροσίμα ή γιά Ναγκασάκι στο βιβλίο του, μα πρέπει κι εκείνες να 'χουν παιδιά σαν κι' αυτόν, κίτρινα και

γελαστά. Οί άνταποκριτές άνάφεραν πώς σκοτώθηκαν 250.000 μονομάς. «Τς, τς, τς, ρε-κός», είπε ο κύριος Κυριαζής κι ο πατέρας πρόσθεσε: «Και πόσοι πληγωμένοι και πόσοι θά πάνε άργότερα, άκοις, ή ραδιενέργεια δέ χωρατεύει.» «Παναγιά μου», φρικίασε ή γιαγιά. «Μωο' καλά τους κάνουν τους θεομπαίχτες», είπε τó πρσί κι ο γαλατάς πού 'φερε τó γάλα και τά νέα. «Πήγαν νά τά βάλουνε με κοτζάμ' Άμερική». 'Ο μικρός ένοιωσε κι αυτός άγαλλίαση με τήν τιμωρία. Κι έπεσε τιμωρία έξ ουρανού. Φαντάσου περίμεναν τó συνηθισμένο βομβαρδισμό, άλλοι θά βολεύτηκαν στά καταφύγια, άλλοι μείνανε σέ κανά ύπόγειο τού σπιτού τους, άλλοι κουκουλώθηκαν καλύτερα στό κρεβάτι τους για νά μη άκούνε. 'Όσοι ήταν έξω έτοίμασαν τά άντιαεροπορικά τους, ή άεράμυνα έτρεξε νά καταλάβη τις θέσεις της, τά καταδιωχτικά τους έτοιμάστηκαν νά πετάξουν στόν άέρα. Και κει πάνω όλα ξαφνικά άκινήτησαν σάν τήν βασιλοπούλα τού παραμυθιού, όταν τήν άγγιξε τó άδράχτι τής μούρας, κι όλα μείναν μετέωρα σάν ένα κακό σύννεφο πού 'πεσε πάνω τους και τούς μετάτρεψε από άνθρώπινα πλάσματα σέ κινούμενες μάζες κρεάτων. 'Ο μικρός ήθελε ν' άποδιώξη τή σκέψη. Μά μιά αίσθηση άηδίας τόν συνεπήρε κι ήταν σά μιά διάθεση αὐτοθασανισμού νά στέκη και ν' άναδιφά τις λεπτομέρειες. Θυμήθηκε τόν έαυτό του με τούς πρώτους βομβαρδισμούς. 'Ακόμη δέν ήξερε τίποτα γι' αυτή τή λεπτομέρεια τού πολέμου. Μετά έμαθε, ο βομβαρδισμός είναι ο κυριότερος άντιπερισπασμός τού έχθρού. Τού φάνηκε άνανδρία, μά τί μπορούσε νά πη, ήταν μικρός κι ή φωνή του ήταν μικρή σέ ένταση κι άκόμη δέν ήξερε νά έκφράζεται, άπλώς αισθανόταν και πονούσε. 'Ηρθαν όλα μαζί και γρήγορα. 'Ο συναγεμός, τó άδειασμα τών δρόμων και ή καταφυγή στά πύ καλά προφυλαγμένα μέρη τών σπιτιών, ύστερα ή πρόνοια για κάτι καλύτερο. Τά καταφύγια, τά τσουβάλια τά γεμάτα με άμμο, οί στενόμακροι λάκκοι πού γιόμίζαν, τά άδεια οικόπεδα και τις αϊλές τών σπιτιών. Τά σχόλια «τους τάφους μας σκάβουμε», τó μικρό γέλιο κι ύστερα ή άναμονή. Οί άερομαχίες, ο βόμβος τών άεροπλάνων πού πλησιάζουν, τó σφύριγμα τής βόμβας κι ύστερα ο ύπόκοφος κρότος σά σκάει. «Είναι εύτυχώς μακρινά μας, πολύ μακρινά», λένε οί αισιόδοξοι. «Μπá, από πάνω μας είναι», άπαντούν οί άλλοι. «Στά Μέγαρα βρίζονται ή και στόν Πειραιά. Τό λιμάνι βομβαρδίζουν. 'Εμεις δέν έχουμε νά φοβηθούμε τίποτα». «Λές, έγώ ξέρω πώς τάχουν όλα αυτόματα, με κουμπιά, πατούν τó κουμπι και ύπολογίζουν από πριν πού θά πάη ή βόμβα, μά έχεις έμπιστοσύνη στά κουμπιά; Μπορεί νά ύπολογίσουν λανθασμένα, ένα πάτημα κουμπιού πύ πριν ή μετά και άντίο. Τί τους νοιάζει!»

Τέτοιες συζητήσεις άκουγε πολλές και στό τέλος δέν τού 'καναν έντύπωση πιά. 'Ενα όμως πού θυμάται και φοικιά είναι σάν άρχισε νά φοβάται. Δέν πέρασε καιρός από τότε πού άρχισαν οί βομβαρδισμοί και τó άντιλήφτηκε. Θές τά λόγια τών άλλων, τά τρομαγμένα βλέμματα, θές τó ένστικτο, όλα μαζί τού 'μπεξαν μέσα τον τόν φόβο. 'Ενοιωθε τά χέρια νά παγώνουν, τήν καρδιά νά τρεμουλιάζει και νά κτυπά άκατάπαστα και άκατάστατα, τά μηνύγια νά παραδέρνουν άτακτα κι έτοιμα νά σκίσουν τó περιβόλημα και νά χυθούν έξω. Και θυμάται πώς περήμενε. «Νά τó άεροπλάνο», ο βόμβος κι ύστερα μετρούσανε τούς βόμβους νά δούνε πόσα άεροπλάνα και λαθεύανε και ξανάρχιζαν άπ' τήν αρχή, ένα, δύο, τρία. Προσπαθούσανε νά ξεχωρίσουν. 'Όχι, αυτά είναι δικά μας, τά καταδιωχτικά. Τότε τά παιδιά χτύπαγαν τά χέρια με χαρά. Οί μεγάλοι μουρμούραγαν. «'Η Παναγιά μαζί τους». «Είναι από πάνω μας, τώρα μη φοβάστε.» «Μά κι αυτά πούρχονται πύ πίσω;» 'Ο μικρός δέν ήξερε πά τί νά φοβάται, αυτά πού 'ταν από πάνω ή αυτά πού 'ταν πύ μακρινά. Ποτέ δέν κατάφερε νά ξεδιαλύνη τήν άλήθεια άπ' τά μουρμούρητά τών μεγάλων. Τάλεγαν πάντα όπως τούς σύμφερε. Μά φοβόνταν κι αυτοί και μέσα στό φόβο τους πάσκιζαν νά θρουν άντίδοτα πού θά τών μίτραιναν, θά τόν άφάνιζαν.

Τώρα όμως τέλειωσε ο πόλεμος. Τή Γερμανία τήν είχαν καθαρίσει, μά έμενε ή 'Ιαπωνία και χτές τó βράδυ ή 'Ιαπωνία καθάρισε κι αυτή. Τί χαρά, πώς ξεχυλάει ο νους σά νοιώθει τή χαρά νά τόν ταλανίζει. 'Ηταν νύχτα, έπρεπε νά κοιμηθί. Μά δέν τó κατάφερε, θές ή χαρά, θές ή πολλή σκέψη τόν έκαναν νά δη τά πρώτα μηνύματα τής αύγής. 'Ο ήλιος ξεχύλιος άπ' τις χαραμάδες στό δωμάτιο, κι αυτός, πλανταγμένος άπ' τήν άπν'να, δέν τόν άνθεξε κι έκλεισε τά μάτια. Κι ή άλλη μέρα πέρασε στήν περισύλλογή, δέν μάτραινε άπ' τó σπίτι κι ούτε ξανάβαλε τά γιορντάνα κι άς είχε πάρει τήν άδεια. Στό τραπέζι κάθησε άμίλητος, όλα όπως πριν και καλύτερα, ή γιαγιά λιγότερο γαρνιέρα, ή μάνα λιγότερο λειασμένη άπ' άλλοτε κι ο πατέρας άσκετά φλύαρος. Συνέχιζε νά μιλά για τó θάμα αυτό πού βόηκαν οί άνθρώποι άπ' τήν άλλη μεριά τού 'Ατλαντικού. «Και νά φανταστής πώς οί πρώτοι πού τó σκέφτηκαν ήταν 'Ελληνες», κόμπασε. 'Ο μικρός τούς κοίταζε όλους έπικριτικά, με

κακία, ήταν σά νά τούς μισούσε. Τό φαγητό τοῦ φάνηκε ἄνοστο, πικρό, τό λόγια τους ἐξοργιστικά. Δέν ἤξερε τί εἶχε. Ἴσως καί νά μισούσε. Σηκώθηκε. Πῆγε στή βιβλιοθήκη. Ἐκεῖ μιά κασόνα πού κρυβε ὄλα του τὰ παιδικά βιβλία, τὰ ξεχασμένα. Ἀρχισε νά σκαλίξη. Ὁ Πινόκιο, ξεπερασμένος πιά. «Ἄκου, λέει, σάν ἔλεγε ψέματα μεγάλωνε ἡ μύτη του. Ἄν ήταν τοῦτο ἀλήθεια, τό μεγαλύτερο μέλος τοῦ ἀνθρώπου θά ἔταν ἡ μύτη!» Ἡ Κοκκινোসκουφίτσα, ἡ Χιονάτη, σ' ὄλα ἔβλεπε τό θρίαμβο τοῦ καλοῦ πάνω στό κακό. Νά κι ὁ Γιοτοχάουα. «Τό μικρό Γιαπωνεζάκι». Ἐδειχνε τήν πατρίδα του. «Ἐκεῖ οἱ ἄνθρωποι διαρκῶς χαμογελοῦν», ἄκουσε μιά φωνή πίσω του. Ἐστρεψε ἐνοχλημένος, ὁ πατέρας του ἦταν ἐκεῖ καί τόν κοίταζε. Ἦταν σοβαρός, εἶχε ἄλλη φυσιογνωμία ἀπ' αὐτή πού τόσα χρόνια τοῦ παρουσίαζε. Στό πρόσωπό του εἶδε μιά πίκρα ἀπλωμένη μιά μέ κάποια ἀξιοπρέπεια ἀνάμικτη, ὄχι αὐτή τήν ἐκφραση τῆ νικημένη, τήν ἐλάχιστη ἡρωϊκή πού τόσα χρόνια τώρα τήν ἔβλεπε νά πλανιέται πάνω του. Φάνηκε μονομιάς σά νά ἔχε περάσει καλύτερες ὥρες. Ὁ μικρός ἦταν ἀκόμη γλειστός στόν ἑαυτό του, δέν τόν ξεγελοῦσαν εὐκολα οἱ μεγάλοι. Σ' αὐτά τὰ πέντε χρόνια τοὺς σπούδασε, τοὺς εἶδε ὅπως ἦταν καί βαθεῖα τόν ἀπογοήτεψαν. Τοὺς θυμάται σ' ὄλες αὐτές τίς στιγμές τῆς ἀδυναμίας πού ἔχει γίνει πιά μιά κατάσταση μόνιμη καί δέν τοὺς δικαιολογεῖ, τοὺς εἶδε νά κλαῖνε σά μικρά παιδιά, νά κλαψουρίζουν ναζιάρικα ἀναζητώντας συμπάθεια, τοὺς εἶδε νά στηθοδέρονται σά μαιμούδες καί νά βρίζονται σάν τίς στρίγγλες τοῦ παραμυθιοῦ, πρόσφεραν προσά τῶν τῶν σβέχο τους γιά καρπαιές, ἔστρεψαν τὰ νῶτα στήν εὐθύνη, τοὺς εἶδε νά φοβοῦνται καί νά τοῦ μεταδίνουν τόν φόβο. Τοὺς γνώρισε σ' ὄλες τίς μικρές τους στιγμές.

Ὁ πατέρας εἶδε τό βλέμμα καί καταλαβε. Ἦταν καιρός πού ἔχε ἀντιληφθῆ αὐτή τήν ἀλλαγὴ στό γιό του καί εἶχε τρομάξει. «Μέ τί ἀποσκευές μπαίνει στήν ἐφηβική του ἡλικία;» ἀναρωτιόταν. Μά μήπως καί κείνος ἔνοιωθε ἄπερηφάνεια γιά τό ἄτομό του, μήπως κι αὐτός μέ τέτοια ἐφόδια ξεκίνησε γιά τήν κατάκτηση τῆς ζωῆς; Ἐλεεινολογοῦσε τόν ἑαυτόν του καί τοὺς ἄλλους. «Τί τήν κάναμε τήν ἀνθρώπινη ἀξιοπρέπεια μας;» ἀναρωτιόταν. Μά τώρα ἔνοιωθε πῶς ἔπρεπε νά βοηθήση, ἕνα παιδί πλαντοῦσε μέσα στόν κόσμο τῶν μεγάλων. «Ἄν δέν ρίχναν αὐτήν τήν βόμβα, ὁ πόλεμος θά συνεχίζόταν ἀκόμη γιά πολὺν καιρό, ἴσως γιά χρόνια, σκέψου το, ἡ καταστροφή αὐτὴ ἔφερε τήν εἰρήνην μιά ὥρα ἀρχίτερα.» Ὁ μικρός δὲ μίλησε, τό πρόσωπό του εἶδεινε μακρινό, ἀποξεχασμένο. «Δέν θά καταλόβη», σκέφτηκε ὁ πατέρας, «ἴσως ποτέ». Καί τότε ξαναμίλησε. «Ξέρεις, γιέ μου, κάποτε θά ντραπῆ ἡ ἀνθρωπότητα γι' αὐτὴ τὴ βόμβα. Αὐτό τοῦ ἄρесе τοῦ μικροῦ, εἶχε πῶ νόημα ἀπὸ τὰ προηγούμενα λόγια πού τὰ ἔνοιωσε σάν ἄστοχα, σάν βροσιά γιά μιά ἀνθρώπινη θυσία. Φαντάστηκε πάλι ἕνα μικρὸ Γιαπωνεζόπουλο μέ τό αἰώνιο χαμόγελο, σάν τοῦτο δῶ τοῦ βιβλίου, νά τρέχη νά κρυφτῆ στό καταφύγιο καί σά βρέθηκε μέσα νά θαρρῆ πῶς προσφυλάχτηκε, πῶς γλύτωσε. Τόν φαντάζεται ν' ἀκοῦτὴ τό ἀεροπλάνο καί νά προσπαθῆ νά ξεδιαλύνῃ ἀπ' τὸν βόμβο ἂν εἶναι δικό τους ἢ ξένο. Ἴσως νάκανε καί τήν σκέψη. «Δέν τὰ φοβάμαι, γιατί εἶναι ἀκόμη μακρὰ μας» ἢ γιατί στοὺς μεγάλους δέν πρέπει ποτέ νά δίνης πίστη, «δέν τὸ φοβάμαι γιατί εἶναι πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας.» Κι ὕστερα σταμάτησε νά νομίζη, γιατί σταμάτησε νά υπάρχη, γιατί δέν εἶχε μείνει τίποτα ἀπ' τὸν μικρὸ ἐκεῖνο ἢ κι ἀπ' τοὺς ἄλλους μικροὺς στή Χιροσίμα. Ὁ μικρὸς ἔκλεισε τό β.βλίο, τό κράτησε ἀνάμεσα σὰ χέρια του σάν κειμήλιο, σάν κάτι πού νά ἔχε ἀξία, ὁ μικρὸς Γιοτοχάουα τοῦ χαμογελοῦσε. Ἐβάλει τὴ μικρὴ του παλάμη νά σκεπάζη τὴν εἰκόνα, δὲ μπορούσε νά τὴ βλέπῃ, τὸν ἔκαιγε μέ τό βλέμμα του ἐκεῖνος ὁ μικρὸς. Θά ἔλεγε νά πῆ πολλά, νά μιλήσῃ στήν εἰκόνα, μὰ δέν εἶχε λόγια. Ἐσκυψε τότε κι ἀκούμπησε τό μάγουλό του ἐπάνω κι ἄρχισε νά κλαίη γιά ὄλ' αὐτὰ τὰ χρόνια πού πέρασαν τόσο ἄσκοπα, γιά τοὺς 250.000 ἀνθρώπους πού χάθηκαν μονομιάς, γιά τὸν πόλεμο πού φεύγοντας ζήτησε ἀκόμη μιά θυσία αἵματος, πού στάθηκαν οἱ ἄνθρωποι ἔτοιμοι νά τοῦ τὴν προσφέρουν.

## ΑΓΓΛΟΦΩΝΗ ΚΑΝΑΔΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

“Αν θέλη κανείς να μεταφράση Ἀγγλόφωνη Καναδικὴ Ποίηση δὲν θὰ μπορέση νᾶχη ἀντικειμενικὸ κριτήριον ἄλλο ἀπὸ μιὰ ἐπίσημη ἀνθολογία Ἀγγλόφωνης Καναδικῆς Ποίησης.

Ἀπὸ τὰ ποιήματα αὐτὰ θὰ διαλέξῃ ἐκεῖνο πὸν εὐκολότερα μεταφράζεται στὴ γλῶσσα του. Κι’ ἔτσι νὰ συνθέσῃ στὰ ἑλληνικὰ μιὰ ἀνθολογία Ἀγγλόφωνης Καναδικῆς Ποίησης, μὲ πρώτη ἐπιδίωξη τὴν πρόκληση μιᾶς αἰσθητικῆς χαρᾶς. Ἐὰν ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴν αὐτὴν χαρὰ πηγᾶσῃ καὶ μιὰ περιέργεια γιὰ συστηματικώτερον μελέτην, θὰ ἦταν πολὺ εὐχάριστο καὶ χρήσιμο.

Μ’ αὐτὸ τὸν τρόπο φτιάχτηκε αὐτὴ ἡ ἀνθολογία. Θὰ ἦταν παράτολμο νὰ χρησιμοποιήσῃ ἄλλο κριτήριον (π.χ. γραμματολογικὸ καὶ προπαντὸς, ὑποκειμενικὰ ἑλληνικὸ αἰσθητικὸ). Ἐξ ἄλλου, ὅπως δηλώθηκε, στόχος εἶναι νὰ συγκινήσῃ τὸν ἀναγνώστη μὲ τὴν ποίησιν μιᾶς χώρας, ὅπου ζοῦνε ἀρκετοὶ Ἕλληνες (Ἑλλαδίτες καὶ Κύπριοι) καὶ ὅχι νὰ δώσῃ κριτικὰ σχολιασμένο ἕνα ἔργο, μὲ φιλολογικὸ τρόπο.

Θεωρῶ, ὡστόσο, σκόπιμο νὰ προτάξω λίγα ἱστορικὰ τῆς καναδικῆς λογοτεχνίας γιὰ στοιχειώδη κατατοπισμὸ μὲ βάση μιὰ μελέτη τοῦ Ralf Gustafson.

Ἐπάρχει ἡ ἄποψη πὸς ἡ καναδικὴ ποίηση συνεχίζει τὴ βρετανικὴ παράδοσιν ἢ ὑπακομῇ στὴν ἀμερικανικὴ ποιητικὴ κίνησιν. Μπορεῖ κάποτε τὸ πνεῦμα τῆς «Βρετανικῆς ἀποικιακῆς σκέψης» νὰ βασιλεύσῃ στὶς ποιητικὰς ἐκδηλώσεις τῶν ἀγγλόφωνων Καναδῶν. Ἡ ὁμάδα, ὅμως, τοῦ Ἐξήντα — ποιητῆς δηλ. πὸν γεννήθηκα γύρω στὰ 1867 καὶ ὠριμάσανε στὰ 1890 — ἔθεσε τὴν βάση τῆς ἐθνικῆς καὶ λογοτεχνίας, μιὰ καὶ οἱ Καναδοὶ νοιώθανε ὡς καινούργιον Ἔθνος.

Ἡ ἀνθολογία μας ἀκριβῶς ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς ἐκπρόσωπους αὐτοὺς τῆς Ὀμάδας τοῦ Ἐξήντα, τοὺς: Roberts, Lampan καὶ ἄλλους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ρομαντικὸ στοιχεῖον, καὶ ἀρκετὲς ἀπηχησῆς ἀπὸ τὴν ἀγγλικὴν ποίησιν, καινούργια στοιχεῖα ἔχουν πὰ μὴ στὴν καναδικὴν ποίησιν, πὸν ἐνὼ τῆς δίνουν νέο αἷμα διατηρεῖται ὡστόσο ὁ ἐθνικὸς της χαρακτήρας.

Τὰ εἰκοσιπέντε ποιήματα τῆς ἐπιλογῆς αὐτῆς ἀντιπροσωπεύουν ποιητῆς, πὸν θεωροῦνται οἱ πρῶτοι τῶν διαφόρων κινήσεων. Μεγάλῃ ποικιλίᾳ σχολῶν καὶ τάσεων ξεχωρίζεις, ἀπὸ τὸ ρομαντικὸ εἶδος ὡς τὸ σύγχρονον καὶ ἀκόμα ὡς τὸν ὑπερρεαλισμὸν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ τύπου. Οἱ παραλείψεις (πὸν ἀσφαλῶς θὰ ὑπάρχουν) δὲν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν βασικῆς, ἀφοῦ ἀκολούθησα ἀκριβῶς τὶς δηλώσεις τῶν ἐδικῶν μὲ ὀνόματα καὶ ποιήματα. Ἐξᾴλλου ἡ παρούσα μετάφρασις ἔχει τὴν φιλοδοξίαν τῆς ἀπαρχῆς πρὸς στενότερον γνωριμία.

\* \* \*

Ποῖα εἶναι ἡ ὁμάδα τοῦ Ἐξήντα, πὸν θεωρεῖται ὁ δημιουργὸς τῆς Καναδικῆς Ποίησης; Ὁ Roberts ἔζησε στὶς Ἠνωμένους Πολιτεῖας καὶ τὴν Ἀγγλίαν, ὁ Carman ἐξάδελφος τοῦ Roberts, ἐπίσης ἔζησε στὴ Νέα Ἐνγλῖα καὶ Ἀγγλίαν καὶ ἀσχολήθηκε πολὺ μὲ τὴν δημοσιογραφίαν, ὁ Duncan Campbell Scott καὶ ὁ Lampan ἀκολούθησαν τὴν κυβερνητικὴν ὑπηρεσίαν. Αὐτοὶ οἱ τέσσερις κυρίως δημιουργήσαν τὴν ἐθνικὴν σχολὴν τοῦ Καναδά. Τὸ ἔργο τους παρουσιάζει ὀλοφάνερες ἐπιδράσεις ἀπὸ τοὺς ποιητῆς Κήτς, Σέλλεϋ, Τέννyson καὶ Ἐμερσον, ἀποτελοῦν δηλ. τοὺς ἐκπρόσωπους τοῦ καναδικοῦ ρομαντισμοῦ.

Ὁ Πρῶτος Πόλεμος ἔσπασε τὴν ρομαντικὴν παράδοσιν στὸν Καναδᾶ. Θεωρεῖται ἀπὸ τοὺς καλύτερους ποιητῆς τοῦ Καναδά. Κέρδισε τρεῖς φορές τὸ Κυβερνητικὸ Βραβεῖον Ποίησης καὶ δίδασσε ὡς τὰ γεράματά του ἀγγλικά στὸ Πανεπιστήμιον τοῦ Τορόντο. Χαρακτηρίζεται ὡς ἐπικὸς ποιητῆς καὶ ὡς διάθεσις καὶ ὡς στόχος καὶ ὡς ποίησις.

Τὸ 1936 κυκλοφόρησε μιὰ ἀνθολογία μὲ τίτλον «Νέες παρχίαι», πὸν ἐπέβαλε μιὰ νέα τεχνικὴν βασιμμένην πάνω στὶς ἐπιτεύξεις τοῦ Γαίιτς καὶ Ἐλιοτ.

Ὁ Πρῶτος Παγκόσμιος Πόλεμος ἄλλαξε πίστες καὶ ἐλπίδες στὸν Καναδᾶ. Ὁ Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος ξύπνησε τὴν γενίαν τοῦ 40 γιὰ νὰ πολεμήσῃ γι’ ἀγάπην, κοινωνικὴν δικαιοσύνην, βαθειὰ πίστη πρὸς ἰδανικά. Ἡ καναδικὴ ποίησις ἀπὸ τὴν τεχνικὴν ἄποψιν δὲν διαφέρει ἀπὸ τὶς ἄλλες σύγχρονες τῆς. Ὠστόσο, νοιώθεις φανερὰ τὸν Καναδᾶ, ἰδίως στὴν γενίαν τοῦ 40 καὶ ἐδῶ. Ἀρχισε καὶ ὅλας αὐτὴ ἡ διαφοροποίησις νὰ φαίνεται καὶ στὴ σύνταξιν καὶ στὴν ὅλη δομὴν τῆς φράσεως, ἰδίως στὴν ποίησιν τοῦ Σμίθ, Ρόξς καὶ Φρέντερικ Σκόττ. Ἀλλὰ

κύριο χαρακτηριστικό της προσδιορίζεται ὁ «ἀρσενικός» της χαρακτήρας. Ὁ Custafson, ποὺ καὶ ὁ ἴδιος εἶναι ποιητής, λέει: «δὲν ὑπάρχουν Ἀφροδίτες μὲς τὴν καναδικὴν ποίησι — ὁ ἀφρός εἶναι τόσο κρύος».

## ΕΣΚΙΜΩ·ΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Εἶναι τρομάρα, μακριὰ  
ὁ νοῦς σου νὰ γυρνᾷ  
καὶ μοναχὰ νὰ πεθυμᾷ  
ἀνάμεσα στὴ χαρωπὴ  
συνάθροιση τοῦ κόσμου.  
λυαῖγια - για - για.

Εἶναι χαρὰ νὰ νοιώθης  
τὴ ξεστασιά,  
νάρχεσαι στὸ μεγάλο κόσμο  
καὶ νὰ κοιτᾷς τὸν ἥλιο,  
ἀκολουθώντας τὰ παλιὰ  
τὰ βήματά του μὲς  
τὴ θερινὴ νυχτιά.  
λυαῖγια - για - για.

Εἶναι τρομάρα  
κρύο νὰ νοιώθης,  
νάρχεσαι στὸ μεγάλο κόσμο  
νὰ βλέπης τὴ σελήνη  
—τώρα νὰ φεγγάρι,  
τώρα πανσέληνο—  
ἀκολουθώντας τὰ παλιὰ  
τὰ βήματά της μὲς  
τὴ χειμωνιάτικη νυχτιά.  
λυαῖγια - για - για.

(ἀπὸ ἀγγλικὴ μετάφραση)

CHARLES G. D. ROBERTS  
(1860—1943)

## ΤΑ ΧΩΡΑΦΙΑ ΜΠΙΖΕΛΙΩΝ

Αὐτὰ ἔναι τὰ χωράφια τοῦ φωτός, τ' ἀγέρα ποὺ γελᾷ,  
τῶν μελισσῶν ποὺ βόσκουν, τῶν κίτρινοπεταλοῦδων,  
τῶν ἄσπρων καὶ παράδοξων ἀνθῶν τῶν φτερωτῶν,  
τῶν πρασινοπλεξοῦδων τῶν χλωμῶν σὰν κόμη ψαροπούλας.

Χλωμό, χλωμό τὸ γαλανὸ μὰ ἀσύγκριτα καθάριο,  
χλωμὴ κι' ἡ λάμψη τῶν ἀπόμακρων πελάγων πέρα,  
ἄλαμπα σὰν αὐτὲς οἱ κυμαινόμενες πλαγιές  
τῶν μπιζελιῶν, χλωμὸ τ' ὀλόνοιχτο τοπίο παντοῦ.

Ἐπὶ φραγὴ σὲ φράχτη μυρωδάτη πνοὴ ἀνεβαίνει  
ἀπ' τὴ λαμπρὴ χλωμάδα ἀπάνω ἀγαπητῶν ἀγρῶν —  
οἱ ἄγροί μου ἐκεῖ στὸ Ταντρομάρο τὸ θερινὸ καιρὸ  
καταφρονώντας τὴ φτωχὴ τροφὴ βοσκοτοπιῶν  
ἀναρριχᾶται ἡ ἀγέλαδα ἀπὸ τὰ θαμνοτόπια  
νὰ δῇ μὲ πάθος ἀπ' τὰ γκρίζα μουγλιασμένα κάγγελα.

ARCHIBALD LARPMAN  
(1861—1899)

## Η ΜΟΝΑΞΙΑ

Πόση ἡσυχία ἐδῶ στὰ δάση! Τὰ δέντρα  
στέκουν ἀσάλευτα, σάμπως νὰ μὴ τολμοῦν

νά κουνηθοῦν, καὶ σπάσει τάχα ἡ γοητεία.  
 Ὁ ἀέρας κρέμεται ἤσυχος στὸ χῶρο σὲ πτυχὲς  
 μαρμάρου. Ἀκόμα αὐτὸ τὸ ποταμάκι ποῦ ἤσυχια  
 κυλᾷ σφουρίζοντας μὲς τῆ ροζῶδη κοίτη του,  
 φαίνεται νὰ βαθαίνει μὲ τὸν ἤχο του,  
 ὅμοιο μὲ νῆμα βοστρυχώδες, τὶς ἰσκιερὲς  
 σιωπές, ἐδῶ ποῦ κατεβαίνει ὁ ἥλιος.

Κάποτε κρῶζει ἓνα γεράκι ἢ ὁ δρυνοκολάπτης  
 τρομάζει τὴ σιγὴ στὴ στέρεη τῆς διάθεση  
 μὲ τὰ ἤχηρά του ἀπρόσεκτα κτυπήματα.  
 Κάποτε ἀκούω τὸν ὄνειρῶδη ἄσπρο λαμὸ  
 ἀπὸνα δέντρο ἀπόμακρο ν' αὐλῆ τοὺς πέντε του  
 καθάρους φθόγγους μὲς τῆ μοναξιά μ' ἀργὸ  
 ρυθμὸ διαδοχικὰ γεμάτο σκέψη.

BLISS CARMAN  
 (1861—1929)

#### ΑΠΟ ΤΗ ΣΑΠΦΩ

#### XCIII

Ὅταν τὴν ἀνοιξὴ γυροῦν τὰ χελιδόνια  
 κι' ἡ θάλασσα ἢ παρῆ κι' ὠχρὴ ξανά πρραίνει  
 καὶ γίνονται οἱ βροντὲς τῆς ἥπιοι στεναγμοί.

Ὅταν ξανάρχεται ἡ χλόη στὸν κάμπο πάλι  
 καὶ νέα προβάλλουν μάτια στὰ κλωνάρια ἀπάνω,  
 μὲ ὁσμὲς δασῶν παρθένων στὸ λεπτὸ ἀγεράκι.

Σὲ τέτοια ἀγαπημένη γῆ θὰ τὸ θελήσης  
 νὰ μ' ἀγαπήσης μὲ τὴν ὁμορφὴ σου ἀγάπη,  
 τὸ μόνο ὡς πρῶτα νὰ μὲ κάμης ἐραστὴ σου;

Γιὰ δὲς ποῦ τ' ἄλογα τ' ἀσπρόχαιτα τοῦ κύματος  
 πέφτουν μὲ βροντερῆ εἰσβολὴ στὴν παραλία,  
 ποδοπατοῦν καὶ σπάζουν καὶ χτυποῦν τὴν ἄμμο!

FREDERICK G. SCOTT  
 (1861—1944)

#### Η ΧΙΟΝΟΘΥΕΛΛΑ

Κρυφτῆκαν οἱ οὐρανοὶ σὲ χιόνινη σκεπὴ  
 κι' ὁ δρόμος μὲς τὰ δάση εἶναι λευκός,  
 ἀλλὰ ὁ Θεὸς κοιτᾷ πρὸ πάνω ἀπὸ τὰ νέφη  
 στὸ κέντρο τοῦ φωτός.

Στὰ δάση εἶν' ἡ σιωπὴ ἀπ' τὸ πέσιμο νιφάδων,  
 τὸ τρίξιμο ἀπὸ τὸ ἔλκυθρο τοῦ ξυλεμπόρου,  
 ἀλλὰ στὸν Οὐρανὸ οἱ Χοροὶ τοῦ Ἐπίστου  
 προσεύχονται παντοτεινά.

Ἐκεῖ ψηλά τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ εἶν' ὁ θρόνος  
 καὶ τῆς προσκύνησης τὰ πλήθη,  
 κι' ἐδῶ ἡ μακροῦ, λευκὴ, χειμερινὴ ἀτραπὸς  
 καὶ τῶν δασῶν ἡ σιγαλιά.

DUNCAN CAMPBELL SCOTT  
(1862—1947)

ΣΤΗ ΔΗΛΟ

Μιά ἴριδα μὲ φύλλα χρώματος τοπάζι  
μὲ σκοτεινὴ καρδιά τοῦ πιό βαθιοῦ χρυσοῦ,  
πέθανε πάνω ἀπὸ τὴ Δῆλο μόλις  
τὸ φῶς ἐχάθη κι' ἤρθε ἡ κρύα νυχτιά.

Κανένα κύμα δὲν πενθεῖ στὸ πέλαγο  
ὅπου πρὶν χρόνια πέθανε τὸ κάλλος·  
γι' αὐτὸ τὸν εὐθραυστο χρωματισμὸ πού ἐχάθη  
μαραίνοντα, κανένας γλάρος δὲν θρηνεῖ.

Σ' αὐτὸ τὸν κόσμο δὲν ξυπνᾷ τὴ λύπη  
ἂν μὲ τὰ χρόνια σβύνει ἡ ὁμορφιά:  
μὲ τὴν καρδιά βαρεῖα ὁ προσκυνητὴς  
φέρνει στὸν τάφο τὰ πολλὰ του δάκρυα.

E. S. PRATT  
(1833— )

ΣΤΟΝ ΜΠΡΟΥΝΤΖΟ ΑΠΟ ΠΕΤΡΑ

Στὸ μπρούντζο ἀπὸ τὴν πέτρα καὶ στὸ χάλυβα ἀπ' τὸ μπρούντζο  
στὸν κορνιαχτὸ τοῦ ἡλιοῦ,  
δυὸ ἐπαναστάσεις τοῦ τροχοῦ  
ἀπ' τὴν Ἰάβα τρέχουν στὴ Γενεύη.

Οἱ Ὀλλανδοὶ οἱ μεμφίμοιοι φορᾶνε  
κοντὰ στὰ γελαστά τους ἄφρα χεῖλη  
τὴν εὐγενὴ στυλνότητα τοῦ κέρατος  
πὺν λάμπει ἀπ' τὶς αἰτούσες ῥάγες τῶν δακτύλων τους.

Ἡ ἐξέλιξη τῆς πεθυμῆς  
ἔχει ὀρμάσει τοξικὸ κρασί μονάχα,  
πωμένο πολὺ πρὶν ἢ δυνατὴ φωτιά τῆς  
Ρῆνο κι' Εὐφράτη κοκκίνιση.

Ἀνάμεσα στὸ σπῆλιο καὶ τὸ ἱερὸ  
κεῖται τὸ σύνερο λεπτὸς ἰστός·  
τὰ ζῶα παρακαλᾶνε ἀκόμα τοὺς βωμοὺς  
ἱκανοποίηση γιὰ τ' ἁμαρτήματά τους.

Ὁ δρόμος πάει ἀπάνω, πάει ὁ δρόμος κάτω —  
εἶτε στὴν Ἰάβα εἶτε στὴ Γενεύη εἶναι —  
μὰ εἶτε πρὸς τὸ σταυρὸ εἶτε πρὸς τὸ στέμμα,  
τὸ μονοπάτι ἀπ' τὴ Γεσθημανὴ περνᾷ.

JOHN MACCRAE  
(1872—1918)

ΣΤΗΣ ΦΛΑΝΤΡΑΣ ΤΑ ΧΩΡΑΦΙΑ

Στῆς Φλάντρας τὰ χωράφια ἀνθοῦν οἱ παπαροῦνες  
στὰ μέσα τῶν σταυρῶν, σειρές—σειρές,  
πὺν λὲν τὴ θέση μας· στὸν οὐρανὸ  
πετοῦν κορυδαλλοί, πὺν ἀκόμα ἀντρεία  
λαλοῦνε, ἀκούοντας σπάνια τὰ ντουφέκια.

Εἴμαστε οἱ πεθαμένοι. Λίγο πρὶν  
ζούσαμε, νοιώθαμε τὸ προῖ, τὴ λάμψη  
τῆς δύσης εἶδαμε κι' ἀγαπηθήκαμε  
καὶ μᾶς ἀγάπησαν μὰ τώρα κείμεθα  
νεκροὶ στῆς Φλάντρας τὰ χωράφια.

Πάψε μὲ τὸν ἐχθρὸ τὸν τσακωμό:  
σ' ἐσὲ τὴ δάδα ρίχνουμε ἀπὸ χέρια  
ἀναίσθητα ἀπὸ ἐσὲ ἐξαρτάται πάνω  
ψηλὰ νὰ τὴν κρατήσης. Μὰ ἂν τὴν πίστη  
χάσης γιὰ μᾶς τοὺς πεθαμένους τότε  
δὲ θάβρουμε ὕπνο, μ' ὄλο πὸν θ' ἀξιάνουν  
στῆς Φλάντρας τὰ χωράφια οἱ παπαρσῦνες.

MARJORIE PICKTHALL  
(1883—1922)

### Η Σ Υ Χ Ι Α

Ἐδῶ δὲν ἔρχεται τὸ πρόωρο πέταλο  
ἀλλὰ μονάχα σύννεφο, ἀγέρας κι' ἄστρο,  
ἀγαπητὰ κι' ἀπόμακρα,  
λιγώτερο μοναχικὸ τὸ κάνουν.

Λίγα ποδάρια τὸν ἀναζητοῦν ἐδῶ, μὰ νυσταγμένες  
σκέψεις γλυκὲς σὰν τὰ λουλούδια,  
ὀκνοῦνε γιὰ ὄρες,  
γιὰ πράγματα πετούμενα καὶ κλαίοντα.

Ἐδῶ στ' ἀθάνατο τῶν χορταριῶν βασίλειο,  
ὁ χρόνος, σάμπως λανθασμένη  
μιά νότα στὸ τραγούδι,  
μὲ τὰ λουλούδια τους, περνᾷ...

W. N. E. ROSS  
(1894— )

### ΜΕΣ ΤΗ ΧΑΡΑΔΡΑ

|                     |              |
|---------------------|--------------|
| Μὲς τὴ χαράδρα      | στάθηκα      |
| καὶ κοίταξα τὶς     | νιφάδες      |
| παὺν πέφταν.        | μὲς τὸ ρέμμα |
|                     | μὲς τὸ ρέμμα |
| χαριτωμένα πλέοντας | μεταξὺ       |
| τῶν ὄχτων ἀπὸ χιόνι |              |

|                             |                  |
|-----------------------------|------------------|
|                             | Τὸ σκοτεινὸ νερὸ |
| τοῦ χειμωνιάτικου χειμάρρου | ἤρθε             |
| γύρω σὲ μιὰ πλευρὰ          | κι' ἀπάνω        |
| καὶ χάθηκε                  |                  |
| γύρω σὲ μιὰ πλευρὰ          | καὶ κάτω         |

|                         |      |
|-------------------------|------|
| Γέμισε μὲ λυωμένο χιόνι |      |
| πάνω ὡς τὸ χεῖλος       |      |
| τὸ μικρὸ ποτάμι         | ἤρθε |
| γύρω σὲ μιὰ πλευρὰ —    |      |
| καὶ χάθηκε πρὸς κάτω    |      |
| γύρω σὲ μιὰ πλευρὰ —    |      |
| μὲ χιόνι καλυμένο       | χῶμα |



Μάζεψε μέσα στην καρδιά σου απ' τή μάταιη περπέτεια,  
κολύμπα άργά, κολυμβητή, κι' ανάπνεε πάλι άργά.  
Κοίτα, σ' αυτόν τόν πράσινο τής αύξης άφρό:  
ό βαρετός άσφόδελος τó θάνατο θυμάται.

A. S. SMITH  
(1902— )

#### ΦΑΡ ΟΥΕΣΤ

'Ανάμεσα στά σιγαρέττα και τις κρέμες πέπερμιντ  
τ' άνθος ήρθε τών δακτύλων, άσπρο και κομρό,  
άπίστευτα στο στήθος τó μικρούλι άνθώντας.  
Και πέρα στο Φάρ Ουέστ οι φοβεροί καουμπόυδες  
μέ παντελόνια άπό πετσι κατοίκας  
κυροβολούν την πόλη αύτή τής άξεστης έπιθυμίας.

Στου ντουφεκιού τή λάμψη αύτή ξεχώρισε τόν άλαφρό σεισμό στη λίμνη  
τό ποίημα λέγοντας Ξανά - Ξανά στο Φίνσπουου Πάρκ.  
'Αλλά ή ήχώ στο κύλισμα τών τραμ είχε πνιγή —  
τάχατε ποιός την άκουσε; Καμιά ψυχή!  
Κανένας εύγενής και μέθυσος καθώς τó Μπούφαλο τó Μπίλλ.

Στ' όνομα τ' άγιο «χτύπα, χτύπα!» τ' άνθος ήρθε  
μέ τó θαμάσιο τ' άγγιγμα δακτύλων  
πίó εύγενικόν απ' τις κατοίκες  
σαλεύοντας άπάνω - κάτω, άπάνω - κάτω, σάμπως σ' έκσταση  
ώς οι κανομπόυδες τά σιλπνότριχά τους καβαλλίκευαν άλόγατα  
πάνω στους λόφους τής Καλιφορνίας τούς βάφθαρους.

LEO KENNEDY  
(1907— )

#### ΛΟΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Κάθε χλωμός Χριστός στο ύπέδαφος κινούμενος  
τής ρίζας του τó καστανό κασκέτο σκίζει  
απ' όπου τó έγερτήριο χόμα ύφώνει  
ένα στενό, αϊχμηρό βλαστό,

κι' όστá πολú ήσυχά κάτω απ' την παγωνιά  
εύφραίνονται ως σκορπάνε οι κώδωνες  
τό δυνατό κι' έκστατικό διαχωρισμό  
την άπαράβατη ώρα.

Αυτός του 'Απρίλη ό 'Ανθρωπος βαδίζει πάλιν —  
τέτοια έπιτρέπει θαύματα ό καιρός —  
μέ γέλιο στα εύλογημένα κόκκαλά Του,  
πάνω στο μέτωπό Του κρίνους.

DOROTHY LIVESAY  
(1909— )

#### ΤΟ ΒΕΛΟΣ ΤΟΥΤΟ

Τό βέλος τούτο μέ χτυπά μέ δύναμη φωτός  
ώς νά έσπευδε απ' τόν ήλιο μέ σκοπό  
έμέ νά κατακάνη τó ταχύτερο  
μ' όλο πού περπατούσα στο συνήθη δρόμο μου  
κι' ουδέ κανείς τó βέλος μπόρεσε νά δη πού διχοτόμησέ με,

δὲν εἶμαι δλόκληρος κ' οὔτε θὰ γίνω πὰ ξανά.  
 Δὲν εἶμαι δλόκληρος, ὅπως οἱ σάρκες ξέρομε πὼς εἶναι,  
 ἀλλὰ κινῶμαι χωριστά· μὲ γήϊνα πόδια ἐδῶ,  
 ἐκεῖ, στιλπνὸς μὲς τῆ θερμότητα οὐρανοῦ.  
 Μὴ μὲ γυρεύεις, μὴ ζητᾷς νὰ μάθης  
 ποῦ βέλος μὲ διεγείρει καὶ μὲ ὀπλίζει ἀπὸ ἐσὲ ἔτσι.

ANNE WILKINSON  
 (1910— )

ΓΙΑ ΤΗ ΝΤΙΝΑΧ, ΤΗ ΓΑΤΑ

Τριάντα ἐπιμηκυσμένα δευτερόλεπτα  
 ὑπὸ τὸν ἥλιο,  
 προσβλέπαμεν, ἐγὼ κ' ἡ γάτα,  
 ξένους, ψυχρούς, ταπεινωμένους  
 πίσω ἀπὸ ἀβλεφάριστο πράσινο.

Ἄντανακλαστικά  
 στὴ ραχοκοκκαλιά, ἓνα μαστίγι ἀναγνώρισης  
 κόβει τις μάσκες μας,  
 ἀπὸ πετσί καὶ γούνα καμωμένες,  
 ἡ γάτα τῶν ἐννιᾶ οὐρῶν μ' ἓνα κεντρὸ  
 χωρὶς νὰ δώσῃ μιὰ εἰδοποίηση  
 μὲ τὸ βοστρύχι τοῦ χειλιοῦ  
 ἢ τὴν ὑγρὴ τῆ γλώσσα.

Τότες ἡ μιὰ γυρίζει γάτα  
 μὲ ἰσορροπία ἀγέρα  
 κ' ἓνα ἀκηλίδωτο ξεπλένει πέλμα  
 κ' ἡ ἄλλη παίρνει μιὰ χτενιὰ ἀπὸ κέλυφος χελώνας καμωμένη  
 καὶ χασμουριέται  
 ἐνῶ χτενίζει τὴν οὐρά της.

IRVINE LAYTON  
 (1912— )

ΓΙΑ ΤΗ ΛΟΥΪΖΑ, ΕΤΩΝ 17

Ἦρθε σὲ μᾶς μὲ σύσταση  
 ἀπὸ χρυσὲς στιγμὲς καὶ τίποτε ἄλλο·  
 τὸ φλογερὸ της δέρμα μὲ τοὺς ἔπαινους τραγουδαγε  
 ποὺ τοῦτες αἱ ἴδιες οἱ στιγμὲς τὴν πλήρωσαν.

Καίγανε τὰ μαλλιά της σὰν τὴν κίτρινη φωτιά·  
 γὰ νὰ γιορτάσουν τὴν παράξενη ὀμορφιά τῆς ὄψης της·  
 ἡ ἴδια βιάδιζε χωρὶς νὰ νοιώθῃ τὴν ἀνάγκη  
 ποὺ ξύπνησε σ' ἐμᾶς γιὰ ἐγκώμια καὶ λατρεία,

τὴ χάρη βρήκαμε σ' ἐμᾶς  
 σὰν σπάνια φλέβα ἀργύρου καθὼς μᾶς εἶδε·  
 μὰ ὄλους οἱ σκέψεις μας σκλαβώθηκαν μὲς τὴν πηξίδα  
 τῶν ρηγιῶν βραχιόνων της καὶ βυθιστήκαμε

μὲς τὸ σκοτάδι ἐκεῖ ποὺ τὸ αἷμα τραγουδᾷ κατόπι ἀπ' τὸ σκοτάδι,  
 μέσα στὸ φῶς γιατί ἦταν τοῦτο φῶς,  
 μὲς τὸν καθάριο κάμπο ἐκεῖ ποὺ πλάστηκε τὸ σῶμα της,  
 ὅπου τὸ κάλλος της κειτόταν τώρα ἀναστημένο



RAYMOND SOUSTER

(1921— )

## Η Μ Α Ν Α

Ἄνάμεσα στίς κνήμες  
τῶν ναυτικῶν καί τῶν πορνῶν  
ἡ γάτα περπατᾷ  
μέ τήν ποησμένη ἀπ' τὰ γατιά κοιλιὰ

πρόσεξε, γατούλα, τὰ παπούτσια τους  
εἶν' ἀίχμηρά καί λίγη  
τόση δά λίγη ἀγάπη νοιούθουν  
καί γιά τὸ ἴδιο τους ἀκόμα τὸ εἶδος.

E. W. MANDEL

(1922— )

## ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ

Σύζευξη Βάγνερ καί γελοίου  
ἄμουσος καί γυμνός σάν τὸ παχὺ  
ἐκείνο κτῆνος τοῦ Λεβιάθαν, κυλισμένο  
στοῦ χρόνου τὴν ἀκτὴ φορεῖ τὸ χρόνο  
σάν τὴν ἐρυθρομέταξι σπολή τῶν μαχῶν του,  
νανάγια καί λιμάνια ὀνειροπολῶντας.  
Μιά ἐρήμωση τῶν μέσων χρόνων γύραθε κυλιέται  
τὸ σφιγμένο λιπαρὸ κορμί του.  
Αὐτὴ ἡ κατασκευὴ κρατᾷ  
ἓνα λυσσώδη σκελετὸ  
οἰκοδομῶντας συγχυσιμένες γιὰ τὸ Θεό του κατηγορίες.

LEONARD COHEN

(1934— )

## ΟΤΑΝ ΕΤΟΥΤΗ Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΑ

Ὅταν ἐτούτη ἡ Ἀμερικὰνα  
ποὺ τὰ μεριά της σὲ τυχαῖο εἶναι δεμένο ροῦχο κόκκινο  
ἔρχεται ἀπειλητικὴ κοντὰ δρον κάθισμαί  
σὰ μιὰ φυλὴ Μογγόλων δασοφυροπολοῦσα,  
ἡ πολιτεία διαφθείρεται  
καὶ οἱ εὐθραυστες οἰκοδομὲς τῶν ἑκατὸ χρόνων  
λασπῶνουν μὲς τὸ δρόμο·  
καὶ καίγονται τὰ μάτια μου  
γιὰ τὰ κινέζικα κορίτσια τὰ ποικιλοστολισμένα,  
ἠλικιωμένα πιά,  
τόσο μικρὰ στὰ πῆξα ἀνάμεσα  
αὐτῆς τῆς χώρας τῆς ἀτέλειωτης  
ποὺ ἂν στρέψης τὸ κεφάλι σου  
χάνοντα: αὐτὰ γιὰ ὄρες πολλές.

Μετ.: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

## ΠΡΟΣΩΠΕΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΩΠΑ

Μιά συνέχεια στο «Σύγχρονο Νάρκισσο»

(δ ο κ ί μ ι ο)

Σ' ένα προηγούμενο δοκίμιό μας για το «Σύγχρονο Νάρκισσο» είχε επισημανθή ένα βασικό, για την άποψή μας, φαινόμενο των χρόνων μας — ή τάση μας να αναζητούμε αποδείξεις της ταυτότητάς μας μέσα στον αντικειμενικό κόσμο, ιδιαίτερα στα διάφορα «μέσα μαζικής επικοινωνίας». Ο «σύγχρονος Νάρκισσος», είχε εκτεθή, ζώντας κάτω από το άγχος της ανυπαρξίας και εκμηδενίσεως — που του δημιουργούν αυτά τα μέσα μαζικής επικοινωνίας με τη «δημοτικοποίηση» της ύπαρξιακής αγωνίας και την προβολή συγκεκριμένων λόγων για τη δημιουργία της στις μέρες μας — βρίσκει δεδομένα που θέτουν την ύπαρξή του στις έξωτερικές εκδηλώσεις της «ταυτότητός» του, από το τυπωμένο όνομα και τη φωτογραφία μέχρι την εμφάνιση στην τηλεόραση. Η ανάλυση εκείνη του φαινομένου δεν είχε εξαντλήσει το θέμα — από τη δική μας πλευρά. Είχε επισημάνει απλώς μιαν κατάσταση — χωρίς όμως να προχωρήσει και στην υπόδειξη μερικών θεμελιωδών άλλων επαπτώσεων αυτής της πρώτης θέσης, που, αν δεν τις δούμε, κινδυνεύουμε να χάσουμε την χαβαρώτερη ένατένιση προβλημάτων που συνδέονται άμεσα με τη σημερινή, άησυχη, ζωή μας.

Άς δοκιμάσουμε, λοιπόν, να συνεχίσουμε τις πρώτες εκείνες σκέψεις μας.

Η ταυτότης που αναζητούμε έπιμονα μέσα στα χνάρια που αφήνουν φεύγοντας τα έφημερα μέσα επικοινωνίας, που έλέγχουν τη σημερινή κοινωνία σ' ένα μεγάλο βαθμό, δεν είναι αναγκαία ή συνισταμένη των πραγματικών δεδομένων που συνιστούν την προσωπικότητά μας. Η συνεχής ανάμειξη, που επισυμβαίνει ανάμεσα στις a priori παραστάσεις που έχουμε για τον έαυτό μας (που όσο πάνε λιγοστεύουν) και στις παραστάσεις του έαυτού μας και του έξωτερικού κόσμου καθώς αυτές μας προσφέρονται από τα μέσα επικοινωνίας καθιστά στο τέλος (κι αυτό κυρίως τώρα μάς ενδιαφέρει) έξαιρετικό δυσχερή τη διάκριση ανάμεσα στον άρχικό πυρήνα και στον τελικό καρπό.

Αυτή η σύγχυση ανάμεσα στην πρώτη πηγή πραγματικότητας και στις επακόλουθες μορφές ψευδο-πραγματικότητας διευκολύνει, αν μή τι άλλο, την ιδική μας έφεση για την αναζήτηση μιās ταυτότητος, στην όποια τα διάφορα σημάδια άναγνωρίσεως δεν είναι κατ' ανάγκην πιστές αποδόσεις της πηγής. Παράλληλα δηλαδή με τη διάσταση που επικρατεί ανάμεσα σ' ένα γεγονός όπως διαδραματίστηκε και στην είδηση για το γεγονός όπως μεταφέρεται σέ μάς από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας πορεύεται και μιá άλλη αντίδιαστολή, ανάμεσα στο δικό μας πρόσωπο και στο προσωπείο του έαυτού μας, όπως το βλέπουμε, ή έπιθυμούμε να βλέπουμε ή έπιθυμούμε να βλέπουν να προβάλλη μέσα στον αντικειμενικό κόσμο — καθώς αυτός άνακατοπτρίζεται στα διάφορα μέσα επικοινωνίας.

Η αναζήτηση δηλαδή της ταυτότητος συμπάτει τελικά με την αναζήτηση ενός ειδώλου, ενός ιδεατού, συνθετικού, έγώ που κάποτε είναι δυνατό να μην έχη παρά μακρυνή σχέση με την πρώτη πηγή.

Αυτή μας ή έπιθυμία για μιá προέκταση της προσωπικότητός μας σέ ιδεατό χώρο δεν είναι φυσικά καινούρια. Το νέο στοιχείο που κάμνει έντελώς ιδιαίτερη τη σχέση σήμερα είναι ή ύπαρξη των μέσων μαζικής επικοινωνίας που είναι δυνατό να διαπλάσουν ταχύτερα και να μεταφέρουν πλατύτερα από κάθε άλλη φορά είδωλα «προσωπικότητων», προσωπεία έπιθυμητά, παραδεκτώτερα, πάντως, από την πραγματικότητα.

Αυτό το νέο δεδομένο πρέπει να συνδυασθή με το στοιχείο της «έμπορικότητας» που διαθέτουν στις μέρες μας τα «προσωπεία» σέ σύγκριση με τα πρόσωπα. Αυτό το στοιχείο της «έμπορικότητας» καθορίζεται από τις προτιμήσεις του «μέσου όρου» — μάς συνιστώσης που στις μέρες μας όχι απλώς λογαριάζεται αλλά και υπόκειται σέ μετρήσεις που προσεγγίζουν, καθώς μάς λέγουν, το άκριβες στο έπακρον.

Έτσι ή ζωή μας φαίνεται να γεμίζει με ποικίλα «προσωπεία» και «είδωλα», πίσω από τα όποια δυσκολεύεται κανείς να διακρίνει τις πρώτες πηγές. Μιά νέα διάσταση, ιστορική μπορεί κανείς να την χαρακτηρίσει, προστέθηκε στις άλλες που χαρακτηρίζουν τα δημόσια, κυρίως, πρόσωπα των ήμερών μας. Γιατί ανάμεσα σέ αυτά και σέ μάς παρεμβάλλονται στοιχεία και χαρακτηριστικά που δυσχεραίνουν την έπισημανση του πραγματικού προσώπου κατά

τὸν ἴδιο τρόπο — *mutatis mutandis* — πὸς τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου δυσχεραίνει τὴν ἐπισήμανση τῶν πραγματικῶν διαστάσεων τῶν ἱστορικῶν προσώπων. Ἡ μεταμόρφωση στὶς μέρες μας εἶναι ἀμεσώτερη καὶ ταχύτερη. Καὶ ἡ διαδικασία κατασκευῆς εἰδώλων ταυτόχρονα διωμαχία, ἐπιστήμη, ἐπιχειρηδὴς ἐπιχείρηση καὶ ἀνάγκη γιὰ τοὺς ναρκίσιους, πὸς δὲν ἀναζητοῦν ἀπλῶς τὰ σημάδια τῆς ταυτότητός τους στὸν ἔξω κόσμο, ἀλλὰ, περισσότερο, τὰ σημάδια μᾶς ἰδεατῆς προσωπικότητος.

Ἄν ἀναζητήσουμε στὰ πλαίσια τοῦ κοινωνικοῦ βίου τὴν ἐμφανέστερη ἀπὸ τὶς ἐκδηλώσεις πὸς σχετίζονται μὲ αὐτὴ τὴ διαδικασία κατασκευῆς εἰδώλων, θὰ τὴν συναντήσουμε στὸ φαινόμενο πᾶν εἶναι γνωστὸ ὡς «δημιουργία ἀστέρων τοῦ κινηματογράφου», καί, ἐπακριβέστερα, ὡς «δημιουργία κινηματογραφικῶν εἰδώλων».

Εἶναι γνωστὸ, φυσικά, πόσο εὐκόλο εἶναι ὁ ἠθοποιός, ὑποχρεωμένος νὰ λάθῃ χαρακτηρισξένους πρὸς τὸν ἴδιο, νὰ συγχύσῃ τὴν πραγματικότητα μὲ τὴν ψευδαίσθησι καὶ νὰ ἐμπλακῇ ἐκούσια ἢ ἀκούσια σὲ παρερμηνείες σχετικὰ μὲ τὰ πραγματικὰ στοιχεῖα τῆς προσωπικότητός του. Αὐτὸ εἶναι βοηθητικὸ στὴν περαιτέρω διαδικασία — ὅμως δὲν ἀποτελεῖ καὶ τὸ κύριο αἶτιο τῆς ὅλης προσπάθειας πὸς καταβάλλεται γιὰ μεταβολὴ τῶν δεδομένων πὸς συνστοῦν ἓνα πρόσωπο ὡς τὸ ὄρι τῆς προβολῆς ἑνὸς προσώπου.

Πίσω ἀπὸ τὸ ἐγχείρημα τῆς κατασκευῆς ἑνὸς εἰδώλου διακρίνεται ἡ ἐμπορικότης πὸς ἐγγυᾶται τὸ πρόσωπο σὲ σύγκριση μὲ τὴν ἀντι-ἐμπορικότητα πὸς συνιστᾷ τὸ πρόσωπο. Ἡ πραγματικὴ εἰκόνα ζωῆς πὸς ἀντιπροσωπεύει ὁ ἠθοποιός — ὑποψήφιος «ἀστέρης» — χωρὶς ἔνδυμα «ἐνδ. ἀφρόντος», γυμνὴ ἀπὸ ἐμπορικὴ ἀξία, δὲν ἔχει ἀντίκρουσμα στὴν «ἀγορά». Μιὰ κοινὴ, καθημερινὴ ἱστορία, ἓνα βιογραφικὸ σημεῖωμα συνηθισμένο, χωρὶς στοιχεῖα ἔξωτικά, διαθέτουν ἐκτόπισμα πὸς ἰσοδυναμεῖ περίπου μὲ τὸ μηδὲν ὅσον ἀφορᾷ τὶς οικονομικὲς προοπτικὲς πὸς παρουσιάζει. Ἄν πρόκειται νὰ κρατηθῇ ἡ βιομηχανία τοῦ κινηματογράφου, θὰ πρέπει τὸ προϊόν πὸς προσφέρει στὴν ἀγορὰ νὰ διαθέτῃ τέτοια στοιχεῖα πὸς νὰ ἐξασφαλίζον τὴν κατανάλωσίν του. Καὶ μέσα σὲ αὐτὰ τὰ πλαίσια τοῦ «προϊόντος» πρωταρχικὴ θέση κατέχουν οἱ ἠθοποιοὶ πὸς στηρίζουν τὴν κινηματογραφικὴ ψευδαίσθησι.

Ἡ διαδικασία, συνελπῶς, τῆς μεταβάσεως ἀπὸ τὸ καθημερινὸ πρόσωπο στὸ ἔξωτικὸ πρόσωπο, ἀπὸ τὴ συνηθισμένη πραγματικὴ στὴ λαμπερὴ ψευδοπραγματικὴ θεωρεῖται ἀναγκαία, ἀπὸ τοὺς βιομηχανοὺς τοῦ κινηματογράφου, γιὰ τὴ διάθεση τῶν προϊόντων καὶ τὴν ἐπιβίωσι τῆς σχετικῆς βιομηχανίας.

Ἄν ἀκολουθεῖ ἀποτελεῖ τὴ συνέπεια αὐτῆς τῆς πρώτης ἀρχῆς.

Τὰ σύνεργα, πρῶτα, τῆς φυσικῆς ἀλλαγῆς. Ὁ κομμωτής, ὁ μακιγιέρ, ὁ φάφης. Ὅσοι οἱ δημιουργοὶ τοῦ «εἰδώλου», τοῦ προσώπου πὸς θὰ διοχετευθῇ, στὴ θέση τῆς προσωπικότητος, στὴν ἀγορὰ. Ὁ ὑπεύθυνος δημοσίων σχέσεων τῆς εταιρείας — χεῖρ μὲ χεῖρ μὲ τὸν εἰδικὸ στὴν κοινωνιομετρικὴ καὶ τὸν εἰδικὸ στὶς σφυγμομετρήσεις — θὰ ἀναλάβῃ τὴν προβολὴ τοῦ εἰδώλου μὲ τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας. Τὸ ἔργο τοῦ βρίσκεται σὲ ἀνταρτικὴ σχέση μὲ τὴν ἔννοια τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ ἀτόμου — τουλάχιστο στὶς φανερὲς ἐκδηλώσεις του. Γιατὶ ἡ ἀνεξαρτησία εἶναι συναρτημένη μὲ τὴν ταυτότητα τοῦ ὑποκειμένου. Ἡ ταυτότης τοῦ προσώπου ἀποτελεῖ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἀνεξαρτησίας του μέσα στὰ πλαίσια τῆς κοινωνικῆς ζωῆς. Δὲν εἶναι τυχαῖο ὅτι ἡ «πλύσι ἐγκεφάλου» πὸς στόχο ἔχει τὴν ἐκθεμελίωσι τῆς προσωπικότητος καὶ τὴν οἰκοδόμησι μῆς καινούριας πάνω στὰ εἰρήνια τῆς παλιᾶς ξεκινᾷ ὡς ἀντιδικὴ διαδικασία ἰδρυομένουσος τῆς ταυτότητος τοῦ ἀτόμου μὲ μεθόδους ψυχολογικοῦ βιασμοῦ βασισμένες σὲ συγχρονισμένες ἐπιστημονικὲς παρατηρήσεις. Ἡ ἀνεξαρτησία στὶς κοινωνικὲς ἐκδηλώσεις καὶ ἡ ταυτότης ἀποτελοῦν συνάρτησι — γι' αὐτὸ καὶ ἡ ὑπονομήσι τῆς δευτέρας ἔρχεται ὡς συνέπεια τῆς ἀρσῆς τῆς πρώτης.

Ὁ ὑπεύθυνος δημοσίων σχέσεων τῆς κινηματογραφικῆς εταιρείας — γιὰ νὰ ἐπαγγέθουμε στὴν ἐκθεσὴ μας — γνωρίζει καλὰ τὴν σχέση αὐτῆ καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀφρῇ, ὡς πρῶτο στάδιο τῆς διαδικασίας πὸς θὰ καταλήξῃ στὴ δημιουργία ἑνὸς προσώπου, τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ προσώπου. Ἰδιωτικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ ἐλέγχονται, δηλώσεις ἢ συνεντεύξεις αὐτοσχέδιες ἢ αὐθόρμητες ἀποκλείονται, αἰσθηματικοὶ ἢ ἄλλοι δεσμοὶ πὸς δὲν ἐντάσσονται μέσα στὸ ἐγκεκριμένο σχέδιο ἀπαγορεύονται. Ὅσο γιὰ τὸ τί ἐπιτρέπεται, αὐτὸ καθορίζεται μέσα στὸ γράφειο τοῦ διευθυντοῦ δημοσίων σχέσεων μὲ βάση ἀριθμοὺς καὶ ἐπὶ τοῖς ἑκατὸν μετρήσεις, στιγμιαία ψυχανάλυσι καὶ πολλὴν ψυχολογία τῆς «μάζας».

Κι αὐτὰ μὲν, ἂν περιορίζονταν μέσα στὰ ὄρια τῆς βιομηχανίας τοῦ κινηματογράφου, ὅσο ἐνδιαφέρουσι ἂν παρουσιάζαν γιὰ τὸ μελετητὴ τοῦ φαινομένου τῆς σύγχρονης εἰδωλολατρικῆς, δὲν θὰ εἶχαν πολλὴ σημασία ἢ εὐρύτερες ἐπιπτώσεις στὸν καθόλου κοινωνικὸ βίον. Κι

ἀν ἀκόμα βρισκόταν ἀναλογία ἀνάμεσα στὴ διάθεση ἑνὸς ἡθοιοῦ πὸν ἐτοιμάζεται νὰ προωθηθῆ στὸ ἐπίπεδο τοῦ εἰδώλου καὶ στὸ κίνητρο τοῦ πολιτικοῦ πὸν παρασκευάζεται γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς δημοτικότητος — καὶ πάλι, πέρα ἀπὸ ὀρισμένες παρατηρήσεις σχετικὰ μὲ τὴν ψυχολογικὴ καὶ κοινωνιολογικὴ συγγένεια τῶν δυὸ περιπτώσεων, ὁ περαιτέρω λόγος δὲν θὰ παρουσίαζε ἴσως ἀξιόλογο ἐνδιαφέρον. Ὅμως, στὶς μέρες μας, δὲν πρόκειται πιά γιὰ ψυχολογικὴ συγγένεια δυὸ περιπτώσεων οὔτε γιὰ ἀναλογία δυὸ διαθέσεων. Τὸ φαινόμενο τοῦ ἐπίπλαστου προσώπου δὲν χαρακτηρίζεται ἀπλῶς τὸν κόσμο τῆς κινηματογραφικῆς εἰδωλοπλαστικῆς, ἀλλὰ καλύπτει καὶ στὶς γενικὲς γραμμὲς καὶ στὶς λεπτομέρειες τὸν κόσμο τῆς πολιτικῆς — ἀπὸ τὸν ὁποῖο ἐξαρτᾶται ἡ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ μας θέση, σήμερον δὲ καὶ ἡ ἐπιβίωσή μας.

Ἡ ὁ κύκλος φυσικὰ τῶν δραστηριοτήτων πα' στόχο ἔχουν τὴ δημιουργία καὶ προβολὴ ἑνὸς προσώπου τῶν πολιτικῶν προσώπων δὲν εἶναι ἀποκλειστικὸ ἐφεύρημα τῶν ἡμερῶν μας. Ἀπότου ὀργανώθηκε ἡ κοινωνία καὶ ἐπεκράτησε ἡ δημοκρατία, ἐκεῖνοι πὸν διεκδικούσαν τὴν προτίμησιν τῶν πολλῶν γιὰ νὰ ψηφιστοῦν ἡγέτες φρόντιζαν κατὰ κανόνα νὰ προσαρμοσούν τὸ πρόγραμμα καὶ τὶς διακηρύξεις τους πρὸς ὅτι νόμιζαν ὅτι θὰ ἦταν ἀρεστὸ σ' αὐτοὺς τοὺς πολλοὺς. Σ' αὐτὴ τὴν τάση προσαρμογῆς βρίσκεται τὸ σπέρμα τῆς δημιουργίας προσώπων συντεθειμένων ἀπὸ στοιχεῖα δημοφιλῆ. Γιατὶ σὺν τῷ χρόνῳ ἡ προσαρμογὴ τῶν πολιτικῶν στὶς προτιμήσεις τοῦ δήμου δὲν περιορίστηκε στὸ πρόγραμμα καὶ στὶς διακηρύξεις (πράγμα πὸν θὰ ἦταν δυνατό νὰ δικαιολογηθῆ μὲ τὴν ἀρχὴ τῆς δημοκρατίας — ἀν δὲν ἀκολουθοῦσε συνήθως ἡ μετεκλογικὴ λήθη τὶς προεκλογικὲς ὑποσχέσεις) ἀλλὰ προχώρησε καὶ στὸν ἰδιωτικώτερον τομέα τῶν στοιχείων πὸν συνθέτουν τὴν προσωπικότητα τοῦ πολιτικοῦ, γιὰ νὰ διευκολύνῃ τὴν ἐξύφανση προσώπων ἀποδεκτῶν ἀπὸ τὸ δῆμο.

Γιὰ αἰῶνες πολλοὺς ἡ ἐνστικτώδης, κατὰ διαίσθησιν, αὐτὴ τάση δὲν εὑρίσκει μέσα συνεισφορά, πὸν θὰ βοηθοῦσαν ὥστε νὰ διοχετευθῆ πρὸς τὴν πλευρὰ τῶν πολλῶν ἕνα εἶδωλο δημοφιλῆ πὸν θὰ ἐπῆραζε τὴ διαδικασία τῆς ψηφοφορίας. Ἡ πρόσωπο μὲ πρόσωπο ἐπαφή, ὅσο ἰσχυρὴ καὶ ἀν εἶναι ἡ διάθεση μεταμορφώσεως τῆς πηγῆς, δὲν διευκολύνει τὸν ἀποτελεσματικὸν ἐπηρεασμὸν τοῦ στόχου. Ἡ ῥητορικὴ, διανθισμένη καὶ κοσμημένη μὲ δλα τὰ καλλιπετὴ σχήματα, στάθηκε τὸ ὑποκατάστατο τοῦ «εἰδώλου» γιὰ καιρό. Ἐκεῖ πὸν δὲν ἀρκοῦσε ἡ οὐσία τοῦ λόγου ἔρχονταν πρόσθετα τὰ σχήματά του γιὰ νὰ ἐπηρεάσουν· καὶ ἐκεῖ πὸν τὸ πρόσωπο σήμερον εἶναι ἀνεπαρκές, πλάθεται τὸ πρόσωπο σὰν ἰσχυρότερον ἐπιχείρημα γιὰ τὴν διαδικασία πειθοῦς καὶ ψυχολογικοῦ ἐπηρεασμοῦ.

Ἡ αἰῶνας μας ἔκαμε τὸ ῥητορικὸν λόγο τὸ λιγώτερον σημαντικό στοιχεῖον στὴν ὅλη προσπάθεια προσελκύσεως τῶν μαζῶν. Δεξιὰ τοῦ αἰῶνα μας παραστέκουν τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας, νὰ τὸν ἔχουν σφραγίσαι μὲ τόσο βαθεῖα ἀποτυπώματα ὥστε νὰ ὑποστηρίζεται ὅτι προσφύστερη ὀνομασία γι' αὐτὸν νάσαι «ὁ αἰῶνας τῆς ἐπικοινωνίας» καὶ ὄχι ὁ «αἰῶνας τοῦ ἀτόμου». Τὰ τεχνολογικὰ μέσα πὸν ἐφευρέθησαν γιὰ νὰ διευκολύνουν τὴ μεταφορὰ μηνυμάτων ἀπὸ μιὰ πηγὴ σ' ἕνα καθορισμένο στόχο ἀναπτύχθηκαν σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ φαίνεται περισσότερο ἀνεπαρκὴς νὰ τὰ ἀξιοποιήσῃ παρὰ ἐκεῖνα νὰ τὰ παρακολουθήσουν στὶς ἐπιδιώξεις του. Τύπος, ραδιόφωνο, τηλεόραση εἶναι σὲ θέση νὰ προβάλουν χωρὶς καθυστέρηση τυπωμένα καὶ ἠλεκτρονικὰ εἶδωλα σ' ἕνα σύνολο ἀνθρώπων πὸν δὲν ἦταν δυνατό νὰ ὀνειρεντῆ ὅτι θὰ εἶχε ποτὲ «στόχο» μιὰ ἄλλη ἐποχὴ.

Τὰ «μηνύματα» πὸν μεταφέρονται ἀπὸ τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας διαμορφώνουν τὰ «στερεότυπα» πὸν ἐγκαθίστανται στὸ μυαλὸν ἑκατομμυρίων ἀνθρώπων γιὰ νὰ προκαθορίζουν τὶς ἀντιδράσεις των σὲ πρόσωπα καὶ πράγματα τῆς δημοσίας ζωῆς. Ἡ ἐρασιτεχνικὴ χρησιμοποίησιν τῶσων ἰσχυρῶν μέσων ἐπικοινωνίας θεωρεῖται σήμερον ἀνάθεμα γιὰ ἕνα πολιτικὸν πὸν σέβεται τὸν ἑαυτό του ἢ, τουλάχιστον, τὴν ἐπιτυχία του. Καὶ ἀπαρνησιν τοῦ ἐρασιτεχνισμοῦ ἰσοδυναμεῖ μὲ ἀπάρνησιν τοῦ αὐτοσχεδιασμοῦ. Ὁ ἐπαγγελματίας (μὲ τὴν πλήρη ἔννοια τοῦ professional) πολιτικὸς γνωρίζει πιά ὅτι, ἀν πρόκειται νὰ ἐπιτύχῃ, δηλαδὴ νὰ κερδίσῃ τὴν συμπάθεια τῶν πολλῶν, θὰ πρέπει νὰ κινητοποιήσῃ ἐξειδικευμένα ἄτομα ἢ γραφεῖα στὸν τομέα τῶν δημοσίων σχέσεων, ὅτι θὰ ἐκμεταλλεῖται τὰ πορίσματα τῆς κοινωνιομετρικῆς καὶ τῆς κοινωνικῆς ψυχολογίας γιὰ νὰ προβάλῃ ἕνα εἶδωλο στὸ πλῆθος πὸν θὰ ἀνταποκρίνεται στὰ ἀποδεκτὰ κριτήρια τῆς στιγμῆς. Θὰ δεχθῆ εἰσηγήσεις, θὰ μελετήσῃ ὑποδείξεις τεκμηριωμένες, θὰ παρακολουθήσῃ μὲ προσήλωσιν τὸ δείκτη τῶν σφουγγομετρήσεων τῆς κοινῆς γνώμης καὶ θὰ καθορίσῃ τὶς ἀπόψεις του καὶ — κυριώτερα — τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ προσώπου πὸν θὰ χρησιμοποιήσῃ. Ὡσὸν ἡθοιοὺς θὰ μελετήσῃ τὸ ρόλο πὸν εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ ὑποδῆθῃ, τὶς κινήσεις, τὴν ματιέρα, τὶς φράσεις, — καὶ θὰ προχωρήσῃ στὸ προσήκον ἀναμείνοντας



τά μεγάλα προβλήματα που αντιμετώπιζει ο σημερινός κόσμος — κατασκευάζονται σε ειδικές σχολές που ενδιαφέρονται μόνο για το πώς θα δημιουργήσουν, συχνά εκ του μηδενός, μιαν έλκυστική προσωπικότητα, ένα προσωποείο με τα στοιχεία του δημοφιλούς.

\* \* \*

Σ' όλους τους τομείς της ανθρώπινης ζωής έχει παρεισφρήσει ο μεσάζων μεταξύ πραγματικότητας και της εικόνας της και έχει μεταβάλει την πραγματικότητα σε ψευδοπραγματικότητα με διαστάσεις ξένες και «ιδεατά» ιδωμένες.

Μεταξύ του προσώπου μας και της φωτογραφίας μας παρεβάλλεται ο επαγγελματίας φωτογράφος από τον οποίο αναμένουμε όχι την πιστή απεικόνιση του εαυτού μας αλλά την προβολή ενός ειδώλου εξιδανικευμένου. Μεταξύ του τραγουδιού καθώς είναι συνθεθειμένο και της εκτελέσεως που ακούουμε από το γραμμόφωνο παρεβάλλεται όχι πια απλώς ο τραγουδιστής και η όρχηστρα, αλλά ο μηχανικός ήχος που θα ρυθμίσει την ποιότητα ήχου με ηλεκτρικές εγκαταστάσεις (για να ξεχάσουμε τις ηλεκτρικές κithάρες και τα όμοια) έτσι που στην εποχή μας να δημιουργηθεί ένας νέος ήχος, ο ηλεκτρονικός, που δεν έχει σχέση με τους ήχους εκείνους που συνηθίσουμε να ακούμε έξω και με την παρεμβολή του μικροφώνου. Ένας καινούριος ήχος τεχνητός ενισχυμένος από τη σύγχρονη τεχνική τόσο ώστε να ξεμακράνη από την πραγματικότητα.

Ανάμεσα σ' εμάς και τα προϊόντα της αγοράς παρεβάλλεται ο διαφημιστής που αποκλειστικό σκοπό έχει να μετα κρήνη ακριβώς την πραγματικότητα σε ψευδοπραγματικότητα. Δεν είναι τα ίδια τα προϊόντα που γνωρίζουμε, είναι τα είδωλα των προϊόντων καθώς φτάνουν σε μās με τις έφημερίδες, τον προφορικό λόγο, την εικόνα. Κι ή επανάληψη — ακρογωνιαίος λίθος της διαφημιστικής τεχνικής — στερεότυπα του ίδιου μηνύματος, ή συνεχής προβολή του ίδιου ειδώλου αποκτά πολύ μεγαλύτερη σημασία από το ίδιο το προϊόν. Δεν βλέπουμε τελικά με τα μάτια μας, δεν γευόμαστε με τα δικά μας γευστικά όργανα, δεν αντιλαμβανόμαστε με τα δικά μας μέσα αντιλήψεως — ερχόμαστε σε έπαφή με τα προϊόντα της αγοράς μέσον εκείνων που έχουν αποκλειστική άπασχόληση να κατασκευάζουν είδωλα που θα υποκαταστήσουν την πραγματικότητα. Τα στερεότυπα που χαρακτήθηκαν στο μυαλό ή στο υποσυνείδητό μας για τον περιβάλλοντα κόσμο δεν περιορίζονται μόνο στα προϊόντα που μās προσφέρονται. Τα γεγονότα της καθημερινής ζωής, οι ειδήσεις για το τί συμβαίνει στον κόσμο έπηρεάζονται όχι απλώς από το γεγονός ότι οι άνθρωποι που τις μεταφέρουν υπόκεινται σε λάθος αλλά κι από έσκεμμένες έπιρροές προς το ψευδές που καθορίζει ή επιδίωξη του κέρδους ή της δυνάμεως ή πολιτικές και ιδεολογικές τοποθετήσεις.

\* \* \*

Ο σύγχρονος Νάρκισσος έχει στις μέρες μας τη δυνατότητα να κινήται σ' ένα κοινωνικό πλαίσιο που όχι απλώς του επιτρέπει να προωθή τη φιλαυτία σ' έσχατο όριο — εκεί που προσεγγίζει την άνασφάλεια — αλλά και να πολλαπλασιάσει το είδωλό του σ' εκατομμύρια «άντιτυπα» και να το βλέπει περιφερόμενο στις τριόδους. Συγχρόνως το ίδιο το κοινωνικό πλαίσιο εύνοει με την άπιστευτη σε συνέπειες επέκταση των μέσων μαζικής επικοινωνίας την εξιδανίκευση του είναι και τη δημιουργία ψευδόντων — κι όχι πια μέσα στα όρια που καθορίζει ένα (ήθικό) σύστημα αξιών αλλά στα πλαίσια των προτιμήσεων του μεγάλου κοινού. Του μεγάλου κοινού που στην άρχη έπρόκειτο να είναι ο μεγάλος άπατημένος των όλγων που είναι σε θέση να χειρίζονται τα σύμβολα — λέξεις, εικόνες, κ.τ.ο. — στα σημερινά δεδομένα που καθορίζουν τα μέσα μαζικής επικοινωνίας — κι έγινε ο μεγάλος παγιδευτής, μα και οι προτιμήσεις του υπαγορεύουν τη στάση που θα ακολουθηθεί από αυτούς του ελάχιστους. Ένας φαύλος κύκλος ψεύδους, μέσα στον οποίο χάνεται ή άτομικότης του ανθρώπου και ή γνησιότης του προσώπου και αντικαθίστανται από τα είδωλα και τα προσωποεία που προτιμούμε να προβάλλουμε.

\* \* \*

Ο σύγχρονος Νάρκισσος δεν ικανοποιείται πια με το όμοιά του καθώς καθορίζεται στα νερά για τον ίδιο, είναι έρωτευμένος με μιαν συνθετική εικόνα του εαυτού του, συνθεθειμένη από το μέσο όρο των προτιμήσεων του κοινού ή την ιδεατή προέκταση των έπιθυμιών του. Και ο κοινωνικός και πολιτικός βίος άσφυκτιά από περιφερόμενα είδωλα, που κατασκευά-

ζουν χωρίς ανάπαυλα τὰ σύγχρονα ἐργαστήρια συνθετικῶν προσωπείων, τὰ γραφεῖα ἐρευνῶν, τὰ γραφεῖα δημοσίων σχέσεων καὶ τὰ μέσα μαζικῆς ἐπικοινωνίας.

Κι ὁ σύγχρονος Νάρκισσος πὺλ ζητοῦσε στ' ἀποτυπώματά του τὴν ἐπιβεβαίωση ὅτι ὑπάρχει προεκτείνει τὴν ἔρευνά του γιὰ ταυτότητα σ' ἀποτυπώματα ξένα, σὲ χνάρια ἀνύπαρκτα, φτιαγμένα ἀπὸ συνθετῆρι μὲ στοιχεῖα χωρὶς ἀτομικότητα.

ΑΝΔΡΕΑΣ ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗΣ

## Δ Ε Κ Α Λ Ο Γ Ο Σ

I

Τρῖζει  
ἢ σάπια καλύβη  
κι' εἶναι ὁ βόγγος τῆς μὰ ἀνατριχίλα.  
Ἐ νύχτα κατεβαίνει  
καὶ λησμονιέται  
ὁ παλῆς τρεμάμενος ρυθμός.

II

Χνάρια νοπὰ  
κι' ὕστερ' ἀτέλειωτο ταξίδι.  
Μυρουδιά φευγαλέα  
πράσινου θυμαριοῦ  
ἀνάμνηση παρουσίας  
μαρμαρωμένου χορευτῆ.

III

Ἐ θέλλα κυκλώνει  
τὴν ἄσκοπη περιφορὰ  
τῆς μοναξιάς πὺλ ταξιδεύει.

IV

Τραχὺς ὁ ὄργασμός  
κι' ἢ ἐπιφύλαξη μνήμη θανάσμη.

V

Δὲν σκύβει χαμηλὰ  
ἢ κορυφῆ κυπαρισσιοῦ  
κι' ἢ ἀμπαρωμένη πόρτα  
ἢ σκουριασμένη  
τραντάζεται ἀπ' τὰ κτυπήματα.

VI

Στὸ γυρισμὸ  
διπλὸς ὁ μόχτος — μ' ἓνα χέρι.  
Ἐνα τὸ μονοπάτι  
καὶ λείπει ἢ γνώριμη φωνή  
ἢ ἀπαντοχῆ ἀσθενεῖ.

VII

Ἐ ἐσπερινὴ μελωδία  
τὸν πόθο γιὰ μετάπτωση ὑποδαυλίζει.  
Ἐνώφελο νὰ σβήνεται  
τὸ νέο πύρωμα  
ὁ ἴσκιος

ἀνώφελη ἢ πορεία  
σὲ χαραγμένα χνάρια.

VIII

Ἐβάσταχτα γυμνὴ ἢ ἀπομόνωση  
κι' ὄλο ρωτοῦν οἱ φίλοι  
τί ἔχει στὴ χούφτα ὁ μοναχός.

IX

Τὸ ὑπερῶον πληροῦται  
ἀπὸ ἐταῖρες  
κι' ὁ ἀνῆρ μὲ τὴν στάμνα στὸν ὄμο  
λυκνίζεται  
στοὺς ἤχους ἐσπερινῆς μελωδίας.

X

Ἐνώφελη ἢ προσμονὴ  
ἐξώκαιρης κι' ἐξώτοπης ἀγάπης.  
Κάθε στιγμή  
ἀναπνέει τὴ ζωὴ τῆς  
καὶ πεθαίνει.

ΣΠΥΡΟΣ Κ. ΑΡΟΤΗΣ

## Ο ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

(Ραδιοφωνική ομιλία) (1)

Για να εκτιμήσης το έργο του Πέτρου Χάρη πρέπει να μελετήσεις ξεχωριστά το διήγημά του, το ταξιδιωτικό του και το δοκίμιό του. Δημιουργικό ασφαλώς έργο, με τα συνήθη κλασικά πιά κριτήρια, θεωρείται το διήγημα παρά πιά άλλα δύο είδη πού ανέφερα, το ταξιδιωτικό δηλαδή και το δοκίμιο. Όστόσο θα πρωταρχίσω με το δοκίμιο, γιατί κατά κοινή παραδοχή ο Πέτρος Χάρης θεωρείται κριτικός, δοκιμογράφος και συγγραφέας λογοτεχνικών σχολίων και σημειωμάτων. Πολύ εύσυνεδητα, με καιρίες πολλές φορές παρατηρήσεις, είναι τα λογοτεχνικά του σχόλια και σημειώματα, όπως τα γνωρίσαμε στο περιοδικό «Νέα Έστια». Μπορώ κάλλιστα να τον θεωρήσω πιά μοναδικό στά τελευταία χρόνια. Δεν έχει σημασία πώς πολλοί διαφωνούν με τη γραμμή του. Σημασία έχει το πώς αντιμετωπίζει τὰ θέματα, προπαντός πώς επισημαίνει το κύριο και κεντρικό βάρος τους. Συχνά παραθέτει το θέμα ή πρόβλημα μες την επικαιρότητα, (άλλα με προοπτική και υπόδειξη) με τέτοιο τρόπο πού να τὸ καθιστᾶ ζεστό, θάλαγα φλέγον, ὥστε να κινή σκέψεις και αντιδράσεις. Αυτό κι' ὅλας τὸν κατατάσσει μες πὴν ομάδα τῶν συντηρητῶν πνευματικῆς κίνησης και ρευμάτων. Ταύτοχρόνως αὐτὸ μαρτυρεῖ πὸς ὁ Χάρης μετέχει τοῦ ἡγεπικοῦ ῥόλου, πού ὀφείλουν να υιοθετοῦν οἱ πνευματικοὶ ἄνθρωποι, ἰδίως οἱ ὑπεύθυνοι ἐντύπων. Ἡ κληρονομία τῆς «Νέας Έστίας» είναι τόσο βαρεῖα και πρέπει να ὁμολογήσουμε πὸς ὁ Πέτρος Χάρης δὲν τὴν πρόδωσε. Ἀπεναντίας τὴν ἀνέβασε στο ἐπίσηλο σημείο να ἀντιπροσωπεύουν οἱ σελίδες τῆς τ' ὄ,τι ὑγιὲς ἔχει ἡ παράδοση κι' ὄ,τι οὐσιαστικὸ παρουσίαζε τὰ νέα ρεύματα. Χαρακτηρίζοντάς τον ὡς «συντηρητῆ» και «ἡγετικὸ στέλεχος» δὲν τοῦ ἀφαιρῶ τὴν ιδιότητα τοῦ δημιουργοῦ. Ἰσα-ἴσα δὲ μπορεῖ ἕνας να εἶναι κυριολεκτικὰ δημιουργὸς χωρὶς ναῖνα ταύτοχρόνως συντηρητῆς και ἡγέτης.

Σ' ενα κλίμα ψυχικῶν ἀναζητήσεων κινεῖται τὸ δοκίμιό τοῦ Χάρη. Ὁ συμβολισμός, σὰ σχολὴ φόρμας και οὐσίας, σφραγίζει τὴν ἐκδήλωση αὐτῆ τοῦ Χάρη. Ἐπισημαῖνω τρία βιβλία δοκιμῶν τοῦ συγγραφέα τὰ ἐξῆς: «Κρίσιμη ὥρα», «Ὅταν ἡ ζωὴ γίνεται ὄνειρο» και «Ὁ μεταπολεμικὸς κόσμος». Οἱ τίτλοι κι ὅλας εἶναι δηλωτικοί. Ἡ κρίσιμη ὥρα, πού γεμίζει ἀπὸ περισυλλογὴ και ρεμβασμό, ἔχει πολλές ἀρετὲς, δείχνει τὴ γραμμὴ τοῦ συγγραφέα και τὸ «πιστεύω» του, ἀγγίζει κατά βάθος τὰ προβλήματα τῆς κρίσιμης ἐποχῆς πού περνᾶμε, τ' ἀγγίζει μ' ἕνα λυρικό τόνο κι' ὄχι με τὶς στατιστικὲς και τοὺς νόμους. Στὸ βιβλίο αὐτὸ ξεχωρίζω τὸ δοκίμιό του πάνω στὴ γλώσσα με τὴν εὐκαιρία τῶν πενήντα χρόνων τοῦ δημοτικισμοῦ. Ὁ συγγραφέας διαπιστώνει πὸς ἡ δημοτικὴ τελευταίως ἐξέφυγε ἀπὸ τὰ κλασικὰ πλαίσια πού τὴν κατὰταξαν οἱ λογοτέχνες τῆς ἀγωνιστικῆς περιόδου κι αὐτὸ τὸ καταγράφει στο παθητικὸ τῆς σύγχρονης ποίησης. Κατὰ τὸν Πέτρο Χάρη, ὁ δημοτικισμὸς περνᾶ μιά νέα κρίση. Στὸ βιβλίο δοκιμῶν «Ὅταν ἡ ζωὴ γίνεται ὄνειρο» ὁ Πέτρος Χάρης δοκιμάζει να διεισδύση στο βαθύτερο πνεῦμα, στὴν ἐσωτερικὴ ζωὴ τῆς λογοτεχνίας μας, περισσότερον ἐλεύθερα παρά με αὐστηρῶς καθωρισμένα κριτήρια δεκτὰ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς. Στὸ βιβλίο του ὅμως «Μεταπολεμικὸς κόσμος» ξανοίγεται πὸ πολλὸ ὁ συγγραφέας σ' εὐρύτερους ὁρίζοντες, ἐξετάζοντας τὰ φλέγοντα ζητήματα τῆς ἐποχῆς μας, χωρὶς ὅστόσο να μείνη ἐπιπόλαια στο ἐπικαιρικό στοιχείο, ἀλλὰ προεκτείνεται στο αἰώνιο, ἐκεῖνο πού κρύβει τὸ παρελθὸν και πού ἐλπίζεται ἂν δὲ πῶ βεβαιώνεται, πὸς θὰ προεξάρχη και στο μέλλον. Πιστεῖνε στὶς πνευματικὲς ἀξίες, ἔστω κι ἂν βλέπη πολλές ἀπὸ αὐτὲς να ἐξασθενοῦν. Προπαντός, παραδέχεται πὸς οἱ πνευματικὲς ἀξίες ἀσκοῦν τὴν ὀφέλιμή τους ἐπίδραση ἀνάλογα με τὸ πὸς τὶς σεβόμαστε. Αἰσιοδοξεῖ για τὸ μέλλον τοῦ πνεύματος, γιατί μονάχα αὐτὸ μορφοποιεῖ και κατευθύνει πὴ ζωὴ. Ἰσοροπία τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου συνιστᾶ «θάλαγα διδάσκει». Ἡ ἰσοροπία αὐτὴ θὰ μᾶς σπρώξει σὲ ψύχραιμες ἐκτιμήσεις, θὰ μᾶς ἐνεργοποιήση για νὰ κέρδη ἡ ὑπερασπίσεις ἐκείνου πού μᾶς κληροδότησε τὸ παρελθόν. Ἀπαραιτήτως ὀφείλουμε να γνωρίσουμε τὸν τόπο μας και να περηφανευόμαστε γι' αὐτὸν κι ὕστερα να σπουδάσουμε τὶς ἐπιτεύξεις τῶν γειτόνων

\* Μεταδόθηκε ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ Ἰδρυμα Κύπρου στὶς 9.12.66, α' πρόγραμμα με ἀνάγνωση ἔργων τοῦ Χάρη.

μας και τῶν πῶ πέρα συνανθρώπων μας. Καί στή συνέχεια τῶν σελίδων ὁ Χάρης ἀντικρῖει τὸ θέμα τῆς κριτικῆς ὡς δύναμης πού μᾶς προσανατολίζει πρὸς τὰ πνευματικὰ δεδομένα, μιᾶ γιὰ τὶς περιπέτειες τοῦ πεζοῦ μας λόγου καὶ γιὰ τοὺς σταθμοὺς τοῦ Ἑλληνικοῦ θεάτρου καὶ ἄλλα. Μιὰ δηλαδή μεγάλη σειρά θεμάτων πού ἀπασχολεῖ ἢ ὀφείλει ν' ἀπασχολῇ τὸν πνευματικὸ κόσμο. Τὰ θέματα αὐτὰ ἀντικρῖζονται πολὺπλευρα, ἀλλὰ καὶ μεθοδικά, καὶ πραγματικά σὲ συνταράζουν μὲ τὸ νὰ σὲ ὑποχρεώσουν σὲ μιὰ συνεχῆ σκέψη σὲ συμφωνίες καὶ διαφωνίες καὶ πολλὰς φορὲς μὲ τὶς ἐκπλήξεις. Δὲ θᾶθελα ν' ἀναφερθῶ καὶ σὲ ἄλλα δοκίμια τοῦ Πέτρου Χάρη, π.χ. τὸ βιβλίο του «Ἐπάρχουν Θεοί;» Θὰ προτιμοῦσα νὰ ἐπανεέλθω στὸ λογοτεχνικὸ τύπου σημεῖωμα καὶ σχολιό του, πού στήν πραγματικότητα εἶναι ἓνα σύντομο δοκίμιο ἢ σκελετός δοκιμίου. Σ' ἑκατοντάδες ἀριθμοῦνται τὰ σημειώματα αὐτά, πού πιθανὸ νὰ τὰ νομίξη κανεὶς ὡς ἀισθητικοῦ τύπου χρονογραφημάτων, γιὰτὶ πολὺ συχνὰ τὰ ἐπέβαλε μιὰ ἐπικαιρότητα. Ὁ Πέτρος Χάρης, ὅμως, μάζεψε ἓνα ἀριθμὸ τους — πολὺ μικρὸ βέβαια — στὸ βιβλίο του «Ἡ ζωὴ καὶ ἡ τέχνη». Μπαίνω στὸν πειρασμὸ νὰ ξεχωρίσω αὐτὸ τὸ βιβλίο γιὰτὶ προσωπικὰ πιστεύω πὼς γιὰ τὸν πολὺ κόσμο τοῦτο δίνει δείγμα τῶν δοκιμιογραφικῶν τάσεων τοῦ Χάρη. Θὰ μὲ ἀντιμιλήσῃ κάποιος γιὰ τὸ χρονογραφητικὸ χαρακτηριστὴρ τοῦ βιβλίου. Κι' ὅμως ἐπιμένω πὼς ἔδω θὰ ἀντιληφθοῦμε πὼς ἀντιδρῶσε ὁ Χάρης ὡς πνευματικὸς ὑπεύθυνος σὲ μερικὰ πνευματικὰ καὶ φιλολογικὰ ἐπεισόδια. Ἐξᾶλλου στὰ σύντομα αὐτὰ κείμενα ὁ συγγραφεὺς ἀνακατεύει χίλια-δύο πράγματα τῆς πνευματικῆς μας ζωῆς, ἀπὸ τὸ χῶρο τῆς ἀνάμνησης ἢ τοῦ βιβλίου ὡς τὸ χῶρο τῆς κριτικῆς καὶ τῆς ζωῆς.

Ἡ κριτικὴ, ἢ αὐστηρὴ κριτικὴ μελέτη, κ' ὄχι τὸ κριτικὸ σημειωματογράφημα καὶ τὸ ἐλεύθερο δοκίμιο, ἔχουν σοβαρὰ ἀπασχολήσῃ τὸν Πέτρο Χάρη. Προσωπικὰ, στὸ εἶδος αὐτὸ τὸν θεωρῶ ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους καὶ οὐσιαστικώτερους γιὰ τὰ γράμματά μας.

Τὰ κριτικὰ μελετήματά του δὲν εἶναι ψυχρὲς ἀνατομῆς ἔργων, μῆτε ἀπαντῆτες πληροφορίες, ἔστω καὶ μὲ ἔλεγχο πηγῶν. Εἶναι κάτι τὸ δημιουργικὸ. Ὁ κριτικὸς Χάρης βρῖσκει τὸ κύριο σημεῖο στὸ ὑπὸ κρίσιν ἔργο καὶ συγκεντρώνεται σ' αὐτό. Ὁ στοχασμὸς γύρω ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ συχνὰ ἐκφράζεται μὲ τὴ διάθεση τοῦ δοκιμίου καὶ εἶται παίρνει μιὰ θέρη κ' ἴσως μιὰ πληρότητα. Οἱ δύο τόμα τῶν «Ἑλλήνων Πεζογράφων» θεωρεῖται ἔργο οὐσιαστικὸ γιὰ τὴ μελέτη τῆς νεοελληνικῆς πεζογραφίας. Αὐτὸ κ' ὄλας τὸ ἔργο τοῦ ἔδωσε τὸ ἐπίσημο τίτλο τοῦ κριτικοῦ καὶ τὸν ἐπισημοποίησε. Παλαδιαμάντης, Βλαχογιάννης, Καζαντζάκης, Καρακίτσιος, Ξενοπούλος, Βουτυράς, Χρηστομάνος, Κονδυλάκης, ἀλλὰ καὶ ποιητὲς μὲ πεζὸ λόγο ὡς τὸν Παλαμᾶ, Οὐράνη, Παπαντωνίου, Χατζόπουλο... καὶ ἄλλοι τῆς παλαιᾶς γενιᾶς, περνοῦν ἀπὸ τὶς σελίδες, ἐλέγχονται καὶ τοποθετοῦνται στὸ σημεῖο τοῦ τί ἔχουν συμβάλει στὸ νεοελληνικὸ λόγο, τὸ τί καιρὸ πραγματοποιήσανε μὲ τὴν πέννα τους.

Προτοῦ καταπιστῶ μὲ τὴ διηγηματογραφία τοῦ Πέτρου Χάρη θὰ σταματήσω σὲ μιὰ ἐπίσης μεγάλη του προσφορά, στὰ ταξιδιωτικὰ του. Τὰ ταξιδιωτικὰ — ὄλας ἔχουν τελευταία μιὰ ἀξιοπρόσεκτη παρουσία στὰ γράμματά μας. Δὲν ξέρω ἂν εἶσι εὐκολίες πῶν ταξιδιωτῶν καὶ προπαντὸς ἡ ἀνάπτυξη τοῦ ἐκδρομισμού καὶ τοῦ διεθνοῦς τουρισμοῦ βοηθήσανε στήν πρόοδο τοῦ ταξιδιωτικοῦ ἢ ἂν τοῦτο ὀφείλεται σὲς ἐπιτυχίες μερικῶν συγγραφέων ὡς τοῦ Οὐράνη καὶ ἄλλων ἢ ἂν ἀκόμα στήν κίνηση αὐτὴ ἐνυπάρχει κ' ὁ ἐμπορικὸς παράγοντας, δηλαδή ἡ ζήτησις τέτοιων βιβλίων. Ἄλλὰ ὅπως κ' ἂν ἔχη τὸ πρᾶγμα ὁ Χάρης ἔδωσε ἓνα λυρικὸ ταξιδιωτικὸ παρὸν ὡς ἐκεῖνο τοῦ Οὐράνη, μέσα στὸ συμβολικὸ κλίμα. Τὰ ταξιδιωτικὰ του «Πολιτείες καὶ θάλασσες» πού πῆρε καὶ τὸ κριτικὸ βραβεῖο, «Παλιὸ καὶ νέοι δρόμοι», «Ἡ Κίνα ἔξω ἀπὸ τὰ πείρη», «Δαλματικὲς ἀκτῆς» καὶ «Βράχια, κουπιὰ καὶ ὄνειρα» πού εἶναι ταξιδία στήν Ἑλλάδα, κρατοῦν μιὰ ξεχωριστὴ θέση στή λογοτεχνία μας. Στὸ τελευταῖο του ὅμως «Βράχια, κουπιὰ καὶ ὄνειρα» βρῖσκεις μιὰ μουσικὴ πιά σύνθεση, ὅπως κατόρθωσαν νὰ πραγματοποιοῦν οἱ συμβολιστές. Ἡ σύνθεση αὐτὴ παίρνει περιγραφικὸ στοιχεῖο, ἱστορία καὶ ζωῆ, τ' ἀνακατεύει καὶ δίνει ἓνα πᾶντα μὲ εἰκόνας, ἀρμονίες καὶ αἰσθήματα. Τὸ ἑλληνικὸ τοπίο, τὸ δικό μας, παύει πιά νὰ μιᾶ ὡς γεωγραφία ἢ ὡς ἱστορία, ἀλλὰ μαγεύει μὲ κάτι ἔξω ἀπ' ὄλα καὶ ταυτοχρόνως μὲς ἀπ' ὄλα τ' ἀνθρώπινα. Ὁ Χάρης, σ' αὐτὰ ἀναδειχεται ἓνας ἐξαιρετικὸς ἀλχημιστὴς, πού παρασκευάζει στὸ ἐργαστήρι του νέα μαγευτικὰ στοιχεῖα.

Καὶ γὰ νὰ συνδέσω τὴν τελευταία μου αὐτὴ δήλωσις ἔρχομαι στὸ βιβλίο του «Δρόμος 100 μέτρα» ὅπου τὸ ἀθηναϊκὸ τοπίο συγγενεὺει πόσο πολὺ μὲ τὰ «Βράχια, κουπιὰ καὶ ὄνειρα»

σάν διάθεση και κλίμα. Το έργο αυτό περιλαμβάνει διαλεγμένα διάφορα διηγήματα του Πέτρου Χάρη, που αναπνέουν μές τόν 'Αθηναϊκό χώρο, γι' αυτό μερικοί τ' αποκαλούν «'Αθηναϊκά». 'Αναμνήσεις από παλιές μέρες, συνοικίες και συνήθειες τής 'Αθήνας, διαπερνούν τις γραμμές τών διηγημάτων αυτών. Κυρίαρχο στέκει το συγκρατημένο αίσθημα, γιατί το ύπόταξε πιά η χρονική απόσταση, αφού απλώς αναβιώνει μές τή μνήμη. Οί συγκρούσεις, όπου υπάρχουν, συνήθως βρίσκονται σ' ένα δεύτερο επίπεδο. Οί άνθρωποι ασφαλώς αποτελούν τó κέντρο. 'Αλλά ή διάθεσή τους ακολουθεί τις μεταπτώσεις τής γνώω έποχής. Θά χαρακτηρίσω σύντομα τις διάφορες συλλογές του Χάρη:

«'Η τελευταία νύκτα τής γής» είναι μιá νουβέλλα, όπου περιγράφονται οί αντιδράσεις τής ψυχής πρós τó φοβερό γεγονός. Μιά άναδρομή στο παρελθόν, ένα είδος λυρικής ψυχογραφίας, θά χαρακτηρίζα τή δεύτερη του συλλογή που τιτλοφορείται «Μακρινός κόσμος». Μερικά διηγήματα ξαναμαζεύονται στην τελευταία του συλλογή που εξέτασα πó πάνω. Τή φυγή πρós τó παρελθόν συνεχίζουν και τά διηγήματα τής συλλογής «Φώτα στο πέλαγος». Μé μιá όμως διαφορά. 'Αντιπαράβάλλεται αυτό τó παρελθόν πρós τήν τρέχουσα καθημερινότητα. «'Αθηναϊκό» στοιχείο βρίσκω και στα περισσότερα διηγήματα τής συλλογής του «'Όταν οί άγιοι κατεβαίνουν στη γή». Μερικά απλά περιστατικά, σχεδόν προσωπικά, παίζουν ένα μεγάλο ρόλο σε πλατό χώρο, ίδιως εκείνο τó πολú φλέγον «Μé τó δάχτυλο στη σκανδάλη» που δίνει πó μέτρο «τής ανθρωπιάς». Και στη συλλογή αυτή ó άνθρωπος είναι τó κέντρο. Μιά διάθεση νά κοιταχτούν τά τωρινά, χωρίς καν νά ύποσημáινεται διάθεση φυγής, (έκτός σ' ένα-δυó σημεία) δείχνει ή συλλογή αυτή.

Προσωπικά δίνω τó προβάδισμα στο δοκιμιογράφο και συμπεριλαμβάνω σ' αυτό τόν όρο και τó συγγραφέα τών «λογοτεχνικών χρονικών» όπως ονομάζει ó ίδιος τά σημειώματα και σχόλια του με περιεχόμενο από τόν κύκλο τής λογοτεχνίας. Μé τó νά τοποθετώ τά διηγήματα του Χάρη κατά τι χαμηλότερα απ' τά δοκίμια και τά κριτικά του δé σημαίνει πώς τά ύποτιμώ, γιατί ή σύγκριση γίνεται ανάμεσα στις δικές του διάφορες πεζογραφικές έκδηλώσεις.

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

CARL SANDBURG

#### A. E. F.

Θάνα ένα όπλο σκουριασμένο στον τοίχο,  
'Αγαπημένη,  
Του τουφεκιού οί αυλακιές θά βοστρυχώνονται  
Μé ψίχουλα σκουριάς.

Μιά άράχνη θά φιάνει φωληάς  
'Ασημένιο κομπολόι στην σκοτεινότερη  
Ζεστότερη γωνιά του.

'Η σκανδάλη και τó οφθαλμοσκόπιο  
Κι' αυτά θά είναι σκουριασμένα  
Κι' ούτε χέρια θά γυαλίζουνε τó όπλο  
Και στον τοίχο θά κρέμεται.

'Αντίχειρες και δάχτυλα θά δείχνουν  
'Αφαιρεμένα και τυχαία πρós τó μέρος του.

Θά συζητιέται ανάμεσα στα μισοξεχασμένα  
'Αμποτες νάταν ξεχασμένα πράματα.

Θά λένε τής άράχνης: τράβα  
Καλά κάνεις τή δουλειά σου.

Μετ. ΝΙΚΟΣ ΣΠΑΝΙΑΣ

# Κ Α Θ Ε Μ Η Ν Α

## ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

### Η ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΥ ΚΑΙ Η ΜΑΡΙΑ Π. ΙΩΑΝΝΟΥ

Η απόφαση της Δημοτικής Επιτροπής Αμμοχώστου να τιμήσει με την ανώτερη διάκριση του Δήμου την κ. Μαρία Π. Ιωάννου για τις πολιτιστικές υπηρεσίες της στην πόλη, αποτελεί μια πράξη δικαιοσύνης και μια πράξη πολιτισμού. Ασφαλώς ο πνευματικός έργατης, εξυπηρετώντας το «πνεύμα» με βραχεία αναλώματα της ψυχής του, δεν αποθλέπει σε διαρρίσεις. Το ένθεο πάθος για πνευματικές άπασχολήσεις δε γεννιέται αλλά και δεν διεγείρεται ή συντηρείται με τέτοια πράγματα. "Έχει κι" άλλας από την ίδια του τη φύση την αυτοϊκανοποίηση, είναι ένα είδος «πάθος για το πάθος» ενώ ταυτόχρονα εξυπηρετεί την ανθρώπινη ομάδα, μικρή ή μεγάλη σε αριθμό.

"Όταν όμως ένα δημόσιο σώμα, αντιπροσωπευτικό, άπονημη διάκριση σε πρόσωπο που εξυπηρετήσε για πολλά χρόνια, και προπαντός ούσιαστικά, την πόλη του, τότε δίκαια ο τρωόμενος νοιώθει τόν έπαινο και ικανοποιείται, γιατί πιά διαπιστώνει με αντικειμενικά κριτήρια πώς δεν έδρασε μάταια και χωρίς ευεργετικό αποτέλεσμα. Δεν αποτελεί αυτό ματαιοδοξία, οδδὲ για μια στιγμή. Αποτελεί μέτρο, κριτήριο.

"Αλλά με την πράξη αυτή η Δημοτική Επιτροπή Αμμοχώστου καθιερώνει το «δικαίο έπαινο» για τούς συμπολίτες της. "Ένας Δήμος έχει πρώτο του καθήκον την ανάδειξη της πόλης στον πολιτιστικό τομέα. "Όλα τ' άλλα άπλως είναι πηγές πόρων. "Ο έξωραϊσμός, ή διατήρηση της ύγείας και ή συμμετοχή στα πολιτιστικά θέματα (θέατρο, βιβλιοθήκες, πινακοθήκες και άλλα) πρέπει ν' άπασχολούν συνεχώς μια δημοτικήν άρχη. "Ο δημότης, νοιώθοντας πώς μεριμνούν γι' αυτόν ευκολότερα δέχεται τὰ οικονομικά βάρη και θέλησι ένα στιγμή που θα περηφανεύεται πώς σιωπηρά κι' άνώσιμα έχει συμβάλει στην ανάπτυξη του τόπου του.

### ΤΑ ΤΡΙΑΝΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΖΩΗΣ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΥΠΡΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Οί γιορτασμοί σώματείων και εταιρειών από πρώτη ματιά φαίνονται σαν εοκαιρίες προβολής ή ευκαιρίες για προσέλκυση νέων μελών ή εξασφάλιση επιχορηγήσεων. Χωρίς ν' άπικλείω κι' αυτά, που στο κάτω-κάτω και δίκαια είναι και νόμιμα αλλά κυρίως φυσικά, θεωρώ τούς γιορτασμούς ευκαιρίες για κριτική και διαπίστωση.

Αυτή ή κριτική της εργασίας τους και ή διαπί-

στωση άν έχη έκτιμηθή ή δράση τους πρέπει να ύπολογίζεται ως τὸ πρώτιστο στους γιορτασμούς. Γιατί στην έπίσημη τελετή και την έπίσημη έκδοση του άπολογισμού θα μετρήσης ποσοτικά τὸ τί κατόρθωσε, θα δῆς ποιους κλάδους εξυπηρετήσε περισσότερο ή λιγώτερο. "Από την ανταπόκριση έπίσημων και κοινού (στην περίπτωση έπιστημονικών εταιρειών κοινὸ είναι οί έπιστήμονες ειδικοί ή μη ειδικοί του κλάδου) θα αντιληφθῆς την άκτινοβολία στα γύρω και τη σχετική έπίδραση. "Ασφαλώς δεν ύποτιμῶ και τόν παράγοντα «άδιαφορία για έπίσημες συγκεντρώσεις» όταν ύπάρχη ή ύποψία άλλης κοσμικότητας, μίας κατάστασης που μας κούρασε πιά πολύ. "Αλλά τὸ τελευταίο αυτό δεν είναι ούσιαστικό.

Στὰ τριαντάχρονα της «Εταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν» ή συγκέντρωση ύπῆρξε πολύ πενιχρή. Η παρουσία του "Αρχιεπισκόπου και Προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας κ. Μααρίου του Γ' έδωσε τὸν έπίσημο τόνο στὸ γιορτασμό. "Ο χαριετιμὸς του "Ελληνα Πρέσβυ κ. Μεν. "Αλεξανδράκη, ως και οί προφορικοί ή έγγραφοί χαριετιμοί τῶν ανωτέρων ιδρυμάτων της Μητροπολιτικής "Ελλάδας πιστοποίησαν αναγνώριση τῶν εργασιών, λίγων-πολλῶν. Η προσέλευση όμως τῶν έπιστημόνων και άλλων έπίσημων (κρατικῶν, δημοτικῶν ή εταίρων έπιστημονικῶν εταιρειῶν) δεν ήταν ικανοποιητική.

"Ακριβώς τὸ τελευταίο αυτό δὲ έσπρωξε σ' ένα είδος αυτοκριτικής (δεξιῶ τύπου). Μήπως φταίμε έμεις οί άμεσώτερα ενδιαφερόμενοι; "Αλλά πὸς φταίμε όταν στα τριάντα χρόνια έκδόσαμε τριάντα τόμους δελτίων βασικῶς μιά δωδεκάδα ανθρώπων με την ευγενή έπικουρία λίγων άλλων συναδέλφων της Κύπρου και τὸ εξωωτερικού; Δεν πληρωνόμαστε για την εργασία μας άλλὰ... πληρώναμε. Η μισή δωδεκάδα τῶν ανθρώπων αυτῶν άπασχολοῦνται χωρίς μισθὸ αλλά με άτομικές τους ψυχικές και υλικές δαπάνες και σε άλλους πνευματικούς τομείς, έκτός από τὸν καθαρά κυπριολογικὸ τομέα. Μερικοί κρατάνε στους ώμους τους και πὸ καίριες εθῦνες πολιτικής και επαγγελματικής σημασίας.

Νά μου έπιτραπή να θεωρήσω ἄθλο τ' ὅτι έπιτελεή ή «Εταιρεία Κυπριακῶν Σπουδῶν». Μιά μέρα, όταν θα ύποχρεωθῆ ὁ τόπος αυτός ν' άναμετρήση τὸ πρόσφατό του παρεθόν, είμαι βέβαιος πὸς θα νοιώση τύψεις, γιατί ἄφησε χωρίς καίρια ύποστήριξη μιά κίνηση (σαν της «Εταιρείας Κυπριακῶν Σπουδῶν») που τὸ μελετοῦσε τὸ ἔθνικό και φυλετικό του παρεθόν και τὸ ετοίμαζε τὰ πειστήρια τῶν αγώνων του. "Αλλά ως εκείνη τη στιγμή, που έλπίζω να μη τὸ εἶναι ὀδυνηρή, άς άσχολοῦνται οί «τὸ νοὸ κατέχοντες» με την αύξηση της τιμῆς τῶν οικοπέδων.

## ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΕΚΘΕΣΗ ΖΩΓΡΑΦΙΚΗΣ  
ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ ΣΑΒΒΑ

(Ξενοδοχείον Χίλων)

‘Ο Χριστόφορος Σάββα γεννημένος σ’ ένα αγροτικό χωριό της Μεσορίας — τὸ Μαραθόβουνο — ξύνοισε τὴν ἀνάγκη νὰ ζωγραφίξῃ πολὺ νωρίς. Σπούδασε ζωγραφικὴ στὸ Λονδίνο καὶ Παρίσι, παρακολούθησε καὶ μελέτησε τὰ κατὰ καιροὺς ρεύματα καὶ τεχνοτροπίες. Δέχτηκε τὴν ἐπίδραση κορυφαίων πρωτοπόρων τῆς Τέχνης, τὴν ἀφομοίωσε καὶ κατέκτησε ἕνα δικόν του τρόπον ἔκφρασης, πού τὸν τοποθετεῖ σὲ μιὰ ξεχωριστὴ θέση στὴν πορεία τῆς ζωγραφικῆς ἐξέλιξης τοῦ τόπου μας. ‘Ολη ἡ ζωὴ του εἶναι ἕνας ἀγώνας δημιουργίας καὶ μιὰ ἀγωνία κι’ ἀνάγκη γιὰ μορφοπλαστικὴ κατάκτηση.

Σπάζει τὰ δεσμά τῆς παράδοσης, τὸ χρῶμα του ἐλεύθερο καὶ δυναμικὸ κατακτᾷ καὶ νικᾷ τὴ μορφή, πότε δραματικὸ, πότε δυνατό, πότε δδυνηρὸ καὶ σπάνια ἥρεμο. ‘Ο προβληματισμὸς του βαθιὰ ἐσωτερικὸς βρίσκει διέξοδο σὲ κάθε ὕλικό: σῦρμα, ὕφασμα, γύψος, κολλάζ, γυαλί κ.ά.

Μελετᾷ τὴν Κυπριακὴν παράδοση στὰ ἀρχαῖα ἀγγογεία, στὴ λαϊκὴ Κυπριακὴ Τέχνη καὶ προχωρεῖ ὡς στὶς πιὸ βαθιὲς ρίζες τοῦ Κυπριακοῦ πολιτισμοῦ. Τὸ 1956 τὸν βρίσκουμε πρωτοπόρο σὲ μιὰ καλλιτεχνικὴ κίνηση (Παγκύπρια ‘Ενωση Φιλοτέχνων) καὶ στὰ 1961 δημιουργεῖ τὴν Γκαλλερὸ «‘Απόφαση» στὴν ὁδὸ ‘Απόλλωνος, στὴν ὁποῖαν ἀρκετοὶ τότε νέοι ζωγράφοι βρῆκαν Στέγη νὰ ἐκθέσουν τὴ δουλειὰ τους. ‘Εστὶ ἡ προσφορά του σὰν καλλιτέχνης εἶναι διπλῆ.

Ζωγράφος καθιερωμένος πιά στὴν καλλιτεχνικὴ πορεία τοῦ τόπου μας δουλεῖτε σκληρὰ κι’ ἐξαντλητικὰ κάθε στάδιο τῆς δημιουργίας του.

‘Αρχίζοντας ἀπὸ τὸν κυβισμό προχώρησε στὸν ἀναλυτικὸν κυβισμό μετὰ σὲ μιὰ μορφή ἐξπρεσσιονιστικῆς ἀφαίρεσης γιὰ νὰ φτάσῃ ἔπειτα στὴ σταδιακὴ ἀφαίρεση. Πάντοτε μιὰ σφειῆ καὶ σκληρὴ δουλειά.

‘Η τελευταία του ἐργασία «Νέα Σχήματα καὶ Χρῶματα» εἶναι ἡ φυσικὴ ἐξέλιξη τῆς δημιουργικῆς του παρόρμησης πολλῶν χρόνων. Καὶ τώρα τὸ ρῶτημα: Εἶναι ἡ τελευταία του δουλειά στὸ ὕψος τῆς προηγούμενης του; ‘Η μήπως προλέγει τὸ τέλος τῆς ζωγραφικῆς τοῦ Σάββα; ‘Όσο γιὰ τὸ πρῶτο ρῶτημα θὰ τὸ ἀπαντήσῃ τὸ μέλλον σὰν κλείσει αὐτὸ τὸ στάδιο τῆς δημιουργίας. Στὸ δεύτερο ἀπαντᾷ: ὄχι, δὲν εἶναι τὸ τέλος. Μιὰ ἀνάπαυλα, ἴσως, γιὰ ἕνα καινούριο ξεκίνημα. ‘Η ἀρχὴ μιᾶς καινούριας δουλειᾶς, πού παρὰ τὴ διαφορά τῆς μετὴν προηγούμενης φέρει ἐν τούτοις τὴ σφραγίδα τῆς προσωπικότητάς του.

Παρόλον πού σπάζει δλότελα τὴ παράδοση καὶ τὰ πλαστικά του μέσα γίνονται ἐντελῶς ἀνεικονικά, στοιχεῖα τῆς προηγούμενης του δουλειᾶς μεταφέρονται στὸ σημερινὸ του ἔργο. Τὸ χρῶμα δλότελα ἀδέσμευτο ἄλλοῦ σὰν βαρὺς ἦχος (Ταφῆ) ἄλλοῦ κραυγαλέο (ἀρ. 17) καὶ πότε-πότε νὰ ἥρεμεῖ (ἀρ. 8). Τὸ παίγνιό τῶν χρωμάτων γίνεται στὸ τοπίο (ἀρ. 2) πιὸ λυρικό μετὴ σχήματα ἐνωμένα μετὴ ἀσυνήθιστη δύναμη κι ἀρμονία.

‘Ο προβληματισμὸς του ἐδῶ γίνεται σκέψη διαγωγῆς πού τὸν σπρώχνει νὰ θρῆ διέξοδο στὰ ἐπίπεδα, πού ἄλλοτε χρησιμοποιοῦνται γιὰ νὰ ὕψωσουν τὸν χρωματικὸν τόνο (ἀρ. 6) κι ἄλλοτε γιὰ νὰ δώσουν κίνηση σὲ βάθος, ἀρ. 4 (κύκλος καὶ τετράγωνο).

Στὸν ἀγῶνα αὐτὸ ἡ σύγκρουση τῶν ἐπιπέδων εἶναι ἀναπόφευκτη. ‘Η διαφοροποίηση τῶν σχημάτων καὶ τὸ βάθος πού δίδουν τὰ ἐπίπεδα καταλήγουν σὲ μιὰ σκληρὴ τομῆ, πού ἡ ἐσωτερικὴ τους ἐνότητα εἶναι ἀπίστευτα δυνατῆ.

‘Ο Χριστόφορος Σάββα δὲν ἐκφράζεται στὰ «Νέα Σχήματα καὶ Χρῶματα» μετὴ ἔξαρση καὶ συναίσθημα. Προχώρησε ὡς ἐδῶ ὕστερα ἀπὸ ἀνάγκη γιὰ ἀνανέωση. Παραμερίζει τὴ συναισθηματικὴ καὶ ψυχολογικὴ ἔκφραση χάρι στὸ σχῆμα καὶ τὸ χρῶμα. Μετὴ τὸ πάθος αὐτὸ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ χρώματος ἀρχίζει μιὰ καινούρια ἀφαίρεση: ‘Απὸ πού ξεκινᾷ; ‘Απὸ τὴ συστηματικὴ καὶ μακρόχρονη μελέτῃ τοῦ χρώματος. Στὴν ἐξελικτικὴ τὴ αὐτὴ πορεία πρὸς τὴν ἀφαίρεση ἡ ἐνδρασί του πλουτίζεται δλοένα μετὴ λαμπρότερο χρῶμα καὶ φῶς δημιουργώντας ἔτσι δικούς του τόπους φυγῆς. Πού θὰ τελειώσῃ; ‘Ασφαλῶς σὲ κάτι πού θὰ δικαιώσει τὸ ταλέντο του.

Πρωτοπόρος στὴ ζωγραφικὴ κίνηση τοῦ τόπου μας δίκαια ὁ Χριστόφορος Σάββα κέρδισε τὴν ἐκτίμηση καὶ τὴν ἀναγνώριση τῶν Κυπρίων ὅσον καὶ τῶν ξένων πού ἤρθαν σ’ ἐπαφὴ μετὴ τὸ ἔργο του.

ΜΑΡΙΑ ΠΥΛΙΩΤΟΥ

## ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

Γιῶργου Κάτου: Οἱ μικροὶ μας ἄγγελοι, Θεσσαλονίκη, 1965.

‘Απὸ τὴν ἀρχὴ ὑποψιζόσασα πῶς ἡ διήγηση πρέπει νὰ εἶναι ὀράματα οχιζοφρενικοῦ (διπλῆ προσωπικότητα) ἢ εἰκόνας ἀλλεπαλλήλων ὄνειρων. Εὐτυχῶς ὁ συγγραφέας ἀφῆσε στὶς δυὸ-τρεις τελευταῖες σελίδες ν’ ἀποκαλυφθῆ πῶς ὅλα τὰ ὅσα διηγήθηκε ἦταν ἕνα ἀρκετῆς ὄρας ὄνειρο κάποιου πού ἀποκοιμήθηκε σὲ κάποιο κοσμικὸ κέντρο, μᾶλλον ὕποπτου ἢ μοντέρνου εἶδους κέντρο. Πάντως ὁ συμβολικὸς χαρακτήρας τοῦ ἔργου φαίνεται, ἔστω κι’ ἂν ἔχη τὸν ὄνειρικὸ τύπο. Βασικὴ ἰδέα προβάλλει ἡ ἀποψη γιὰ κάποιο «πουργατόριο», ὅπου γίνονται δοσιμῆς μιὰ φορὰ τὸν χρόνο στὴν ἐλεύθερη ζῶνη, γιὰ μετάθεση εἴτε στὸν παράδεισο, εἴτε στὴν κόλαση. ‘Ο Παναγῆς, ὁ κύριος καὶ μοναδικὸς ἦρωας τοῦ ἔργου (οἱ ἄλλοι δυὸ-τρεις μᾶλλον βοηθητικοὶ χωρὶς βαθύτερη σημασία) ἐρχεται στὸν παράδεισο καὶ παραμελημένῳ (ἢ υπαίτιπτο) τόπο, πού ἔχει θέση πουργατορίου), γιὰτὶ στὴ ζωὴ του μήτε καλὸ ἔκανε, μήτε κακό. ‘Εκεῖ ἀναμένει τὸ τί πρόκειται νὰ γίνῃ. Καὶ ξαφνικὰ ἕνα κοριτσάκι, ἡ Λυγούλα, τὸν οδηγεῖ πρὸς τὴν ἐλεύθερη ζῶνη ὅπου τὸ μιὰ φορὰ τὸ χρόνο λυπητερὸ (ἀπὸ τὸ ἀποτέλεσμά του) παηγῆρι. ‘Εκεῖ δὲν κατορθώνει νὰ ἀκολουθήσῃ τὴν ἀγγελικὴ πρόσκληση γιὰ τὸν παράδεισο, ἀλλὰ δὲν ὑπόκειται στὴ γαργαλιστικὴ μαγεία, σεξουαλικῆς φύσεως, πού θὰ τὸν παράσερνε στὸν κολασμένο κόσμο. Μένοντας ὅμως οὐδέτερος, ἀναποφάσιτος, παρόλη τὴ μεσαιωνικὴ του τάση σὲ κάποια στιγμῆ, προηλακίζεται ἀκριβῶς ὅσον ἔνωσσε τὴν ἀνθρωπιά του νὰ ἐπιστρέ-

φη μές τὸ στήθος του. Ἡ τρυφεράδα τοῦ πρὸς τὴν Αὐγούλα παρεξηγήθηκε γι' αὐτὸ τὸ πλήθος τὸν καταδικάσε κι' ἔλας σὲ θάνατο. Κι' ὅταν τὸν πηγαίνανε γιὰ ἐκτέλεση... ξύπνησε ἀπὸ τὸ δνερο γιὰ νὰ ἀπομακρυνθῆ μὲ τὴ συνοδὸ του ἀπ' τὸ πλυγρὸ κέντρο.

Ἡ διήγηση τῆς νουθέλλας αὐτῆς (ἔτσι τὴν καθορίζω τόσο ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς ἑκτασης, ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἀποψη τῆς δράσης — σύντομη ἱστορία ἑνὸς ἀτόμου, παρόλο ποῦ ἔγινε προσπάθεια νὰ κινηθοῦν καὶ ἄλλα πρόσωπα) σὲ ἑλκύει σὲ πολλὰ σημεῖα, γιατί δὲ μπορεῖς νὰ μαντέψης τὰ πιὸ ὕστερα μὲ τὴ λίγη μυστηριώδη ἀτμόσφαιρά της. Ἡ χρησιμοποίησι τῶν σκέψεων σάν προσώπων γιὰ ἕνα ἑσωτερικὸ διάλογο δίνει ποικιλία καὶ προεκτάσεις. Τὸ εἰρωνυκὸ στοιχεῖο, ποῦ ἀφορᾷ καθημερινῆς καταστάσεις, συχνὰ εἶναι ἐύστοχο. Ἡ διαγραφὴ τοῦ Παναγιῶ σάν ἀναποφάσιστο ἀνθρώπου χωρὶς μεγάλα πάθη καὶ δραστηριότητα δηλώνεται ὄχι μόνο μὲ λόγια (διάλογοι μὲ τίς σκέψεις του) ἀλλὰ καὶ μὲ πράξεις, ἰδίως τὴν τελευταία στῆν ἐλεύθερη ζώνη.

Τὸ στυλ σὲ πλάττει σημεῖα σὲ ἐκπληττει ἀρνητικὰ μὲ τὴ χρῆσι κακόηχων ἐκφράσεων. Οἱ λέξεις καὶ φράσεις αὐτῆς σάν π.χ. «μποῦ», «ἐχ... τότε», «σιγὰ τὸν πολυέλαω» κλπ. δὲν ἔχουν ἄμεση σύνδεσι μὲ τίς ἀνάγκης τῆς διήγησης, ἀλλὰ ἀπλῶς παρεμβάλλονται ἀπὸ τὴν πρόθεσι γιὰ δημιουργία κάποιου προσωπικοῦ ἢ παράξενου ὅφους ἢ ἀπὸ τὴν ἀντίληψι πὼς αὐτῆς δίνουν μιὰ ξεχωριστὴ ζωντανία. Στὸ σημεῖο ἀριθμῶς αὐτὸ βρίσκω τὴν ἀδυναμία τοῦ ἔργου, ἐνῶ περιέχει τόσα πολλὰ εὐρήματα καὶ προπαντὸς τὴν ἔστω καὶ σπερματικὴ ἰδέα γιὰ τὴν ὑπαρξὴ «συρραγοῦ» ἢ (ἀν θέλετε) μεταστατικοῦ σταδίου ὅπου ἡ βούλησί μας μπορεῖ νὰ ἀσκήθῃ ἐλεύθερα.

### Μιχ. Περάνθη: Ἑλληνικὴ Πεζογραφία (1453 ἕως σήμερα), τομ. Ι, Ἀθήνα, 1967.

Εἶναι κάπως παράδοξο: δὲν ἔχουμε καιρὸ γιὰ ἐντατικὸ διέβασμα κι' ὅμως ἐκδίδονται ὀγκώδη συγγράμματα. Τὸ φαινόμενο ἔχει τὴν ἐξηγήσή του. Ὁ γρήγορος ρυθμὸς τῆς ζωῆς κι' ἡ ὑπερπαραγωγὴ, ποῦ πραγματοποιεῖται ἀπὸ τὴν ταχύτητα καὶ ἀπόδοσι τῆς μηχανῆς, δὲν μᾶς ἐπιτρέπουσι μιὰ συστηματικὴ ἀνάγνωσι πάνω στὸ ἄλφα ἢ βῆτα γενικὸ θέμα πολιτισμοῦ. Συνεπῶς, γεννιέται ἡ ἀνάγκη μιᾶς ἀνθολόγησις κατόπι ἀπὸ κριτικὴ μελέτη, ὥστε νὰ βρῆς, τ' ὅ,τι νομίζεται ὡς βασικὸ καὶ νὰ τὸ μελετήσῃ χωρὶς χάσιμο πιὰ καιροῦ. Ἐπιπροσθέτως, ἕνας ἐξωτερικὸς παράγοντας συντρέπει στὶς ἐκδόσεις ὀγκωδῶν συγγραμμάτων, ὁ πολιτικὸς στόχος ποῦ ἐξευρίσκει ἀδελφὺς πόρους ὡς ἐπιχορήγησι.

Τὴν τρίτομη «Ἑλληνικὴ Πεζογραφία» τοῦ Μιχ. Περάνθη, γνωστοῦ ἀνθολόγου νεοελληνικῆς ποιήσις, ποῦ τώρα κυκλοφόρησε ὀλόκληρος ὁ πρῶτος τῆς τόμος, τὴν ἐπέβασαν τὸ πολλὸ καὶ διασκορπισμένον πεζογραφικὸ ὄλικὸ ἀπ' τὰ 1453 ὡς τὰ σήμερα. Τὸ περισσότερο αὐτὸ ὄλικὸ δὲν βρίσκεται σὲ πρώτη ζήτησι κι' ἀποτελεῖ κυρίως ἐντρυφήματα τῶν εἰδικῶν ποῦ εἶναι κι' αὐτοὶ ἐλάχιστοι) ἢ εἶναι ἀντικείμενον εἰδικῶν μελετῶν, ὁ ποῦ δὲν ἐνδιαφέρονται τὸ πολλὸ κοινόν. Ἐπρεπε, λοιπόν, νὰ γίνῃ μιὰ ἀνθολόγησι του καὶ νὰ δοθῇ κάπως συγκροτημένα καὶ μὲ τέτοιο τρόπο ποῦ ν' ἀγαπηθῇ ἀπὸ τὸ πολλὸ κοινόν καὶ ταυτο-

χρόνως νὰ ἐξυπηρετῆ τὸ πολλὸ αὐτὸ κοινόν. Στὸ σημεῖο αὐτὸ βασίζω τὴν κρίσι μου γιὰ νὰ θεωρήσω τὸ ἔργο αὐτὸ τοῦ Μιχ. Περάνθη ὡς πολὺ ἐξυπηρετικόν καὶ ἄριστα συγκροτημένον.

Δὲν ἀρκεῖ ὅμως στὶς τέτοιες ἐκδόσεις νὰ μαζέψῃς μόνο κείμενα. Χρειαίεται ἕνας σύντομος ὑπομνηματισμός, ὄχι ἐκεῖνα γιὰ εἰδικούς, ἀλλὰ ἐκεῖνα γιὰ τὸν μέσο καὶ καλὸ ἀναγνώστη. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ ἀξιολογεῖται πραγματικὰ τὸ κείμενον, γίνεται πιὸ ἑλυκιστικόν καὶ ἐπιπλέον δίνονται καὶ μορφωτικὰ στοιχεῖα γιὰ ὅποιον εἰδικώτερα θὰ θελήσῃ νὰ καταπιαστῆ. Καὶ τὸ σημεῖο αὐτὸ τὸ πρόσεξε πολὺ ὁ Περάνθη, χωρὶς νὰ προχωρήσῃ στῆ γνωστὴ σχολαστικότητά καὶ τὴν ἄκαρη καὶ ἄκαρη ἐπίδειξι γνώσεων καὶ σπουδῶν μὲ πολυδαίδαλες ὑποσημειώσεις κρατήθηκε στὸ πολλὸ μέτρο.

Ἄλλὰ ἡ φωτογραφία σχεδίων παλιᾶς γραβοῦρας καὶ χαλκογραφίων ἐποχῆς, πλάι σὲ ἔργα τέχνης καὶ ὁ ποικίλος διανοητικὸς μὲ θινιέτες κλπ. δίνουν ποικιλίαν ἐμφάνισι, διακόπτουν τὴ μονοτονία τῶν πολυσέλιδων θιβλιῶν καὶ ταυτοχρόνως πλουτίζουν. Ἐξάλλου τοῦτο ἀποτελεῖ κι' ἕνα κριτήριον εὐαισθησίας. Ἡ τακτοποίησι τῶν κειμένων, ἡ τοποθέτησι καὶ ἡ σύνδεσι τους χρειαίεται λεπτὸ γούστο καὶ συχνὰ διεγείρει κι' ἑλκύει. Ὁ Περάνθης κατόρθωσε στὸ σημεῖο αὐτὸ νὰ συνθέσῃ ἔργο μὲ τὴν ἀνμίξι ἐνός τόσο ποικίλου ὄλιου. Καὶ μόνο τὸ φυλλομέτρημα πιστοποιεῖ τὸ πόσο ὄλικὸ ἐπιτρατεῦθηκε καὶ πόσο καλαίσθητα τοῦτο μοιράστηκε στῆν κάθε σελίδα γιὰ νὰ σχηματισθῇ μιὰ ἀξιοπρόσεκτι κι' ἐξυπρετικὴ σύνθεσι.

Ὁ πρῶτος τόμος τῆς «Ἑλληνικῆς Πεζογραφίας» περιλαμβάνει ὀνόματα καὶ κείμενα ἀπὸ τὴν Ἀλωσι τῆς Πόλης ὡς τὸν 18ον αἰῶνα (συμπερ.). Ἀνάμεσα στὰ ὀνόματα αὐτὰ συναντᾶς καὶ τοὺς Κυπρίους Λεόντιο Μαχαίρᾶ, Γεώργιο Βουστράνιο, Νεόφυτο Ροδινὸ καὶ Ματθαῖο Κιγάλα. Προτάσσονται στῆν ἔκδοσι ὀδηγίαι γιὰ πρακτικὴ χρῆσι τοῦ βιβλίου καὶ μιὰ πολὺ καλὴ στῆ συντομία καὶ ἀξιολογικὴ πρόθεσι τῆς εἰσαγωγῆς. Στὸ τέλος ἐπίσης βρίσκεις λεπτομερῆ πίνακα περιεχομένων καὶ εὐρετήριο. Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὸ βιβλιὸ ἀποτελεῖ καὶ εὐχάριστο ἀνάγνωσμα καὶ εἰσαγωγὴ στὰ νεώτερα μας γράμματα γιὰ ὅσους σπουδάζουν τὸ νεοελληνικόν πολιτισμὸ ἢ τὸν διδάσκουν.

Ἀσφαλῶς θὰ ἦταν τολμηρὸν ἀν ὄχι παράλογο νὰ προθῆ ἕνας σὲ λεπτομερῆ κριτικὴ ἔχοντας μπροστά του μόνο τὸν πρῶτον τόμον. Ὅταν τὸ ἔργο ὀλοκληρωθῆ, τότε θὰ πρέπει ἡ κριτικὴ νὰ πῆ καὶ τὸν τελικόν τῆς λόγου. Πρὸς τὸ παρὸν περιορίζεται στῆν ἐπισήμανσι. Ἀλλὰ καὶ στὶς ἐπισημάνσεις μπορεῖς νὰ χαρακτηρίσῃς καὶ νὰ θεωρήσῃς (ὅπως τὸ θεωρῶ ἐν-συνειδήτως κι' ὑπευθύνως) τὸ ἔργο τοῦ Περάνθη σάν ἔργο ἀγάπης καὶ στοχασμοῦ.

### Βάγιου Μπαγλάνη: Βλάστησι τῶν Ρηγμάτων, Θεσσαλονίκη, 1967.

Μὲ τὴ νέα του συλλογὴ στίχων «Βλάστησι τῶν Ρηγμάτων» ὁ κ. Βάγιου Μπαγλάνης δίκαια στερεώνει τὴν ἀποψη πὼς ἀποτελεῖ γιὰ τὰ γράμματα τῆς Θεσσαλονικῆς μιὰ νέα, πρῶτον μεγέθους, ποιητικὴ φωνή. Ἐχει πιὰ ὁ ποιητὴς αὐτὸς μορφασί τὸν πληρῆ προσωπικόν του ὄφους, τὴ δικὴ του βιοθεωρία, τὴ

δική του μελωδική γραμμή. Με τη νέα του συλλογή δεν μετατοπίζεται σ' ένα απόλυτο διάφορο όριζοντα παρά απ' εκείνο των δυο άλλων του συλλογών, γιατί και το διάστημα που ξεχωρίζει τα βιβλία του δεν είναι αρκετά μεγάλο κι' ίσως να μην είχαν συμβή γεγονότα τέτοια που ν' απαιτούν αλλαγή στάσης ή μετατόπιση. 'Απλώς η νέα συλλογή αναπτύσσει σε ικανοποιητικώτατο βαθμό τις προσωπικές ποιητικές ἀρετές του ποιητή και στερεώνει τη θέση του στον ποιητικό χώρο. Κι' αυτό κι' άλλας αποτελεί μιά πρόοδο.

Και στη συλλογή αυτή το κοσμικό επίθετο εξακολουθεί να κυριαρχεί. 'Αλλά άκριβώς αυτό το επίθετο δίνει τον ιδιόζοντα τόνο, δημιουργεί προεκτάσεις: δεν μπαίνει τυχαία για μετρική ανάγκη ή απλώς με πρόθεση για ήχητικές έντυπώσεις.

Ο στίχος σπασμένος έδώ κι' εκεί, απόλυτα ρευστός από έλλειψη στίξης. 'Απαωπά δένονται στίχοι με μορφή άφορισμού. Αύτος ο έπιγραμματικός τόνος σε συνδυασμό με την ιδιαίτερη γέυση των λέξεων (που δεν είναι εξεζητημένες) ξεχωριστά σε έλκύει και συχνά σε αναγκάζει να μεταπέφτης από το έγκεφαλικό στο συναισθηματικό χώρο. Μ' άλλα λόγια δεν υπάρχει μόνο η μέση των λέξεων, αλλά και το βάρος των διανοημάτων.

Δέ νομίζω πως θεματογραφεί ο 'Μπαγλάνης κι' έκει ακόμα που ο τίτλος του ποιήματος μπορεί να άποπλανήσει. 'Εξάλλου η φύση της ποιήσης του δεν έπιδέχεται τη θεματογραφία. Σύμβολα όμως έχει, ξεχωριστές προσηλώσεις διακρίνει. 'Ιδίως στη συλλογή αυτή η «φιληρημιά» με διάφορες παραλλαγές έρχεται συχνά μες τους στίχους. Το αίσθημα της αισιοδοξίας και της άντρικίας αντιμετώπισης των δυσκολιών και η μεγάλη έγνοια και πίστη, που έχει για την ποίηση, κυριαρχούν. 'Η αγάπη κι' η φίλια συναντιώνται συχνά σαν βαθύτατες απαιτήσεις.

**Μαρίας Περ. Ράλλη:** 'Από το ένα στο άλλο, 'Αθήνα, 1966, έκδ. «Φέξη».

'Από τα δέκα διηγήματα της συλλογής αυτής το τελευταίο με τίτλο «'Επιστροφή» πρέπει ν' άποκλεισθή, όχι γιατί άφορά άπλη περιγραφή με κάποια πολύ σύντομα και δίχως γενική αξία σχόλια, αλλά κυρίως γιατί δεν είναι με κανένα τρόπο διήγημα. Το έπιγραφόμενο «Στο τραίνο» μάλλον για άνέκδοτο θά το θεωρούσα. Προσωπικά θά στεκόμουν στον «'Πρίγκηπα», όπου ο ήρωας είναι ένα γερμανόθρεφτο σκυλί, και στο πολύ δραματικό «'Πλημμυρίς» όπου ήρωας είναι μιά πόρνη. Τα δυο αυτά διηγήματα έχουν κλασική δομή, παρουσιάζουν τη δραματική στιγμή αυτό το έντονο και γρήγορο σημείο που δικαιολογεί το φτιάξιμο διηγήματος. Τα υπόλοιπα κατά κάποιο τρόπο άδράχονται από μιά εδωκαίρια, ένα καθημερινό και άσημαντο περιστατικό, για να πραγματοποιήσουν μίαν άναδρομή σε μερικά σημεία του παρελθόντος, καθαρά γυναικειού παρελθόντος. Διάθεση για εξέγηση της έρωτικής αυτής ή εκείνης συμπεριφοράς δεν διακρίνεται. Σ' ένα μάλιστα υπάρχει άπλως ο συμβουλευτικός χαρακτήρας, που το άδυνατίζει όπωσδήποτε. Στο διήγημα «'Βροχή στην κεντρική λεωφόρο» η Λάουρα κοιτάζει σ' ένα γράμμα (που παρουσιάζεται σαν άναπόληση) να εξέγηση το φευγικό της από τον Ζήσιμο, μόνο και μόνο γιατί

απόβαλε το παιδί από τα σπλάγχνα της. 'Αλλά τούτη η εξέγηση είναι παρακινδυνευμένη.

Τό ύφος της Ράλλη παρουσιάζει άρ'ετές δυσκολίες από κάποια δυσκαμψία στην σύνταξη. Μερικές λέξεις ήχουν άταίριαστες σε μερικά διηγήματα. 'Αλλά άναμφισβήτητα πετυχημένες είναι οι παρομοιώσεις, που συχνά δίνουν εύρύτητα στο θέμα, παρά άπλως διακοσμοδν.

**'Ιφιγένειας Διδασκάλου:** Παράθυρο στον ούρανό, Θεσσαλονίκη, 1966.

Στην ποιητική συλλογή της 'Ιφιγένειας Διδασκάλου «'Παράθυρο στον ούρανό» δλοκάθαρα φαίνεται η γνήσια γυναικεία εδωσθησία. Ξεχωριστή άσθηση κάνει ο έρωτισμός, που συχνότατα άνεβαίνει στο έπίπεδο της πνευματικότητας, ίσως απ' την άνάμνηση και τη νοσταλγία, παρόλο που διαρρέεται από την άφή (τα χέρια κυριαρχούν) δηλωτικό της καθαρής και φυσιολογικής έκκίνησής του από το σώμα. 'Ο έρωτας αυτός δίνει το νόημα στα πράγματα, στα γεγονότα, στα φαινόμενα, σ' αυτή τη ζωή. Το άντικείμενο του έρωτα έχει πιά ελιχωρήσει στο σώμα της ποιήτριας, έχει γίνει τιμια του ύποκειμένου. Κι' αυτός ο παλμός άντανακλά ξανά στα γύρω όπου, άγγίζοντας αυτά, βρίσκει την καρδιά του. Κάπου κάπου συναντάς κάποια μετακίνηση προς άλλα πρόσωπα — στην νεαρή κοπέλλα, άδερφή — με πρόδηλο το αίσθημα της στοργής, έστω κι' αν ο τόνος κι' ο παλμός συγγενεύουν πολύ με το έρωτικό (στο κάτω-κάτω φυσιολογικά τα δυο αυτά αίσθημα από τον ίδιο κορμό διακλαδίζονται, αν δεχτούμε τις φροϋδικές άπόψεις). Δευτερεύοντα θέματα ξεχωρίζουν η γενέθλια πόλη της ποιήτριας, η Καστοριά (δεν νομίζω το ποίημα από τα καλύτερά της αν το συγκρίνω με τις πραγματικές της δημιουργίες τα «'Καστοριανά») και το σπίτι που το έπισημαίνω σαν έξαιρετικό στα πιο πολλά του μέρη και μερικά άλλα (Θεός, Μαίρα...).

'Η ποιήτρια χρησιμοποιεί μιά άπλη γλώσσα, λιτή, άνπειτήδευτη, χωρίς κυνηγητά. Οι εικόνες της πολύ οικείες και θερμές, πάλιν χωρίς προσπάθειες για άνναζήτηση «έκπληξεων». 'Ο στίχος της λιγοσύλλαβος ρέει άπαλά. 'Απηχίσεις άλλων ποιήσεων ξεχωρίζεις έδώ κι' εκεί (σε δυο-τρία μέρη σαφέστατες από την Ζωή Καρέλλη), αλλά αυτές δεν σ' ένοχλούν, ούτε ζημιώνουν τη φωνή της Διδασκάλου.

**Σάκη Παπαδημητρίου:** Το δωμάτιο, (πεζογραφία), Θεσσαλονίκη, 1965, έκδ. «'Διαγώνιος».

'Η έφηβική ηλικία είναι μιά κρίσιμη έποχή της ζωής μας, περιεργη, έπικίνδυνη και καιρία σαν τα πρώτα πέντε χρόνια μετά τη γέννηση. Οι άναστατώσεις που παρατηρούνται στην ψυχή κι' οι άλλες στο σώμα, που έχουν φοβερόν άντίκτυπο στη διαμόρφωση χαρακτήρα, μελετώνται συνεχώς και σήμερα πιά ιδιαίτερα προσέχονται και στην εκπαίδευση και σε άλλους κλάδους.

Μιά τέτοια έποχή όπωσδήποτε παρέχει άρκετά στοιχεία που μπορεί η λογοτεχνία να τα συνθέσει και να δημιουργήσει έργα. 'Η άναζήτηση του Θεού, η φιλοσοφία, η προσπάθεια για άνεξαρτικοποίηση, η

προσέκλυση έρωτικός από τὸ ἄλλο φύλο μὲ ὄλα ἐκείνα τὰ συνακόλουθα τῆς ἀναστάτωσης, δηλ. τ' ὄνειρο, τὸ ρεμβασμό, τὶς ἀμφιθυμικές τάσεις, τὶς ἀντιδράσεις πρὸς τὴν καταπίεση (ἔστω καὶ θεωρητική) τοῦ περιβάλλοντος ἀποτελοῦν ἐξαιρετικὸ ὕλικὸ γιὰ κείνο πού ἔχει τὴ δύναμη τῆς λογοτεχνικῆς ἔκφρασης.

Τὰ πεζογραφήματα τοῦ Παπαδημητρίου μὲ τὸν τίτλο «Τὸ δωμάτιο» ἀνήκουν στὸν κύκλο αὐτὸ τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας προπαντὸς στὸ τελευταίον τῆς στάδιο, ὅπου οἱ ρωμαντικές τάσεις ὑπερσχύουν κ' ἡ διατακτικότητα ἔχει πάντοτε τὸν πρῶτο λόγο. Μπορεῖ τὰ πράγματα νὰ μὴ κοιτάζονται πολὺ κατὰ βάθος, ἴσως ἀπὸ ἄλλειψη ἐιδικῆς ἐπιστημονικῆς καὶ γενικῆς βιολογικῆς πείρας. Πάντως πολλὰ περιστατικά, σκέψεις καὶ συναισθήματα περιγράφονται μὲ τρόπο ἄρκετὰ πειστικὸ, ἔστω κ' ἂν στιγμῆς-στιγμῆς νομίζεις πὼς ξεχωρίζεις ἀσυνέπειες. (Ἡ ἀσυνέπεια δὲν εἶναι ξένη στὴν συμπεριφορὰ τοῦ ἐφήβου, ὅταν τὸν κοιτάξης ἐξωτερικὰ καὶ μὲ διάθεση αὐστηροῦ ἐλέγχου). Σὲ μιὰ γλώσσα στρωτῆ μὲ πολὺ γοργὸ ὕφος καὶ στὸν τύπῳ τοῦ ἐσωτερικοῦ διαλόγου δίνονται μικροπεριστατικά τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας μὲ ἐπιστράτευση τὴν ἀνάμνηση ἑνὸς μόλις χτεσινοῦ καιροῦ. Μερικὲς περιγραφὰς σὰν ἐκείνες «μὲ τὸ μάτι τῆς πόρτας» καὶ τὸ «ἀσπασὲς» ἀποτελοῦν εὐρήματα, πού πραγματοποιοῦνται μὲ τὰ πιὸ ἀπλά μέσα.

### Γιώργου Ν. Κάρτερ: Ποιήματα 5, Ἀθήνα, 1965, ἔκδ. «Φέξης».

Βασικὰ μοτίβα στὴν ποίηση τοῦ Γιώργου Κάρτερ μὲς τῇ συλλογῇ «Ποιήματα 5» εἶναι ἡ καλωσύνη, ἡ ἀγάπη, ἡ αἰσιοδοξία, αὐτὴ ἡ γῆ μὲ τὶς χαρὲς τῆς, τὸ καλοκαίρι τῆς καὶ τοὺς εὐαγγελισμοὺς τοῦ Μάρτη. Ὁ πόνος κάπως διαφαιίνεται ἔδῳ κ' ἐκεῖ, χωρὶς σημασία — δὲν εἶναι οὐσιαστικὸ στοιχεῖο στὴν ποίηση τοῦ Κάρτερ. Μὰ τὸ σαυρὸ αὐτῆ ἡ ἑλληνικὴ αἰσιοδοξία μέσα στὸ καθαρὸ φῶς δείχνει ὑγεία ψυχικὴ καὶ καθαρότητα ματιᾶς. Ὁ Κάρτερ δὲν ψεύδεται παρασυρμένος ἀπὸ ἀλλοεθνῆ καὶ ἀλλόφυλα ρεύματα τοῦ Βορῆ ἢ τοῦ ντόπιου μιμητισμοῦ. Ἀσφαλῶς δὲ δείχνει σημεῖα κακῶς ἐνοσόμενου συντηρητισμοῦ καὶ παραδοσιοπληξίας. Φαίνεται ἡ ἀποδέσμευσή του. Ἀλλὰ δὲν ἔχει ξεριζωθῆ ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸ χῶμα καὶ τὴν πραγματικὴ ἑλληνικὴ παράδοση μὲ τὴ φωτεινότητα καὶ τὴν πλαστικότητα τῆς.

Ἡ λέξη του πολὺ ἀπλή, σημερινὴ μὲ ἄρκετὴ φωτεινότητα καὶ ἀπαλότητα, πλέκεται ἀβίαστα καὶ χωρὶς στιχορρηγικούς ἢ συντακτικούς ἀκροβατισμούς σὲ λιγυροσύνθετες καὶ λιγυροστίχες συνήθως συνθέσεις. Ἀσφαλῶς ὑπάρχει πολὺ μέτρο καὶ στὴν διατύπωση καὶ στὸ αἶσθημα. Οἱ εἰκόνες του δὲν εἶναι ἐξεζητημένες καὶ ἑλλειπτικές· παρουσιάζουν ὅμως ἐκπλήξεις μὲ στοιχεῖα γνώριμα καὶ οἰκεία μὰς.

Εἶν' ἀλήθεια πὼς κάπου-κάπου ἀντιλαμβάνεσαι μιὰ διάθεση ἀπὸ τὴν αἰγιοπελαγίτικη ποίηση τοῦ Ἐλύτη. Αὐτὸ ὅμως δὲν ἐνοχλεῖ, ἀφοῦ κ' ἀπὸ τὴν ποίηση αὐτὴ διαλέγει τὸ φωτεινὸ καὶ πλαστικόν, τὸ ἀπολύτως ἑλληνικόν, πού τὸ δίνει ἀφομοιωμένο μὲς τὸ δικὸ του λόγο.

### Ἄ. Καραντώνη: Δείκτες, Ἀθήνα, 1966.

Ἡ ἰδιότητα τοῦ κριτικοῦ καὶ δοκιμογράφου Ἄ. Καραντώνη καλύπτει συχνὰ τὴν ἰδιότητά του ὡς

ποιητῆ. Ἐξάλλου ἡ ἐνθερμη συνηγορία του γιὰ τὶς καινούριες τάσεις στὴν ποίηση σὲ ὑποχρεώνει νὰ τὸν ἀντικρύσῃ μὲ τὰ ἴδια μέτρα καὶ μὲ βάση τὸ αἰσθητικὸ του «πιστεύω» ὅπως τὸ ἐκθέτει σὲ κριτικές κ' αἰσθητικές του ἐργασίες. Τοῦτο ὅμως ἀποτελεῖ καὶ μιὰ δέσμευση, πού καταλήγει σὲ βάρος του, ἂν δὲν ἔχῃ τὴν ἱκανότητα ν' ἀποδεσμευθῆ ὅσο τὸ δυνατό περισσότερο καὶ νὰ τὸν κοιτάξης κ' ἀπὸ τὴ δική σου, ἀνεξάρτητα ἀπ' τὶς δικές σου πεποιθήσεις, γωνία. Πρῶστικὰ πιστεύω πὼς ἀντικρύζω τὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Δείκτες» τοῦ Ἀντρέα Καραντώνη σὲ κατάσταση ἱκανοποιητικῆς ἀποδέσμευσης ἀπὸ τὶς δικές του ἐπὶ μέρους αἰσθητικές ἀρχές.

Χαρακτηριστικὸ τῆς ποίησης στοὺς «Δείκτες» εἶναι τὸ ἀσύνδετο καὶ ἀποσπασματικόν, πού ἔχει ὅμως βαθύτερη ἔνωση ἑνα κοινὸ συναίσθημα. Στὸ τέλος πλημμυρίζεσαι ἀπὸ ἀλλεπάλληλες εἰκόνες, συναισθήματα καὶ σκέψεις θρῆματισμένες βέβαια· σὺ ἀναρμολογεῖς συμπληρώνοντάς τα μὲ ἐνεργητικὸ τρόπο καὶ σχηματίζεις μέσα στὴν συνείδησή σου ἑνα σύνολο, μιὰ ἐνότητα μὲ πολὺ καὶ πλάτυ περιεχόμενο. Συνήθως γίνεται μιὰ προετοιμασία, μὲ τὴ συμμετοχὴ τοῦ ἀναγνώστη (συμπληρώνει μὲ προσωπικὰ του βιώματα τὶς ἑλλειπτικότητες) γιὰ νὰ πραγματοποιηθῆ μιὰ ἰσχυροποιημένη ἀπὸ κάθε ἀποψη κατάληξη.

Πρωτεύοντα σύμβολα στὴ συλλογὴ ξεχωρίζουν δεσποτικά καὶ κυρίαρχα: τὸ ταξίδι, ἡ θάλασσα, ἡ ποίηση, ἡ γυναίκα (σὰν ἐρωτικὸ ἀντικείμενο). Τὸ ταξίδι συμβολίζει μιὰ συνεχεῖ ἀλλαγὴ· σ' αὐτὸ ἀποτυπώνονται στὴ συνείδησή μας γρήγορες κ' ἀλλεπάλληλες στιγμῆς ζωῆς, σχημάτων, καταστάσεων, συναισθημάτων. Τὸ ταξίδι δὲ γίνεται γιὰ γνώση. Ἴσως γίνεται γιὰ διάσπαση, γι' αὐτὸ συχνὰ ἐμπνὰ τὴ μνήμη τῶν παλιῶν ἡμερῶν καὶ τὴν εἰρῶνια γιὰ σημερινὲς ἐμπεριρίες. Ἐξάλλου τὸ ταξίδι δίνει πολλές εὐκαιρίες γιὰ νὰ μιλήσῃς. Ἡ θάλασσα στίς πὼς πολλές ἐκφάνσεις τῆς συμβολίζει τὸ ἑλληνικὸ θαλασσινὸ στοιχεῖο, πού ἂν τὸ δῆς σὲ συνάρτηση μὲ τὸ θαλασσινὸ ταξίδι, διαγράφεις τὸν Ἑλλάδα. Πρέπει νὰ ὁμολογηθῆ πὼς ὁ Ἐλύτης μὲ τὴν αἰγιοπελαγίτικὴ του ποίηση, ἡ νησιώτικη προέλευση τοῦ ποιητῆ καὶ ἡ μεγάλη διάχυση τοῦ πρωτεύουσίου ἀνθρώπινου ὕλικου στὰ νησιά καὶ τὰ παράλια μὰς (πού ἐνισχύεται κ' ἀπὸ τοὺς ξένους θαυμαστὲς τῶν γαιῶν μὰς) συχνὰ διαφαιίνεται, πάντοτε θέβαια συγκρατημένα κ' ὄχι μὲ τὸ δόγμα «ἡ εἰκόνα γιὰ τὴν εἰκόνα», δηλ. ἀπλή περιγραφή χωρὶς βαθύτητα ἀντικρυσμάτων. Ἡ ποίηση σὲ ἄρκετὰ μέρη ἀντιμετωπίζεται, σ' ἑνα μάλιστα μὲ πολὺ διάθεση δοκιμογραφικῆ: τὴν ἐξετάζει ἀπ' ὅλες τὶς μεριές, νὰ δῆ ποῖος εἶναι ὁ τρωινὸς προορισμὸς τῆς, σὲ ποιοὺς ἔχει ἀπήχηση, ἂν ἀποτελῆ κοινωνικὸ σκοπὸ, ἂν θεωρητῆ λειτούργημα — κ' ἀκόμη σχολές, ὄνόματα. Ἡ γυναίκα σὰν ἐρωτικὸ ἀντικείμενο (κ' ἐκεῖ ἀκόμα πού κατονομάζεται σὰν κορίτσι, μικρὸ κορίτσι) καὶ μάλιστα μὲ τὸ σαρκικὸ του ἀντικρυσμα κ' ὄχι μὲ ἄσκοπες κ' ἄκαιρες ἐξιδανικεύσεις εἶναι παρούσα σχεδὸν παντοῦ.

Ὀλοφάνερα ἡ γραφὴ τοῦ Ἄ. Καραντώνη ἀνήκει στὸ σουρρεαλιστικὸ κλίμα, χωρὶς ὅμως νὰ φτάνῃ στ' ὄνειρικὸ ἢ ἐρημητικὸ ἐπίπεδο. Ἀσφαλῶς οἱ συνθέσεις γίνονται μὲ τὸν τρόπο, πού συναρμολογοῦνται οἱ εἰκόνες στ' ὄνειρο, καὶ μάλιστα στ' ὄνειρο

δίχως άγχος (τό άγχώδες όνειρο ή τό έφιαλτικό τό θρίακυ στόν Στεργιάπουλο, και στό Σινόπουλο συχνά). 'Η ειρωνία κι' όλας, που δέν είναι μαχαίρι που φτάνει ώς τό μεδοόλι όπως στόν σαρκασμό και στην όργη, άλαφρώνει τ' ό,τι υπό άλλη γραφή θάταν ίσως θλιβερό, στενόχωρο ή και δραματικό. 'Εξ άλλου τά παρηχητικά σχήματα, που χρησιμοποιούνται κάπως συχνά και κάπως παιχνιδιάρικα (σε λίγα σημεία άγγίζουν τό όριο του λογοπαιγνίου) σε άπομακρύνουν από τίς σκοτεινές και πνιγνρές άτμόσφαιρες. 'Η έλλειψη στίξης δίνει ροϊκότητα στό ποιήμα, μιá κατάσταση πολύ ταριαστή με τό σημερινό ρυθμό και τή βαθύτερη άποψη του ποιητή για τόν τωρινό κόσμο. 'Επίσης τό μακροπερίοδο, που τόσο άρρσει σε μερικούς τών μοντέρνων τάσεων, έπιτείνει τή ροϊκότητα με τίς άλλεπάλληλες έξαρτημένες προτάσεις.

Κ. ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

**Γιάγκου Πιερίδη: «Οί «Έξοχότες», νουβέλλα, σελίδ. 157, 'Αθήναι, 1966.**

Πολλη πικρία αναδίνεται άπ' τήν τελευταία αύτή νουβέλλα του κ. Πιερίδη, που έξέλσεται άκολουθητικά σε πραγματικό λίθελλο για τό διπλωματικό σόμα. Βέβαια, ό συγγραφέας δέν παραλείπει να πη σε μιá σημείωση στο τέλος του βιβλίου, πώς τά πώς ή νουβέλλα «Έξοχότες» έχει πρόσωπα φανταστικά και δέν άφορά καμμιά συγκεκριμένη έθνότητα και πώς είναι δημιούργημα μόνο τής φαντασίας του, άδυνατούμε όμως να δεχτούμε τήν άποψη πώς μιá νουβέλλα μπορεί νάχη γεννηθή χωρίς στοιχεία άπ' τήν πραγματικότητα, όπως τήν έχει συλλάθει ή φαντασία του συγγραφέα αντίθετα προς κάθε τι τό συγκεκριμένο και πραγματικό. 'Ως έκ τούτου, άδυνατούμε να δεχτούμε μιá έξαχρείωση του βαθμού που παρουσιάζει ό κ. Πιερίδης, όχι μόνο στο 'Ελληνικό, αλλά και σ' όποιοδήποτε διπλωματικό σόμα.

Παρά ταύτα δέ μπορούμε να μη άναγνωρίσουμε τή συγγραφική ίκανότητα του συγγραφέα και τά καταφανή προσόντα που δημιουργούν ένα καλό λογοτεχνικό έργο. 'Ο κ. Πιερίδης δαμάζει τή γλώσσα και τήν κάνει πειθνίο όργανό του, γιαυτό κι ό κίνδυνος είναι μεγαλύτερος για τή δημιουργία άπατηλών εντυπώσεων. Πάντως, με τίς «Έξοχότες» προστίθεται ένα άκόμη κείμενο στο ένεργητικό τής λογοτεχνικής έργασίας του, όσο κι άν καείς διαφωνή στο περιεχόμενο.

**Κ. Πετρίδη: «Κορυφομέρες», μυθιστόρημα. Πρακτορείο Πνευματικής Συνεργασίας, 'Αθήναι.**

Πρόκειται για ένα πρωτότυπο είδος μυθιστορήματος, που θά μπορούσα να τό ονομάσω πολιτικό, γιατί μέσα σ' αυτό παρελαύνει ή πολιτική ζωή τής 'Ελλάδας κατά τήν έποχή του μεγάλου διχασμού (Βενιζελικών και Βασιλικών) με τά διάφορα κινήματα

και άντικινήματά της ως στη Μεταξική δικτατορία και με τά πολλά και ποικίλα παρασκήνια της όπως τά βλέπει ό συγγραφέας. 'Ο μύθος είναι κάτι πολύ δευτερεδον σ' αυτό τό μυθιστόρημα κ' είναι φανερό πώς ό ρόλος του είναι μάλλον διευκολυντικός του παρουσιάσματος τών γεγονότων όταν δέν είναι άπλώς διακοσμητικός. Πάντως είναι φανερό πώς ό κ. Πετρίδης κατέχει τήν τέχνη να μη γίνεται άνιαρός, άλλ' αντίθετως πάρα πολλές φορές ναίγει γοητευτικός και πειστικός. Σ' αυτό συντελεί και τό ύφος του τό πολύ πρωτότυπο που συγχρόνως χαρακτηρίζεται από πυκνότητα που του δίνει μιάν ύψη ποιητική.

Α. ΠΕΡΝΑΡΗΣ

**ΓΕΝΙΚΑ**

Στή «Νέα 'Εστία» (15 'Απρ. 1967) δημοσιεύεται άπό τόν Κ. Χρυσάνθη ένα γράμμα του Παλαμά — Στο ίδιο περιοδικό (1 Μαΐου 1967) δημοσιεύονται ποιήματα του Κ. Χρυσάνθη — Στα «Νέα 'Ελληνικά» (άρ. 16) άνθολογείται ένα ποίημα του 'Ανδρέα Παστελλά. — Στή «Βραδυνή» (15 Μαΐου) ό κ. Μπάμπης Κλάρας κρίνει τό βιβλίο του Πάνου 'Ιωαννίδη «Στην Κύπρο τήν 'Αγέρην». — Στα «'Ελληνικά Θέματα» (άρ. 3—4, 1967) ό κ. Τάκης Δόξας κρίνει τή «Συλλογή» του Γιάννη Παπαδόπουλου. — Στην ήμερήσια έφημερίδα «'Ερευνα» (Τρίκαλλα) (12, 13, 14 Μαρτίου 1967) δημοσιεύεται δοκίμιο του κ. 'Ηλία Πολύδωρου για τόν Κύπρο Χρυσάνθη.

**ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ**

Κυπριακή 'Εκπαίδευσις (Λευκωσία) άρ. 3 — 'Ιωλός ('Αθήνα) άρ. 13 — 'Η δάδα (Κάϊμακλι) άρ. 3 — Πάντα 'Εμπρός (Λευκωσία) άρ. 52 — Παναθήναια ('Αθήνα) άρ. 72 — 'Ελληνικά Θέματα ('Αθήνα) άρ. 3—4 (1967) —Κρυστάλλης (Πειραιά) άρ. 117 — Κρίκος (Λονδίνο) άρ. 196 — Τό Σχολείο και τό Σπίτι ('Αθήνα) άρ. 64.

**ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ**

Νικ. Σπυρόπουλου: 'Αλμπερτ Σβάτσερ, 'Αθήνα, 1967.

Διον. Νικολόπουλου: Τονισμένα παραμύθια, Λάρισα, 1967.

Βάγιου Μπαγλάνη: Βλάστηση τών ρημάτων, Θεσσαλονίκη, 1967.

Κ. Στεργιάπουλου: 'Από τόν συμβολισμό στη «Νέα Ποίηση», 'Αθήνα, 1967.

Χρ. Σολομωνίδης: Σμυρναίοι 'Ακαδημαϊκοί, 'Αθήνα, 1966.

Ναυσικώς Γεωργιάδης—Μουσοούρη: Ζωές τυραννισμένες, 'Αθήνα, 1966.

Στή θλίψη μου ἡ ἀγάπη σας μοῦ στάθηκε  
σύλλογος στηριχτικός.

Ἰωάννης : (μπαίνει) Μητέρα, μητέρα τοῦ Θεοῦ,  
τί θαυμαστό συμβαίνει κι' ἀχτινοβολεῖς;  
Τὰ μάτια μου ἀποροῦν πῶς τέτοια χρώματα  
λαμπρὰ σκορπᾶνε γύρω σου!  
Κι' ἔχει ἐδῶ μέσα ἕνα ἄρωμα χυθῆ  
σὰ νᾶναι ἀπὸ ἄλλο κόσμο  
πιὸ δίκιο, πιὸ λαμπρὸν ἀπ' τὸ δικό μας!  
Στ' αὐτιά μου ἀχοὶ παράξενοι ἀντηχοῦν  
καὶ κάποιες μελωδίες πρωτάκουστες.

Μαρία : Πῆρα τὸ μήνυμα τῆς κοίμησής μου.  
Κι' ἐσεῖς πιά νοιώθετε σημάδια τοῦ μηνύματος.  
Ἐτοιμασθῆτε νὰ παρασταθῆτε  
στὶς τελευταῖες ἐπίγειες μου στιγμές,  
χρυσές στιγμές γιατί τίς ζῶ κοντά σας.  
Ἀγαπητῆ μου, ἔτοιμασε στὰ λιακωτὰ τὸ στρῶμα μου,  
ἀπλᾶ σεντόνια, καθαρὰ, τὰ πιὸ λιτά,  
ὅπως λιτὴ κι' ἀπλῆ ἔναι κι' ἡ ψυχὴ μας.  
Στὸ πιὸ λιτὸ χιτῶνι νὰ με ντύσετε.  
Καὶ λίγες γλάστρες γύρω ν' ἀποθέσετε  
γιὰ νὰ θυμίζω τί εἶναι τὰ λουλούδια  
καὶ τὰ βασιλικά σὲ μιὰ νοικοκυρά.  
Στὸν ἀργαλειό μου νὰ μὴν κόψετε τὸ φάμμα,  
παρὰ ὅταν πιά θὰ φύγω ἀπὸ κοντά σας.  
Τὸ λιακωτὸ νὰ λάμπη καθαρὸ  
δειγμὰ νοικοκυρᾶς.  
Κι' ἐσύ, Ἰωάννη, δόσε μου τὸ χέρι σου.  
Βοήθησέ με ν' ἀνεβῶ στὸ ὄρος τῶν Ἐλαιῶν,  
ἐκεῖ ποῦ κάποτε ὁ καλὸς μου διδάξε.  
Ἐκεῖ στερνή φορά με γήϊνο σχῆμα,  
μὲς τῆ χαρὰ τῆς προσευχῆς, θὰ συνδεθῶ  
μ' ὅ,τι τὰ πάντα διαφεντεύει  
καὶ κυβερνάει σοφά.  
Τὴν προσευχὴ κι' ἐξομολόγηση  
ψυχῆς ἀνάγκη λέγω.  
Μὲ αὐτὰ θὰ ἔτοιμασθῶ.

Σαλώμη : Χρυσὴ κυρά μου, πῶς ἀναχωρεῖς  
κι' ἔρμους ἀφήνεις ὄλους;

Μαρία : Δὲν εἶναι πρέπον νὰ θρηνηῖς.  
Καταλαβαίνω: ὁ χωρισμὸς πληγώνει  
κι' ἄς εἶναι χωρισμὸς γιὰ σύνδεση με τὸ Θεό.  
Ἄλλὰ πολὺ θὰ με τιμῆσης  
ἂν ψύχραμη σταθῆς στὶς τελευταῖες μου ὄρες.

Σαλώμη : Κι' ὅμως ἀφήνεις ὄλους!

Μαρία : Ἡ μνήμη μου θὰ μένη ἀνάμεσά σας  
κι' ἡ συλλογὴ σας θὰ μ' εὐφραίνει.  
Καὶ τὴν ψυχὴ στοὺς οὐρανοὺς εὐφραίνει  
τῆς γῆς ἡ φήμη ἡ ἀγαθὴ  
κι' ἡ ἀναφορὰ τῶν φιλικῶν προσώπων.  
Ἀκοῦτε; Οἱ μελωδίες πληθαίνουν, ποῦ σημαίνει  
τῆς κοίμησής μου ζύγωσε πιά ἡ ὥρα.  
Ἀκούω μιλήματα γνωστά.  
Θαρρῶ οἱ ἀπόστολοι γυρίζουν  
ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς νὰ μοῦ παρασταθοῦν.

- Πάντα κοντά σας θάμαι, ανάμεσά σας,  
 Πρεσβεία για σᾶς και σύσταση για τὸ Θεό.  
 Πᾶμε, Ἰωάννη, (προχωροῦν) Χαίρω  
 ποὺ θὰ δικὰ σου χέρια τ' ἄξια θὰ μοῦ κλείσουν  
 τὰ βλέφαρα στὸ νεκρικό κρεβάτι.  
 Ὑπῆρξες τέλειος γιὸς καὶ τέλειος φίλος  
 καὶ τέλειος μαθητής.  
 Σ' ἐσένα θ' ἀποκαλυφθοῦν τὰ πάντα,  
 ὅσα θνητοῦ ὀφθαλμοὶ νὰ δοῦνε δὲ μποροῦν.  
 Ἡ καλωσύνη κι' ἡ ἀγάπη δεύτερος  
 παράδεισος στὴ γῆ εἶναι. (Φεύγουν)
- Σ α λ ὡ μ η : Πωπῶ! Θάρθοῦν ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς  
 οἱ ἀπόστολοι;  
 Θάρθῃ καὶ κόσμος νὰ παρασταθῇ  
 στὴν κοίμηση καὶ νὰ φιλήσουν  
 τὸ λείψανό της τὸ σεπτό; (Κτύπημα)  
 Νὰ κι' ὅλας ἔρχονται! Θεέ μου, τέτοια δύναμη  
 ὁ νοῦς νὰ κλείη τ' ἀνθρώπου! (Κτυπᾶνε)  
 Ἄνοιξε κι' ἔμπα. Εὐπρόσδεχτος  
 στὸν οἶκό μας εἶν' ὁ καθένας. (Μπαίνει ὁ Θωμᾶς)  
 Ἐσο, Θωμᾶ; Καὶ πρῶτος φτάνεις;  
 Δύσπιστος εἶσαι κι' ἦρθες νὰ σιγουρευτῆς;
- Θ ω μ ᾶ ς : Τὸ χέρι σου φιλῶ, σεπτὴ κυρά μου.  
 Μὰ τὴν ἐρώτησή σου δὲν καταλαβαίνω.  
 Περαστικός ἀπ' τὴ Γεθσημανὴ εἶμαι  
 καὶ πάω μακρυά.  
 Πέρασα γιὰ νὰ προσκυνήσω τὴν κυρά,  
 τὴν Παναγιά τὴ δέσποινα.
- Σ α λ ὡ μ η : Στ' Ὀρος τῶν Ἐλαιῶν μὲ τὸν Ἰωάννη ἀνέβηκε  
 γιὰ τὴ στερνὴ της προσευχῆ.
- Θ ω μ ᾶ ς : Τί λές, κυρούλα; Τί ἐννοεῖς;  
 Στ' ἀλήθεια, κάτι ἀλλόκοτο καὶ ξένο  
 στὸν γύρω ἀγέρα βασιλεύει.  
 Νοιώθω μιὰ ἀνατριχίλα νὰ περνᾷ παντοῦ,  
 μιὰ μυρουδιά ἀσυνήθιστη  
 καὶ μιὰ γαλήνη... μιὰ γαλήνη,  
 σὰν τὴ γαλήνη τοῦ θανάτου.
- Σ α λ ὡ μ η : Ἡ Παναγία θὰ κοιμηθῇ.  
 Θ ω μ ᾶ ς : Τί λές, καλὲ κυρούλα;  
 Σ α λ ὡ μ η : Τῆς ἦρθε οὐράνιο μήνυμα.  
 Δὲν ξέρω πῶς! Μὲ φώτιση τοῦ νοῦ,  
 μὲ κτυποκάρδι ἢ μὲ ἄγγελου λαλιά!
- Θ ω μ ᾶ ς : Πολὺ θὰ τῷθελα ἀπ' τὴν ἴδια  
 τοῦτο ν' ἀκούσω. Ξέρεις...  
 καμμιά φορὰ παρεξηγᾶς τὸ λόγο  
 χωρὶς μιὰ πρόθεση κακῆ...  
 ἔτσι τυχαῖα.
- Σ α λ ὡ μ η : Ὁ δύσπιστος Θωμᾶς... σὰ νᾶσαι  
 ἀπὸ τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων.
- Θ ω μ ᾶ ς : Ἡ σιγουριά μ' ἀρέσει.  
 Μὲ τὸ δικό μου μάτι,  
 μὲ τὸ δικό μου αὐτί,  
 μὲ τὴ δική μου ἀφή  
 θέλω ν' ἀντιλαμβάνωμαι τὸ καθετί.

- Σ α λ ώ μ η : Κι' ὕστερα λές δὲν εἶσαι ἀπὸ τὸ γένος  
τῶν ἐθνικῶν Ἑλλήνων.  
Ἄν θές περίμενε στὸ προαύλιο.  
Θ' ἀργήσουν λίγο νὰ γυρίσουν.  
Ἐδῶ τὰ πάντα θὰ ἔτοιμάσω γιὰ τὴν κοίμησι.
- Θ ω μ ᾶ ς : Κι' ἂν τὸ πιστεύω, δυσπιστῶ.  
Ὡστόσο νὰ προσμένω δὲ μπορῶ.  
Πνευματικὲς δουλειὲς μὲ βιάζουνε νὰ φύγω.  
Τὸ χρέος φοβοῦμαι τὸ πνευματικό.  
Κι' ὁ χρόνος φεύγει σὰ νερὸ καὶ σὰν ἀγέρας.
- Σ α λ ώ μ η : Τότε Θωμᾶ, ἄμε στὸ καλὸ  
καὶ θὰ σὲ βρῆ τὸ μήνυμα στὴν ὥρα του.  
Ἄν καὶ νὰ ξέρης, ἡ ψυχὴ τοῦ δύσπιστου  
δύσκολα παίρνει τὸν παλμό.  
Καὶ τώρα ἐμπρός, γιὰτ' εἶναι ἀνάγκη  
τὰ πάντα νὰ ἔτοιμάσω. Στὸ καλὸ.
- Θ ω μ ᾶ ς : Νὰ μοῦ τὴν προσκυνήσης...

#### ΕΙΚΟΝΑ ΔΕΥΤΕΡΗ

(Μπροστὰ στὸν τάφο τῆς Παναγίας)

- Ἄ γ γ ε λ ο ς : Ἰωάννη, τώρα πιά μπορεῖς  
νὰ προχωρήσης σ' ἄλλους τόπους.  
Στὰ ἑλληνικὰ ἀκρογιάλια καὶ στὴν Ἔφεσο  
καὶ στὸ νησί τῆς Πάτμου σὲ προσμένει  
τὸ χρέος τοῦ ἀπόστολου.
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Ὅραμα θεῖο, γι' αὐτὸ στὸ πλάι τοῦ τάφου  
ἐδῶ στὸν κήπο τῆς Γεθσημανῆς  
κάθομαι καὶ προσμένω κάποια φώτιση.  
Τὸ μήνυμά σου πιά μὲ ἀποδεσμεύει  
νὰ βρίσκωμαι στὰ χῶματα ἐδωνά.  
Γιατὶ τὸ χρέος τοῦ γιουῦ δὲ σβύνει  
κι' ἄς ἔχει ἡ μάνα κοιμηθῆ  
στὸν ὕπνο τ' οὐρανοῦ.
- Ἄ γ γ ε λ ο ς : Ὅπου κι' ἂν πᾶς ἡ μνήμη της σ' ἀκολουθεῖ  
κι' ἡ φώτισή της κι' ἡ πρεσβεία της.  
Κι' ἀκόμα στὸ νησί τῆς Πάτμου  
ἕνας καινούργιος κόσμος ἀόρατος,  
προφητικός,  
σὲ νοῦ παραδαρμὸ θὰ σοῦ φανερωθῆ.  
Μὲ φτερωτὸ φτερὸ θὰ τὸν περάσης  
στὸ λόγιο τὸν ἑλληνικὸ τὸν πιὸ μεγάλο, τὸν  
ἀποκαλυπτικό.
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Εὐχαριστῶ τὸν Κύριο καὶ Θεὸ μου  
γιὰ τὴν τιμὴ ποὺ ἔναποθέτει  
στοὺς ὤμους μου καὶ στὴ συνείδησή μου.
- Ἄ γ γ ε λ ο ς : Χαῖρε Ἰωάννη, ἀγαπητὴ τοῦ πέμψαντός με,  
πιὸ ἀγαπητὴ μὲς τοὺς ἀγαπητοῦς. (Φεύγει)
- Σ α λ ώ μ η : Θωμᾶ. Ὁ Ἰωάννης κάθετα  
πλάι στὸν τάφο τῆς κυρᾶς μας
- Θ ω μ ᾶ ς : (μπαίνοντας) Ἰωάννη!
- Σ α λ ώ μ η : (μπαίνοντας) Παιδί μου!
- Θ ω μ ᾶ ς : Σὲ κόσμους ἄλλους τὸ μυαλό σου ὀδεύει;

- Σ α λ ώ μ η : Παιδί μου, τάχατε κακό  
ἢ ἀσθένεια δέρνει τὸ κορμί σου  
ἢ κάποια τοῦ μυαλοῦ σου παραζάλη;
- Θ ω μ ᾶ ς : Ἰωάννη. Ἐγὼ ὁ Θωμᾶς σοῦ κραίνω.
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Θωμᾶ! Μητέρα.
- Σ α λ ώ μ η : Παιδί μου!
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Ὅραμα μ' ἀναστάτωσε, φωνὴ  
ἀγγέλου, ποῦ μετάφερενε  
βουλὴ Κυρίου.
- Σ α λ ώ μ η : Παιδί μου, τρέμω πιά τὰ ὄραματα.  
Φοβοῦμαι ν' ἀπομείνω μόνη  
στὸν κόσμον αὐτὸ κι' ἄς εἶναι  
κόσμος περαστικός.
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Ἡσύχασε, μητέρα. Τοῦ ἀποστόλου  
τὸ χρέος με πρόσταξε ν' ἀκολουθήσω.  
Τὴ λύτρωση ζητᾷ ὁ λαὸς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία.  
Μὰ δὲ γνωρίζει ποια ἔναι ἡ ἁμαρτία  
καὶ πῶς θὰ λυτρωθῇ.  
Μένει σ' ἐμᾶς, ποῦ ἡ φώτιση  
μᾶς ἔχει ἀποκαλύψει τ' ὅ,τι πρέπει  
κι' ὅ,τι μπορεῖ ὁ θνητὸς νὰ νοιώσει,  
μένει σ' ἐμᾶς νὰ τὸν συνδράμουμε  
νὰ βρῇ τῆς ἀρετῆς τὸ δρόμον  
τὸν ψυχασώστη.
- Σ α λ ώ μ η : Ὁδηγητὴς ὁ Κύριος κι' ἡ καρδιά σας.  
Ἐγὼ ἔμαι, γιέ μου, ἀπλή γυναίκα  
ποῦ χαίρομαι σ' ἐκεῖνο, ποῦ σᾶς δίνει  
χαρὰ  
κι' ἀνησυχῶ στὴν ἀναταραχὴ σας  
καὶ τρέμω προπαντὸς τοὺς χωρισμούς.  
Μὲ συμπαθᾶς ἂν κάποτε πιὸ πέρα  
ἀπὸ τὸ φυσικὸ ἀπαιτῶ.
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Κανένας δὲ μπορεῖ νὰ παραπονεθῇ  
γιὰ τίς λαχτάρες τῆς μητέρας.  
Πάντα τὸ δίκιο ἔναι μαζί της.  
Θωμᾶ, ἀποξεχαστήκαμε μιλῶντας  
μὲ τὴ μητέρα κι' ἄδικα  
κι' ἔσὲ στεναχωρήσαμε.
- Θ ω μ ᾶ ς : Ἄργησα νάρθω. Ὁμολογῶ τὸ κρίμα μου.  
Πῆρα τὸ μήνυμα μὰ ἐνόμιζα  
πῶς λίγη ἀργοπορία δὲ θὰ μὲ ζήμιωνε.  
Ἐξάλλου ὄλο μπερδεύομαι μὲ νέες δουλειές  
ποῦ δὲν τίς προλαβαίνω.
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Γιατὶ ὄλα θέλεις νὰ περῶνε  
ἀπὸ τὰ δυὸ σου χέρια.
- Θ ω μ ᾶ ς : Κακὴ συνήθεια, καλὴ, δὲν ξέρω.  
Μὰ στὰ δικά μου χέρια μόνον ἐμπιστοσύνη  
ἔχω καὶ δείχνω.
- Σ α λ ώ μ η : Ἡ δυσπιστία σὲ τρώει!  
Τίς προάλλες πέρασε ἀπ' τὸ σπῆτι  
καὶ καθαρὰ τοῦ μίλησα.  
Τὸνοιωσε, μοῦ εἶπε, πῶς ὁ ἀγέρας  
ἄλλαξε τοῦ σπιτιοῦ.

- Μὰ πίστεψε; Ἄμφιβάλλω. Κι' ἔχασε τὴ σύναξη.
- Ἰωάννης : Ἦταν μιὰ θεία στιγμή, Θωμᾶ.  
 Στ' ἀπλό κρεβάτι τῆς ἀποκοιμήθηκε  
 ἢ μᾶνα τοῦ Θεοῦ, ἢ κυρὰ καὶ μᾶνα μας.  
 Δίσκος χρυσὸς μὲ φῶς λαμπροῦ ἡλίου  
 περιβάλλε τ' ἀγνό τῆς πρόσωπο.  
 Ἐμεῖς τριγύρω καθισμένοι μέσα στ' ὄραμα  
 τοὺς οὐρανοὺς μὲ τοὺς ἀγγέλους ξεχωρίζαμε  
 π' ἀνεβοκατεβαίνανε ἀπορῶντας  
 γιὰ τέτοια ἀγνότητα κι' ἀγιότητα.  
 Ψηλὰ μέσα σὲ φῶς, ποὺ δὲν ξεχώριζες  
 σὲ ποιὸ σημεῖο τὴν εἶχε τὴν πηγὴ του  
 τὸ Περιστέρι κοίταγε μὲ τὸ σοφὸ του μάτι  
 καὶ τὴν ψυχὴ περιμένε.  
 Κι' ἀρχάγγελος σὲ τάσι χρυσαφί  
 μὲ πέταγμα κλιμακωτὸ κι' ἀργὸ  
 σὰν κατανυχτικὸ  
 ἀνέβαινε μὲς τοῦ φωτὸς τὸν χρυσοκορνιακτὸ  
 κι' ὀδήγαε τὴν ψυχὴ.  
 Καὶ πίσω του μιὰ οὐσία σὰν ἀξειδιάλυτη —  
 δὲν ξέρω πῶς νὰ τὴ χαρακτηρίσω —  
 ἀκολουθοῦσε τρεμολάμποντας  
 καθὼς τὸν Γαλαξία.  
 Θωμᾶ! Τὸ λιακωτὸ ἦταν οὐρανός.  
 Δὲν ἦταν γύρω στύλοι, μήτε  
 ταβάνια ἢ γείσα, δὲν ὑπῆρχανε πεζούλια,  
 ἀλλὰ πλατὺς ὀρίζοντας.
- Σαλώμη : Κι' εἶχε μιὰ ξέχωρη ὁμορφιὰ ἢ κυρὰ μου  
 σὰν εὐτυχία μετὰ τὴν γέννα,  
 σὰν καλωσύνη ὅταν θηλάζης βρέφος,  
 χαμόγελο ὡς κοιτᾶς τὸ πρωτοθάδισμα  
 μὲ τ' ἀσταθὴ του ποδαράκια,  
 καὶ μέτωπο λευκὸ γονιοῦ ποὺ δέχεται  
 τὸν ἔπαινο γιὰ τοῦ παιδιοῦ τίς προκοπάδες.
- Ἰωάννης : Στὸν κῆπο τῆς Γεθσημανῆς ἐδῶ  
 τὴ θάψαμε κατὰ τὴν ἐντολὴ τῆς.  
 Πένθος καὶ λύπη δὲ χωροῦσε στὴν καρδιά μας.
- Σαλώμη : Ἡ λογικὴ δὲ γονατᾶ  
 τῶν γυναικῶν ἐμᾶς τὰ στήθη.  
 Ἐμεῖς τὴν κλάψαμε.
- Ἰωάννης : Κοιμήθηκε ἐν Κυρίῳ κατὰ τὴν προσταγὴ του.  
 Κι' ἐνώθηκε μὲ τὴν οὐσία πιά τοῦ Θεοῦ.
- Θωμᾶς : Πολὺ μὲ βασανίζει ἡ ἀργητὰ μου.  
 Μοῦ στέρησε ἕνα χρέος.  
 Νὰ παραστέκεσαι στὴν κοίμηση εἶναι  
 πράξι ἐυλαθητικὴ.
- Ἰωάννης : Ἔνα δὲ νοιώθω ἀπ' ὄλ' αὐτὰ  
 τὰ θαυμαστά.  
 Τὴν ἀξειδιάλυτην οὐσία π' ἀκολουθοῦσε  
 τ' ἀρχάγγελου τὸ πέταγμα πρὸς τὰ ψηλά.  
 Ἦταν ἡ λάμψη ἀπ' τὸ κορμί τῆς,  
 ἢ νοικοκυρωσύνη κι' ἡ ἀρετὴ τῆς;  
 Ἦτανε τὰ στοιχεῖα, ποὺ πλάθουνε  
 τὸν θεμελιὸ τοῦ γήϊνου μας κορμιοῦ;

- Ἦτανε ἡ μνήμη ἢ ἐπίγεια,  
 ποῦ τὴν τραβάει μαζί της ἢ ψυχῆ;  
 Μοῦ τυραννεῖ ἀπὸ τότε τὸ μυαλό  
 δίλημμα μαῦρο.
- Σ α λ ὡ μ η : Ἡ φώτιμη ποῦ θῆρθη σὲ μιὰ ὥρα  
 τὸ ξεδιαλύνει, γυιέ μου.  
 Ἔχεις τὸν τρόπο σου ν' ἀρπάξης  
 κάτι μηνύματα, ποῦ ἐμεῖς  
 δυσκολευόμαστε ν' ἀκοῦμε.  
 Γιατὶ σιωπᾶς Θωμᾶ;  
 Κρῖμα σὲ τυραννᾶ καὶ σφίγγεις τὶς παλάμες  
 κι' ἄδημονεῖς;  
 Σοῦ τῶπα λίγο νὰ προσμένης στὴν αὐλὴ  
 τὸν γυρισμό της ἀπὸ τὸ ὄρος.  
 Μὰ ἐσένα πνίξανε οἱ δουλειές τῆς γῆς.
- Θ ω μ ᾶ ς : Κυρά μου, μὴ μὲ τυραννεῖς μ' ἐπιτιμήσεις.  
 Ἡ μέριμνα τῆς ἐκκλησίας εἶν' ἴδια  
 μὲ μέριμνα τοῦ βίου.  
 Πρέπει νὰ τρέξης, νὰ ἐξετάσης, νὰ κοιτάξης,  
 νὰ ἐπιστατῆς καὶ νὰ ὑποδείχνης.  
 Ἐπιθυμεῖ ἡ ψυχὴ τὴ σωτηρία της,  
 μὰ δὲ μπορεῖ μεμιάς νὰ ἐξαφανίσῃ  
 τὴ δύναμη παλιῶν συνηθειῶν.  
 Γιὰ τοῦτο ἐάγρυπνα νὰ βλέπης πρέπει,  
 στὴν ὥρα νὰ ἐπεμβαίνης καὶ νὰ συγκρατᾶς.  
 Κι' ὁμολογῶ πὼς εἶμαι λίγο βιαστικός  
 στὴν κάθε πράξη μου.
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Δὲ σὲ καταδικάζει ἡ μάνα μου, Θωμᾶ.  
 Μὰ τῆς γυναίκας ἡ καρδιά,  
 καὶ προπαντὸς τῆς μάνας, ξεχωρίζει  
 κάποιες ζημιές ἀπὸ τὶς πράξεις μας.  
 Καὶ πάντοτε τολμᾶ καὶ τὶς ἐκφράζει  
 ἀπὸ πολλὴ ἀγαθότητα.
- Σ α λ ὡ μ η : Κι' ὅμως τὸν ζήτησε ἡ Μαρία.  
 Θ ω μ ᾶ ς : Μὴ μοῦ τὸ λὲς γιατί διπλᾶ  
 τὰ στήθη μου πληγώνεις.
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Ἡ καλωσύνη της θά σοῦ συγχώρησε  
 τὴν ἄργητά σου.
- Σ α λ ὡ μ η : Κι' ὅμως δὲν ἔπρεπε νὰ τὴν πικράνης.  
 Τὸ βλέμμα φίλου στίς ἀναχωρήσεις  
 εἶναι σὰ λάδι στὴν πληγὴ.
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Μητέρα...!
- Θ ω μ ᾶ ς : Τὴν κατηγορία δέχομαι.  
 Γ' αὐτὸ τὸν τάφο της ζητοῦσα  
 καὶ κοιμισμένη πάω νὰ τῆς φιλήσω  
 τὸ χέρι τὸ δεξί.
- Σ α λ ὡ μ η : Δὲν εἶναι πρόπον, γυιέ μου,  
 νὰ ξεσκεπάσης μνήμα.
- Θ ω μ ᾶ ς : Κι' ὅμως σὰν κάτι μ' ἔσπρωχνε  
 στὸν τάφο της νάρθῶ καὶ νὰ ζητήσω  
 τούτη τὴ χάρη: νὰ τὴ δῶ.  
 Μιὰ μυστικὴ φωνὴ βαθεῖά μου  
 θαρρῶ πὼς μὲ προστάζει.

- Σ α λ ώ μ η : Μὴν τάχα ἡ δυσπιστία ξεφρένιασε  
καὶ θέλεις μὲ τὰ μάτια σου νὰ δῆς  
τ' ἅγιο τῆς λείψανου;  
Θωμᾶ, σ' ἐπιτιμῶ κι' ἄς εἶσαι  
ἀπόστολος ἐσὺ κι' ἐγὼ μιὰ ἀπλή γυναίκα.
- Ἰ ω ά ν ν η ς : Τὴ δυσπιστία στὰ λόγια του δὲ βλέπω,  
μητέρα. Μὴν τὸν ἀδικεῖς.  
"Ἄλλος ὁ πόθος τῆς ψυχῆς νὰ δῆς  
γιὰ νὰ συγχωρεθῆς  
κι' ἄλλο νὰ δυσπιστῆς καὶ ν' ἀμφιβάλλῃς.
- Θ ω μ ᾶ ς : Μίλησε, ὦ Ἰωάννη, δός μου θάρρος.  
Γιατὶ τ' ὁμολογῶ πῶς μὲς τοὺς λόγους  
τῆς μάνας σου θωρῶ τὴν κατηγόρια.
- Σ α λ ώ μ η : Θωμᾶ πιστεύω ἀφοῦ τὸ λῆξ  
πῶς δὲ σὲ δέρνει ἡ δυσπιστία.
- Ἰ ω ά ν ν η ς : Πρὶν λίγο φανερώθηκε μπροστά μου  
ἐκεῖ στὴν ἄκρη μὲς τὸ φῶς,  
ἄγγελος δίνοντάς μου μήνυμα  
γιὰ μακρυνὲς ἀναχωρήσεις.
- Σ α λ ώ μ η : Φεύγεις μου, γυιέ μου, καλέ μου;  
Ἰ ω ά ν ν η ς : Τὸ λόγο τοῦ Χριστοῦ γιὰ νὰ διδάξω  
στοὺς Ἕλληνες.
- Σ α λ ώ μ η : Κι' αὐτὰ τὰ μέρη ποὺ σ' ἀνάστησαν  
θ' ἀφήσης καὶ θὰ φύγῃς;  
Ἐδῶ ποὺ τ' ἅγια βήματα γροικιοῦνται ἀκόμα;  
Ἐδῶ ποὺ ζῆ ἡ ἀνάμνησή του ζωντανή;
- Ἰ ω ά ν ν η ς : Ἡ σωτηρία τοῦ κόσμου πρώτη στέκει  
στοῦ ἀποστόλου τὴ σκέψη,  
κι' αὐτὴ ρυθμίζει τὴν πορεία του.  
Μάνα, θὰ μείνῃς στ' ἄλλα σου παιδιὰ,  
στὴν ἐκκλησία ἐδῶ τοῦ τόπου,  
μὲ τοὺς πολλοὺς πιστοὺς.  
Τὸ πνεῦμα μου συχνὰ θὰ σ' ἐπισκέπτεται  
στοὺς δειλινοὺς συλλογισμοὺς σου.  
Ἡ εὐχή σου πάντα δίπλα μου θὰ στέκῃ  
εἰκόνα ζωντανὴ τῆς ἁγίας σου μορφῆς.
- Σ α λ ώ μ η : Τῆς μάνας τὸν καὶμό, παιδί μου,  
ἡ ἀνάμνηση πληθαίνει ἀντὶ νὰ τὸ γιατρέυῃ.
- Ἰ ω ά ν ν η ς : Ἐκείνη δίδαξε τῆς μάνας τὴν ὑπομονή.  
Ψύχραιμα κράτηξε τὸν πόνο τῆς  
γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ γιοῦ τῆς καὶ Θεοῦ μας.  
"Ἄς γίνῃ τὸ παράδειγμα στὴν καθημιὰ μητέρα.
- Σ α λ ώ μ η : Μὲ δυσκολεῖ ἡ σύγκριση, παιδί μου.  
Ἐκείνη μὲς τὰ σπλάχνα τῆς τὸ Θεὸ  
κράτησε κι' ἁγίασε ὁ κάθε πόρος τῆς,  
τὸ αἷμα τῆς κι' οἱ ἴνες τοῦ κορμιοῦ τῆς.  
Ὁ νοῦς τῆς γέμισε οὐρανό, ἡ καρδιά τῆς  
ἀθανασία πλημμύρισε.  
Μὰ ἐγὼ φθαρτὴ ἴμαι μάνα,  
μιὰ μάνα καθημερινή,  
κι' ἄς ἔχω ἐσᾶς παιδιὰ μου προκομμένα.
- Ἰ ω ά ν ν η ς : Παρακαλῶ, Θωμᾶ, νὰ μὴν ξεχνᾶς  
ὅταν γυρνᾶς ἐδῶ τὴ μάνα νὰ κοιτάζῃς.  
Θὰ νοιώθω μακρὰ τὴν ὑποχρέωσή.

- Θ ω μ ᾶ ς : Πρώτη τῆ μάνα ἀπὸ τὰ γήινα νοιώθω.  
Γι' αὐτὸ στὸν τάφο τῆς Θεοτόκου  
στέκω καὶ σᾶς ζητῶ τὴν ἄδεια νὰ κυλήσω  
πέρα τὴν πέτρα καὶ τὸ λείψανό της  
τ' ἅγιο νὰ προσκυνήσω  
καὶ νὰ συγχωρεθῶ.
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Θαρρῶ νικᾶ τῆς τίμιας σου καρδιάς  
ἢ πεθυμιά.
- Σ α λ ὄ μ η : Σωστὸ κι' ἐγὼ τὸ βρίσκω τώρα.  
Γιατὶ νὰ τυρανιέσαι ἀπὸ παράλειψη  
ἀθέλητή σου;
- Θ ω μ ᾶ ς : Τὴν πέτρα κύλησε, Ἰωάννη.  
(ἐνῶ βοηθᾷ) Λιγάκι ἀκόμα. Θεέ μου!
- Σ α λ ὄ μ η : Τί εἶναι, Θωμᾶ, κι' ἔτσι κραυγάζεις;
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Ξηγιέται πιά ἡ οὐσία π' ἀκολουθοῦσε  
τὸ πέταγμα τ' ἀρχάγγελου.
- Θ ω μ ᾶ ς : Δὲν εἶναι μὲς τὸν τάφο τ' ἅγιο λείψανο.
- Σ α λ ὄ μ η : Χρυσῆ κυρά μου!
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Τὸ μέγα θαῦμα.
- Θ ω μ ᾶ ς : Ποῦναι τὸ λείψανο; Ποῦναι ἡ μορφή της;  
Καὶ τὸ δεξί της χέρι νὰ φιλήσω;
- Σ α λ ὄ μ η : Τί ἐξήγηση νὰ δώσω ἢ δύστυχη,  
ποῦ χάνω πιά τὰ λόγια μου;  
Χρυσῆ κυρά, κυρά μου;
- Ἰ ω ἄ ν ν η ς : Ἡ οὐσία τοῦ σώματος σὲ πνεῦμα μεταπλάστηκε  
κι' ἀνέθηκεν ἀνάγιχτη στοὺς οὐρανοὺς.  
Τ' ἅγιο κορμί της δὲν θὰ τὸν ρυπάνουν  
οἱ σκώληκες καὶ τὰ ἔντομα τῆς γῆς.  
Ἄγνὸ θὰ τὸ φυλάξῃ ὁ χρόνος.
- Ἄ γ γ ε λ ὅ ς : Ἀπόστολοι, ἢ Κυρία τῶν Οὐρανῶν,  
ἢ κεχαριτωμένη ἀνέθηκε στοὺς οὐρανοὺς.  
Θαύμαζε, ὦ οἰκουμένη, θαύμαζε...

(Ἔμνος πολύφωνος)

Τ Ε Λ Ο Σ



ΚΥΚΛΟΦΟΡΕΙ ΣΕ ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΤΕΥΧΗ ΤΩΝ 6 ΔΡΧ.

# ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΩΣΗ ΩΣ ΣΗΜΕΡΑ,  
ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΤΣ ΤΟΜΟΤΣ

Μιά καινούργια πολύτιμη προσφορά τοῦ συγγραφέωσ τῆσ  
ΠΟΙΗΤΙΚΗΣ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑΣ

ΜΙΧ. ΠΕΡΑΝΘΗ

Με πρωτοφανῆ γιά τὴν Ἑλλάδα ἐμφάνιση καὶ εἰκονογράφηση  
ΠΕΡΙΛΑΜΒΑΝΕΙ:

Α'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ (1453—1821)

Β'. ΜΙΛΟΤΗ ΟΙ ΑΡΜΑΤΩΜΕΝΟΙ (1811—1830)

Γ'. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ (1830—1966)

Θησαυρίζοντασ ὅ,τι ὠραιότερο ἔδωσε τὸ γένοσ μασ καὶ ἀξιοποιώντασ γιά  
πρώτη φορὰ τὸ Ἑλληνικό πνεῦμα.

Η «ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ» ΣΑ Σ ΠΡΟ ΣΦΕΡΕΙ:

- \* Βιογραφίεσ καὶ ἀξιολογήσεισ τῶν λογίων τοῦ ἔθνοσ.
- \*\* Πλήρη κατάλογο τῶν ἔργων ποῦ γράφτηκαν ἢ ἐκδόθησαν ἀπ ὁτὴν ἄλωση ὠσ  
σήμερα.
- \* Τὰ κυριώτερα Βιβλιογραφικά Βοηθήματα γιά ὅλοσ τοῦσ συγγραφεῖσ.
- \* Τὰ σπανιώτερα καὶ ὠραιότερα κείμενα πέντε αἰῶνων.
- \*\* Τὴν πληρέστερη κατάσταση τῶν κεφαλαίων καὶ ὑποδιαφέσειων τῆσ Ἑλλη-  
νικῆσ Λογοτεχνίασ, με γενικέσ εἰσαγωγέσ, εἰδικούσ προλόγουσ, διαφωτιστικέσ  
παραπομπέσ, ἐρμηνευτικά λεξιλόγια κλπ.
- \* Τὴ σπανιώτερη καὶ πολυτελέστερη εἰκονογράφηση, με χαλκογραφίεσ, ξυλο-  
γραφίεσ καὶ εἰκόνεσ τῆσ ἐποχῆσ.

Με τέτοια συγκρότηση,

«Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ»

εἶναι ταυτόχρονα καὶ παράλληλα:

- Ἡ πρακτικώτερη ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
- Τὸ πληρέστερο ΛΕΞΙΚΟ ΤΩΝ ΛΟΓΙΩΝ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ
- Ἡ πιὸ εὐχάριστη ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΜΑΣ
- Ἡ πιὸ ὑπεύθυνη ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
- Ἡ ἀποκαλυπτικώτερη ΠΗΓΗ ΤΗΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ μασ.
- Τὸ συγκινητικώτερο ΠΑΝΟΡΑΜΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ
- Τὸ πολυτελέστερο ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟ ΕΘΝΙΚΟ ΛΕΥΚΩΜΑ
- Ἡ χρησιμότερη ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ πέντε αἰῶνων.